

প্রথম অর্ধ

১৮৭৫ শক।

ন
রো দ য

সম্পাদক—

শ্রীঅন্নবীজরাজ বসু।

প্রকাশক :—

সম্পাদক, ‘অরোক্ষর সত্ত্ব’

কৌশলাবি পট্ট, নগাঁও ।

অবহিণী ১, টকা মাথোন ।

নগাঁও বিশ্ববিদ্যালয় প্রেসে প্রকাশিত ।

❀❀❀ ନରୋଦୟ ❀❀❀

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ

[୧୮୭୫ ଖକ]

ସହକାରୀ ସମ୍ପାଦକ —

ଶ୍ରୀନିମିତ୍ତ ଶହେକାଶା

}

ସମ୍ପାଦକ —

ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ବଳ

‘নবোদয়’ৰ ভিতৰত

প্ৰবন্ধৰ শৰাইত পাব:—

অধ্যাপক শ্ৰীযুত মহেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা এম, এৰ বামসবস্থতীৰ দান ।
 অধ্যাপক হৰিচন্দ্ৰ বহনান এম, এৰ লায়লা-মজমুৰ ঐতিহাসিক
 পটভূমি ।

শ্ৰীমান পবিত্ৰ বৰাৰ বিশ্বকবিৰ সপোনৰ বিশ্বধন ।
 চান্দুল চদাৰ নিম্বাৰ্ণ ।

অধ্যাপক মহেন্দ্ৰনাথ দেৱ গোস্বামী এম, এৰ কাব্যৰ উপেক্ষিতা ?
 মোক্ষদেৱ আহমদৰ ভাৰতীয় কথাছবি ।

স্বপ্নলেখক ৰাভুল সাংস্কৃত্যায়ন
 অম্বনাথ বন্দনা বৰুৱা } ব ভাৰতীয় মনীষীৰ
 দৃষ্টিত ফ্ৰয়েডৰ মনস্তত্ত্ব ।

গল্পৰ সঁফুৰাত পাব :—

শ্ৰীযুত মহীচন্দ্ৰ বৰাৰ বীৰশক্তি ।
 শ্ৰীযুতা ৰঞ্জনা বৰুৱাৰ [redacted] ।
 শ্ৰীমতী বীণা বৰুৱাৰ বেগম [redacted] ।
 শ্ৰীঅবনীন্দ্ৰ চন্দ্ৰ বৰাৰ মৰমে হাঁহে, মে কানে ।
 শ্ৰীমতী ৰঞ্জনা বৰুৱাৰ এটি দৃষ্ট ।

শ্রীদত্ত শইকীয়াৰ

কবিতাৰ, কুণ্ডত পৰি

৮কমলানন্দ ভট্টাচাৰ্য্যৰ

শ্রীযুত বঙ্গকান্ত বৰকাকতিৰ

শ্রীমতী কবিতা বৰুৱাৰ

শ্রীযুত খগেন্দ্ৰনাথ বৰাৰ দুখীয়াৰ কেঁচা তেঁচ চহকীৰ পুজাৰ কাৰণে।

শ্রীযুত মলিন চন্দ্ৰ বৰাৰ

নবোদয়।

— : ০ : —

মালোচনী, বাতৰিকাকত কবি সাহিত্যিকৰ দ্বাৰা
সমসং

উচ্চপ্ৰশংসিত—

চন্দ্ৰ বৰাৰ
অবনীন্দ্র

স্বৰ—
—কবিতাসংগ্ৰহ

“সুতিন”

বিহগী কবি চৌধুৰী ডাঙৰীয়াৰ আশীৰ্বাদ আৰু বাউলী কবি

৮ভট্টাচাৰ্য্যদেৱৰ আঁত।

স্ব— সুশোভিত)

এখনি হাতত লৈ তুপ্ত হওক।

অবিহণা ৥০/০ অনা আবেগে

পাৰাঠাই—লিখ

ফৌজদাৰিপট্ট (নগাওঁ)।

অসমীয়া, ইংৰাজী, বঙালী আদি ভাষাত সকলো ধৰণৰ ছপাৰ কাম ঠিক সময়ত গ্ৰাহকৰ ইচ্ছানুযায়ী কম খৰছত নিঃসন্দেহে ছপাই দিয়া হয় আৰু সকলো হাইস্কুল আৰু বাইমব স্কুলৰ লাগতিয়াল C & D form, Stock Book, Cash Book, Record Book (Progress Report) আৰু ব'চৰ বহী আদিয়েই অতি কম দামত কম সময়ৰ ভিতৰত যোগাব পাৰে।

আজিয়েই খবৰ কৰক, চহৰৰ একমাত্ৰ নিৰ্ভীক প্ৰেছ -

:-বিহলডানি প্ৰেছ:-

নতুন বজাৰ—নগাওঁ।

উদীয়মান

কবি—বজ্জত বৰুৱাৰ

বসন্ত কবিতা

সংগ্ৰহ—‘বনপ্ৰভা’ আগ—১৭ পাৰ্টছেনে?

লক্ষ্যপ্ৰতি

কবি শ্ৰীজ্ঞানেন্দ্ৰ—‘আত্মত বিনন্দ চন্দ্ৰ বৰুৱাদেৱৰ

স্মৃতি

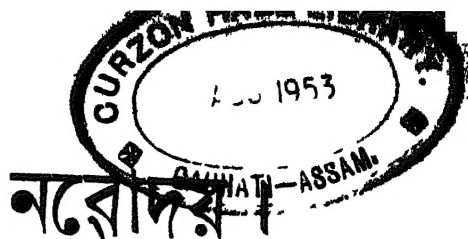
সংগ্ৰহ—এই বিতোপন কবিতা-পুথিখন আগুনি

এবাৰ নিশ্চয় পাঢ় চোৱা উচিত।

বেচ— ৱা/০ অনা মাথোন।

প্ৰাপ্তিস্থান—বজ্জত বৰুৱা,

কুলগুৰি— (নগাওঁ)

প্রথম প্রকাশ]

[১৮৭৪ শক ।

তবগ]বীৰৰ দল ।

—:~::~:—

কমলানন্দ ভট্টাচার্য্য ।

গীত]

[একাধাৰে কাণ্ডি, শিল্পী, অভিনেতা, নাট্যকাৰ, সঙ্গীতজ্ঞ
আৰু সাহিত্যিক । এখেতৰ লিখনপ্ৰস্তুত 'বাউলী'
'নগাকৌৰৱ', 'তবসান' প্ৰভৃতি গ্ৰন্থ অসমীয়া সাহিত্য
জগতলৈ শমৰ অৰদান]

[আমি] আগবণ্ৰাৰ দল ।

[আমি] কণ্ঠ পাত্ৰজ্ঞ কৌমুদকী বাউলী-বল ।

[আমি] তবগ বীৰৰ দল ।

[আমি] আগবণ্ৰাৰ দল ।

[আমি] বানবাৰিষাৰ ঢল ।

—পাহাৰ ছেদি পাহাৰ ভেদি—

নাৰো সদল-বল ।

[আমি] দৰঙা হিল-দল ।

—নবোদয়—

নগণে বিদিনি বহু বহি হৃত্য হলাহল

[আমি] শক্তি-পুত্ৰাবী দল !

[আমি] প্রলয় প্রভঞ্জন !

[আমি] বিশ্বয় বিভীষণ !

—দীপ্ত অবণ তৰুণ তৰুণ

বহু বীজব দল !

চিহ্নক্ষিপ্ত অচঞ্চল !

বাতুল বিবোধী বিদ্রোহী চিহ্ন আৰ্জ-সেৱক দল !

[আমি] তৰুণ বীজব দল

—৭—

বামসৰস্বতীৰ দলান ।

—:০:—

অধ্যক্ষ শ্রীযজ্ঞেশ্বৰ শৰ্মা এম, এ
আলোচনা]

পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যৰ এটি বৃহৎ অংশ
অনুবাদমূলক । মহাভাৰত, হৰিবংশ, বামাণ, পুৰাণ আদি
প্রাচীন সংস্কৃত গ্রন্থসমূহ কবিসকলে অনুবাদ কৰি জনগণৰ
সাহিত্য হুৱা নিৰ্দেশ দিছিল যদিও বৰ্ত্তমান লগে লগে

যোগেদি শিক্ষাদান কৰিছিল ।

মহাভাৰতৰ আখ্যান অসমপ্ৰান্তত অতি প্ৰাচীন যুগৰপৰা প্ৰচাৰিত । ডাঃ সুনীতিকুমাৰ চট্টোপাধ্যায় মহাশয়ৰ মতে অন্ততঃ স্থলীয় পঞ্চম শতিকাৰপৰাই অসমত মহাভাৰতীয় কাব্যকথাৰ প্ৰচাৰ হৈছিল । (১) পৰৱৰ্তী তামৰ ফলি-বিলাকতো মহাভাৰতৰ চৰিত্ৰ আৰু কাহিনীৰ উল্লেখ পোৱা যায় । (২) ত্ৰয়োদশ শতাব্দীত হৰিবৰ বিপ্ৰ নামে এজন কবিয়ে পাণ্ডৱৰ অশ্বমেধ পৰ্ব্বৰ বজ্ৰবাহ উপাখ্যান অৱলম্বন কৰি এখনি সৰু কাব্য ৰচনা কৰিছিল । তেওঁৰ সমসাময়িক কবি ৰত্ন সৰস্বতীয়ে জয়দ্রথবধ আখ্যান অসমীয়া পদত ৰচনা কৰে । ইয়াৰ অলপ দিনৰ পিছতে কদ্রকন্দলী বুলি আন এগৰাকী কবিয়ে মহাভাৰতৰ এক অংশৰ পদ কৰে । ‘ৰামায়ণ’ বচোতা অশ্বিনাদী কনি মাধৱকন্দলীয়েও ‘দেৱদত্ত’ নামে কাব্যত কৰ্ণাৰ্জুন আৰু ইন্দ্ৰৰ বিবোধ আৰু পাণ্ডৱ স্বৰ্গপ্ৰয়াণৰ কথা বৰ্ণনা কৰে । মহাপুৰুষ মাধৱদেৱে সভা-পৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত ৰাজসূয় যজ্ঞৰ আখ্যান অৱলম্বন কৰি এখনি কাব্য ভেৰাৰ জীৱনৰ আগছোৱাত ৰচনা কৰিছিল । এই কাব্যৰ দুই এঠাইত মহাকবি মাধৱ শিশুপালবধৰ সানাত্ৰ ছায়া পৰা দেখা যায় । এই কথা লক্ষ্য কৰিবলগীয়া যে,

(১) Dr. S. K. Chatterjee — Kiratj jana Krti.

(২) কামৰূপ শাসনাৱলী -- মহামহোপাধ্যায় প্ৰনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
শিষ্টান্বিনোদ ।

মহাপুৰুষসকলৰ আৰু তেওঁলোকৰ পৰৱৰ্তী ভক্ত কবিসকলৰ
ৰচিত নাটবিলাকত মহাভাবতৰ আখ্যান নাটকৰ কথাবলৈ
হিচাপে ইচ্ছা কৰিয়েই বৰ্দ্ধন কৰা যেন লাগে। কিন্তু
মহাভাবতৰ আখ্যান বৈষ্ণৱ মতৰ সম্পূৰ্ণৰূপে পৰিপোষক, তাৰ
প্ৰনাগ আৰু বৈষ্ণৱ কবি ৰামসৰস্বতীৰ বচনা বিলাকত পাওঁ।

সমগ্ৰ মহাভাবত অসমীয়া পদ্ম-চন্দত অনুবাদ
বহিবলৈ আগ বঢ়া কবি ৰামসৰস্বতীয়েই প্ৰথম আৰু প্ৰধান।
যদিও তেওঁ এই বৃহৎ সাহিত্য সাধনাৰ কাৰণে কোচ ৰাজ্য-
সজ্জাত মহানাদ নৱনাৰায়ণৰ পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰিছিল,
তথাপি দেখা যায় ৰাজ্যভাৱ সংস্পৰ্শলৈ অহাৰ অনেক আগৰ
পৰাই কবি ৰামসৰস্বতীয়ে এই বিৰাট কাৰ্য্য আৰম্ভ কৰিছিল।
এই মহাভাবত অনুবাদ কাৰ্য্যত তেওঁ পৃষ্ঠপোষক ৰজাপৰা-
যি সাহায্য আৰু সহায়ভূতি লাভ কৰিছিল, সি আমাৰ সাহিত্য-
বুনৰ্জীত এটি উল্লেখযোগ্য ঘটনা। এই অনুবাদ কাৰ্য্যত
কবি ৰামসৰস্বতীয়ে তেওঁৰ সামান্যিক দুই চাৰিগৰাকী
কবিৰ পৰাও সহযোগিতা লাভ কৰিছিল; তেওঁলোকৰ বচনা
বিলাক অতি সাদৰে তেওঁৰ কাব্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰি লৈছিল।
ৰামসৰস্বতীৰ জীৱন অতি ঘটনাপূৰ্ণ। তেওঁৰ জীৱন কালত
কোচ ৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত, আৰু কোচ, আহোম আৰু মুছলমান
আক্ৰমণকাৰীসকলৰ যুদ্ধ চলি থকাত তেওঁ বেছি দিন শান্তিৰে
এনে চৈইতে বহি বাস চৰ্ছাৰ সুবিধা নাপাইছিল। তেওঁ
এনে কালত নিশি হাৰিহাৰ নাম ৰাজ্যভাৱ কৰি আহিছিল।

কিছু মৰণ কাললৈকে সাহিত্য-সাধনা এৰি দিয়া নাছিল।
 ইতিমধ্যে বচিত মহাভাৰতৰ কেবাটা পৰ্বও পোৱা যায়।
 কিছুমান সম্ভৱতঃ লোপ হৈছে। এই সকলোবিলাকেই
 মহাভাৰতৰ সংক্ষিপ্ত, সবল আৰু সুললিত অঙ্গবাদ। মূলৰ
 কিছু অংশ ঠায়ে ঠায়ে বাদ পৰিলেও মহাভাৰতৰ প্ৰধান
 কাহিনী সবলোপনিহে ইয়াত পোৱা যায়।

ৰামসৰস্বতীৰ সাহিত্য-প্ৰতিভা মহাভাৰতৰ অঙ্গবানৰ
 ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত নহয়। তেওঁৰ কৃতিত্ব তেওঁৰ উদ্ভাৱনী
 শক্তিভেদে দেখা যায়। মূল মহাভাৰতত নথকা অনেক
 কাহিনী ৰামসৰস্বতীয়ে বনপৰ্বত অনব কৰি থৈ গৈছে।
 এই কাহিনীৰ ওষ্য সবলোবিলাকেই পাণ্ডৱৰ বনবাস
 সম্পৰ্কীয়। পৰ্বত - বনবাসত থকা কালত তেওঁবিলাকৰ
 লগত নানা অশুভ দানৱ আৰু পৰাক্ৰমী ৰজাৰ সংঘৰ্ষ
 হৈছিল। এই বিলাকেই ৰামসৰস্বতীৰ মৌলিক কাব্যবিলাকৰ
 বিষয়বস্তু। চমুকৈ এই বিলাকক আজিকালি বধকাব্য
 বুলি জনা যায়, আৰু এই সকলোবোৰকেই ৰামসৰস্বতীয়ে
 বনপৰ্বৰ ভিতৰত কৰি পৈ গৈছে। এই কাব্যবিলাকক
 ৰামসৰস্বতীয়ে নিজে কেবা ঠাইতো বৈষ্ণৱপৰ্ব বুলি উল্লেখ
 কৰিছে। এই কাব্যবিলাকৰ মাজেদি পাণ্ডৱৰ এঁকনিষ্ঠ
 ক্ষমতা আৰু শ্ৰীকৃষ্ণৰ ভক্ত-বাৎসল্য এই দুয়োটা মূল কথা
 প্ৰকাশ পাইছে। এই কাৰণে ৰামসৰস্বতী বৈষ্ণৱ আন্দোলন-
 দৰ এজন প্ৰধান কবি। এই কবিতাবিলাক একাদে

যেনে গধুৰ ভক্তি-তত্ব, আনফালে জনপ্ৰিয় লঘু সাহিত্য ।
অসুৰ-দানৱৰ অলৌকিক কাহিনী, যুদ্ধৰ বৰ্ণনা, বিপদসঙ্কুল
আৰু ঘটনাপূৰ্ণ পাণ্ডৱজীৱনৰ কাহিনী, অণ্ডচ সবল সহজ
ছন্দত জনসাধাৰণে ঢুকি পোৱা ভাষাত ৰচিত—

—বামসৰস্বতীৰ বচনাসমূহে লোকপ্ৰিয় জনসাহিত্যৰ ঠাই
অধিকাৰ কৰাব এয়ে মূল কাৰণ ।

ভীমচৰিতৰ প্ৰভাৱ অসমীয়া গাৱঁলীয়া সমাজত
অতি বিস্তৃত । অসমীয়া গাৱঁত এনে বুঢ়া-ডেকা অতি
কমেইহে ওলাব, যি ভীমচৰিতৰ একাকি পদ গাব নোৱাৰে ।
মহাভাৰতৰ আখ্যান আৰু লৌকিক শিৱায়ন সাহিত্যৰ সংমিশ্ৰণ
ভীমচৰিত । জগতক বৰদি নিজে নাঙঠা শিৱৰ দাম্পত্যজীৱনৰ
মাজত ভোজনপ্ৰিয় ভীমৰ প্ৰবেশ, শিৱপাৰ্শ্বতীৰ সম্বন্ধ, শিৱৰ
ক্ৰমিকাৰ্য্যত ৰখাচেপ্টা আদি হাস্যৰসাত্মক কথাই ভীমচৰিতক
অসমীয়া জনসাহিত্যত এখনি বিশেষ আসন দিছে । খটাসুৰবধ,
কুলাচল বধ, বদাসুৰ বধ, জম্ব্যাসুৰ বধ আদি কাব্যবোৰ
বৰ্ণনাবহুল । কোনো কোনো ঠাইত বৰ্ণনা অনাৱশ্যক আৰু
অতিবৰ্ণিত ; সেইবোৰ লোকবল্লনৰ কাৰণে আৱশ্যক হৈছিল ।
প্ৰত্যেকখন কাব্যতে পাণ্ডৱৰ বীৰত্বৰ কথা আৰু সেই
দ্বীৰত্বৰ উৎস যে কৃষ্ণভক্তি, এই কথা প্ৰত্যেক কাব্যতে পষ্ট হৈ-
উঠিছে, নহলে এইবোৰ কাব্যৰ লগত 'জেক্ ডি জায়াণ্ট কিলাৰ'ৰ
সাধুৰ পাৰ্শ্বক্য নাথাকিলহেঁতেন । এই ব্ৰহ্ম কাব্যবোৰৰ মাজে
মাজে কবিয়ে ভাগৱতৰ গুটিফুল বাছি সাধাৰণ কাহিনীৰপৰা

নিবোধন

এইবিলাকক ওপৰলৈ তুলি নিছে।

এই কাব্যবোৰৰ মূল মহাভাৰতত বিচাৰিবলৈ গলে দিনৰ পৰ্বত, ৰাতিৰ জুই খেদাৰ নিচিনা হব। জৈমিনীভাৰতৰ কিছু অংশ প্ৰকাশ হৈছে, তাতো মহাভাৰতত উল্লেখ নোহোৱা বহুত কথা সোনাট আছে। দেখা যায় মহাভাৰতক আশ্ৰয় কৰি ঠায়ে ঠায়ে ডাঙৰ সাহিত্য বচনা হৈছিল, আমাৰ পুৰণাতো নিশ্চয় নোহোৱা নহয়, তাৰে কিছু অংশ আৰি ৰামসৰস্বতীৰ বৰণাবিলাকত পাওঁ। ৰামসৰস্বতীয়ে তেওঁৰ এই কাব্যবোৰৰ ঠায়ে ঠায়ে হংসকাকী, শিৱায়ন আদি গ্ৰন্থৰ কথা উল্লেখ কৰিছে ! সেইবিলাক গ্ৰন্থৰ বিষয়ে কোনো কথা আজিকালি পাবলৈ নাই। হব পাৰে সেই গ্ৰন্থবোৰ কালৰ গৰ্ভত লীন হৈছে।

সেই সময়ত কাব্য-ৰচনা, পুৰাণ—ভাগৱতৰ বিশেষ চৰ্চ্চা হৈছিল, সেই কথা নতুনকৈ প্ৰমাণ কৰিবৰ আৱশ্যক নাই, সেই চৰ্চ্চাৰ ফলস্বৰূপেই পুৰণি অসমীয়া কাব্য সাহিত্য। সেই কাব্যকাৰসকলৰ আগশাৰীত ভাবতাত্মক কবি ৰামসৰস্বতী। তেওঁৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত বিভিন্ন কাব্যবোৰ অসমৰ নিতম্ব অৱদান বুলি ধৰিব পাৰি।

— ৬ —

“শান্তিকৈ সহস্তুতা শ্ৰেয়।”

— ৰাক্ষস ।

নিবন্ধন ।

শ্রীমহীচন্দ্র বৰা বি, এল ।

কথা]

[আধুনিক অসমীয়া গল্পলিখকসকলৰ ভিতৰত এখেতৰ নাম জাকতজলিকা । “আতাহন” “বৰদৈচিলা” “ৰামধেনু” প্ৰভৃতি আলোচনীৰ পাঠকসমাজৰ আগত এখেতৰ গল্পই হাত্তবসৰ বহুবা মেলি দিছে । নিৰ্দোষ বহুনা বীতি আৰু স্বকীয় প্ৰকাশভঙ্গী এখেতৰ লিখনীৰ বৈশিষ্ট্য ।]

বাক, এতিয়া যোৱা ।

চৰণে অৱশ্যে মৰণৰ ঠাই জানে । কিন্তু মৰিবৰ ইচ্ছা মোৰ সমুলি নাছিল আৰু পঞ্চাছ বছৰৰ পিছতো যে তেনে ইচ্ছা হব ভাবো ভববা নাই ।

চৰণে চিনা ঠাই সভাপতিৰ ঘৰলৈকে খোদ চলাবলৈ কলে ।

পদূলিৰপৰাই দেখিলোঁ— দেশ স্বাধীন হোৱাৰ পিছত সভাপতিৰ নতুনকৈ সজা দুমহলীয়া ঘৰৰ আহল-বহল চোভালত চাহ মেলৰ বিৰাট আয়োজন— কোনো এজন ‘এইচ এম’অৰ অভ্যাৰ্থনাৰ কাৰণে । সভাপতিৰ প্ৰতিপত্তি দিনক-দিনে বাঢ়িছে ।

ওহোঁ পদূলিত এনেকৈ ঠিহু দি থকাটোও নিৰাক্ষৰ

ঐক্যবন্ধ

নহয় । গান্ধীটুপিপৰিহিত, ঝন্ডবস্ত্ৰশোভিত শিল্পপতি,
কেল্লপতি, বাটুপতি, লাখপতি, জিলা-মহকুমার অধিপতিসকলক
বুকুত লৈ লানিনিছিগা বহুবত্তী 'কাবৰ' ধুলাত পৈতৃক প্ৰাণ
শোধাব ইচ্ছা মোৰ নাই ।

দৈৱ আৰু ভাগ্যক্ৰমে অভ্যাগতক আদৰি নিবৰ
কাৰণে অহা সভাপতিৰ চকু এবাৰ মোৰ ওপৰত পৰিল ।
কলে।— “বিশেষ কাৰণত লগ পাবলৈ আহিছিলোঁ ।”

“দেখিছাই নহয় ? কালিলৈ পালেও নহব জানো ?”

সভাপতিৰ সৰ্ব্বাঙ্গতে ব্যস্ততাৰ স্পষ্ট লক্ষণ ।

“—বাৰু এতিয়া যোৱা । ‘এইচ, এম’ পায়হিয়েই লাগে ।”
এই বুলি যি পথেদি ‘এইচ, এম’ অহাৰ কথা সেই পথেদি
ভেঙু চায়েই থাকিল ।

এনে চাহ-মেলত বহিবৰ যোগ্যতা মোৰ আগেয়েও
নাছিল, এতিয়াও নাই । আগলৈকো নহব, তাক মই জানো ।
মোৰ নিচিনা কেৱল উকা পত্নীৰ পতিহঁতৰ ভাত ঠাই নাই,
মগজুত অলপ সাৰ থকা লোকেও জানে । অৱশ্যে প্ৰকাৰ-
স্তৰে নেখেদাহলেও হলহেঁতেন । আপুনিয়েই আঁতৰিবৰ
সুৰুজি মোৰ আছে ।

আঁতৰোঁতে আঁতৰবপবাই শুনিলে।— অনাৰ্ভাবত
লাউদ স্পীকাৰৰ সহায়ত বাজি উঠা—

বহুপতি বাঘৰ বাজাবাম

সবকো, সদৃশতি মে ভগৱান ।

বোধকৰে। ‘এইচ এম’ চাহমেলত বহি শোভাৰ্দ্ধন কৰি উল্ল
পতিসকলৰ প্ৰতি কৃপা কটাক্ষ হানিছেহি।

সেৱা লাগে, সংগঠন লাগে।

পুৱাতেই সভাপতিৰ ঘৰলৈ গৈ বাহিৰৰ বেঞ্চি এখনিতে
বহিলে। অনেক সময়ৰ মূৰত ওলাই অহা লৰা এটাক
স্বৰ্ণি জানিলে।— সভাপতি তেতিয়াও টোপনিত। ‘এইচ
এম’ অক সন্তোষ জনাবলৈ বাইজে পতা অমৃত-মহন ভাওনা
চাই শেহ ৰাতিহে উভতিছে। এটা নিৰ্বাস ছাৰি শেহ নৌ
কৰে। তেই বিখ্যাত বণিক কুন্তকৰ্ণ আছোৱালে ‘বাম বাম বাবুজী’
মুঠি মোৰ ফালে এবাৰ টেক্সটাইল চাই ড্ৰয়িং ৰুমত সোমাল।
কম্বোৰ পিছতে সভাপতি আৰু আছোৱালৰ ভুনভুননি কাণত
পৰিল।

বিয়নী— মেলৰ অন্তৰ আগন্তক নেদেখি অধৈৰ্য্য হৈ
গল, হেৰাবিলে।— ‘হে, প্ৰতিদান নাই।

বহি বহি সঁচাকৈয়ে আমনি লাগিছিল। স্বৰ্ণত
শৰণ দি উঠি ছুৱাবৰ চেমুলয়েডৰ পৰ্দা অলপ দাঙি ডিঙিটো
সোমাই দিলে।

“তুমি আহিছা ?”

“ভেনে বুলিয়েই ময়ো ভাবিছোঁ”— বিবক্তিব কলে।

“দেশৰ শত্ৰুৰ দল বাঢ়িছে । সংগঠনৰ লাগা ।
 বুজিছে বাবুজী, এওঁ আমাৰ এজন ভাল কৰ্মী, খাটিব পাৰে ।”

ভাবিলে—এনে প্ৰশংসাত ভগৱন্তবল্লভ আশ্চৰ্য হ'ল ।
 মই কোন কুটা ?

বাবুজীয়ে বহাৰপৰাই এটি প্ৰণাম মোটেল টোকাই
 কলে,— “আমাক এইবকম কৰ্মী লাগে । ছয়ছলিষ্ট, কামুনিষ্ট-
 বোৰে ‘দেহ’ খাই লব বাবুজী—”

“খাব কি ? খাইছেই । সেইদেখিহে মই সদায়
 টক আহিছোঁ—সংগঠনৰ যোগেদি, সেৱাৰ যোগেদি ৰাইজৰ
 মন আকৃষ্ট কৰিব লাগিব ।” —সভাপতিয়ে কলে ।

“ঠিক বাবুজী’ ‘ছেৱা’ লাগে, ‘ছংগঠন’ লাগে ।”

“লাগে বুজিছোঁ, কিন্তু ইমান দিনেনো ভেস্তে আমি
 কৰিছিলোঁ কি ? এতিয়া দেখে। আপোনালোকেই সেৱাৰ
 সেৱা চুব কৰিছে, সংগঠনৰ সুবল মাধ্যমৰ পোষাইছে ।”

গৰজি উঠিল সভাপতি । কলে— “দেশৰ কাৰণে,
 দহৰ কাৰণে ইমানদিন বুজিছিলোঁ— যুগ্মিছিল। দেশ স্বাধীন
 হৈছে— কিন্তু সেই স্বাধীনতা বক্ষাৰ গুৰুভাৰ আকৌ আমাৰ
 ওপৰত পৰিছে । দেশৰ প্ৰতি আমাৰ দায়িত্ব আৰু কৰ্ত্তব্য
 আৰু বাঢ়িছে ।”

“ইতিহাসে এইদৰে অভিনয় কৰিয়েই থাকে ।”

“স্তনা, তৰ্ক নকৰিবা । আজিয়েই আকৌ আগবদৰে কামত
 লাগা, গাঁৱে গাঁৱে প্ৰচাৰ কৰা মন্ত্ৰীসকলৰ, ৰাষ্ট্ৰপতিসকলৰ

মাজলিক বাণী ।”

“সেইবোৰ কৰিবলৈ বাবুজীহঁত আছে— স্বাধীন চৰকাৰৰ
মাছে হেজাৰ বাবশ পোৱা দিমগাৰ অভাৱ নাই । প্ৰচাৰ
বিভাগৰ অনুগ্ৰহত গাঁৱে গাঁৱে অনাৰ্ঠ্যৰত ৰাইজৰ প্ৰতি চৰ-
কাৰৰ সহানুভূতিৰ বাণী বাঢ়িবই লাগিছে । প্ৰচাৰ ‘ভানৰো’
সংখ্যা একেবাৰেই কম নহয় ।” চকুটেকুৱাকৈ সভাপতিয়ে চালে ।

কলে।— “মই আহিছিলোঁ আপোনাৰপৰা অলপ সহায়
বিচাৰি । আপোনাৰ হাত দীঘল অন্ততঃ এতিয়া হৈছে ।
মোৰ ঘৰ-ছৱাৰ ভাঙি-ছিঙি গৈছে । চৰকাৰৰ বন্ধা দামত
ছল্লামান টান বিচাৰিছোঁ । খেৰ দেখিবলৈ নাইকিয়া হৈছে—
যি ছমুঠি ওলায়, তাৰো জুই ছাই দাম ।”

সভাপতি গম্ভীৰ হ'ল । কলে— “টানৰ কাৰণে দিয়া
আবেদন-নিবেদন মোৰ ফটা কান্ধৰ টোপোলাত পচিব লাগিছে ।
মই নিজেই এতিয়া মটৰ গেৰেজটো বহলাবৰ কাৰণে টানপাত
বিচাৰি হাবাখুৰি খাইছোঁ ।”

কলে।— “এৰা, এনেবোৰ কথা অদৃষ্টৰ উপহাসৰ নিচিনাই
ধুছুঙ বাজে ।” “বিশ্বাস নকৰা ৭ বাবুজীকেই সোধা ।”
ধাৰুজীয়ে বৰপেটটো এবাৰ ওফোলাই কলে— ‘ছভাপতিয়ে’
হক কথা কৈছে বাবুজী । আজি-কালি টান আৰু ‘ছোনা’
একেই হৈছে । আপুনি আমাৰ ‘কাংবেছি’ লোক । আপোনাক
যদি নিভাত্তই লাগে, যোগাৰ কৰি দিব পাৰিম ।— বাঙালি
‘দুহু’কৈ কিত্ত লাগিব ।”

“বাঙালি হুশ ? এই অহুগ্ৰহৰ অভ্যাচাৰবপৰা বোকা
মুক্তি দয়ক বাবুজী । হুশডাল নোমো মোৰ গাভৰিচাৰিলে
নোলাব । ভাল এতিয়া সেৱায়ে ।”

সভাপতিৰ আদেশ শিবোবাৰ্হ্য কৰি সংগঠনৰ কামত আকৈ
লাগিলে— গাৱে-ভুঞা আকৌ ঘূৰিলে ।

লেখকৰ “নিবীক্ষণ” নামক বাহিনীৰপৰা বোটলা ।

—০—

জন্মভূমি

গ্ৰীষ্মকান্ত বৰকাকতি ।

কবিতা]

[অসমৰ সুধাবৃন্দৰ সুপৰিচিত শ্ৰুতম দাৰ্শনিক কবি ।

‘শেৱালি’ অসমীয়া ৭১২, মন্দিৰলৈ এখেতৰ মোহন উপহাৰ]

জননি জনম—ভূমি

ভূমি মোৰ

নোহোৱা । স্বপ্নায়ী দেবী—

ভূমি যে চিন্ময় ।

নোহোৱা । হৃদয়বিহীন ভূমি

কাঠ-বাঁহ

নাট-পানী মাৰ্খে ।

গছে-পাতে নাচি উঠা
চেনেহ-প্রীতির বঙে
এখনি হৃদয় !

* * *
তোমার ফুলতে ফুলে
প্রিয়াটির জেউতি মুখব,
তোমার ফলতে ফলে
প্রীতির সোরাদ মোর
আপোন যবর ।

* * *
তোমার নৈর্যেদি বয়
ধীরে বোরা
ছুখে-সুখে সেই
এগনি যে জননী-হৃদয় !
তোমাতে আকাশে হাঁহে
মুহুর বতাহ বলি
হাঁহি লই বন্ধুটির
চিব-সহৃদয় ।

* * *
তোমার চবাইয়ে মাতে
ক্বনি তুলি আবেগড়
মোরে এই

বাকুল হিয়াব,
জোন বেলি-ডবা, জলে
নিজেই করুণা ঢালি
অরুপণ হৃদয়েবে
পবনপিতাৰ !

* * *

ভোম্বাৰ মাতভে জনো
মাত মোৰ
চিৰ-চেনেহৰ সেই
জননী কণ্ঠৰ,
ভোম্বাৰ মাতভে ভণো
মোৰ এই ভগাছিগা
হৃদয়ৰ কথা লই
কবিতা-স্বলৰ !

* * *

ভোম্বাৰে বসন্ত আহি
অন্তৰত মোৰ
“কুহু” স্বৰ ঢালি কোকিলৰ,
যৌৱন সজাৰি দিয়ে
বিবহৰ লগাই ঝলক
হু-হু বৰে
কিমে বহুতৰ !

আজি

ভোম্বাৰ শৰতে আহি

দিছে দেখা হাঁহি হাঁহি

শঙ্কৰ যুবতি ধৰি

নিৰ্মল ৰূপৰ ;

সৰসীত ফুলি উঠা

পত্ৰমৰ সতে আজি

লগতে উঠিছে ফুলি

ভকতি পত্ৰম মোৰ

লভি মহা জ্যোতিকা

বিজয়া দশমী

শঙ্কৰাক

}

শঙ্কৰ-সুৰ্য্যৰ !

—:০:—

“মহাপুৰুষক অনুকৰণ কৰি যাতে আৰু ডাঙৰ
মানুহৰ জন্ম হয়, তাৰ বাবেই মহাপুৰুষসকলে জন্ম লয়।”

—ইমাৰ্ছন।

—:০:—

নবোদয়

কণু বকরা বি. এ

কণিকা]

[এগৰাকী সাহিত্যাহুৰাগী লিখিকা। 'নতুন অসমীয়া'
আৰু 'স্বপ্নমহূমি'ৰ পাঠক-পাঠিকাই এওঁৰ লেখনীৰ
সোৱাদ পাইছে।]

খনিকৰ ... হৃদয়ৰ সকলো উদ্ভাপ ঢালি দি সি মাটিৰ
প্ৰতিশ্ৰুতি গঢ়ে : এযুটি মাটি, অলপ বং তাতে লুকাই থাকে স্মৃতিৰ
বসিন্দা। বিশ্বজনতখন প্ৰহেলিকা। তাৰ স্মৃতিৰ্জ্ঞা জনো এটি
ভটিম সাঁপ... বস্তু এই সাঁপৰ ভাঙিবলৈ বহুত মাছুহেই চেষ্টা
নকৰে, সিহঁতেই তৈছে পৃথিৱীৰ সহজ মাছুহ ... খনিকৰো ভাবে
এজন ! খনিকৰৰ সৰু ভগতখন স্মৃতিৰ এটি সহজ নিষৰা, ভাঙ
জীৱনৰ ভটিমতা নাই। সহজ স্বচ্ছ জীৱন খনিকৰৰ আৰু তাৰ-
সি নিজ গঢ়া পুতলাবোৰৰ ..... মাটিৰ পুতলাবোৰেই খনিকৰৰ
জীৱনৰ সংস্থান .... সি সিহঁতক গঢ়ে, ভাঙে, সিহঁতৰ লগত জৰুৰ
ভাষত কথা পাঙে... । বিভিন্ন বস্তৰ সংমিশ্ৰণত গঢ়ি উঠা
পুতলাবোৰে তাৰ মনটোক কোনোবা মান্না-পুৰীলৈ লৈ যায়...
বস্তুৰ বাবে হালও সি পাহৰি যায় তাৰ জীৱনৰ বহু মানন্ত-
টোক।

.....সেইদিনা সি গঢ়িছিল বজাৰ সান্ধত এটি মূৰ্ত্তি.....

নাট্যে গতা বন্দ্য তার প্রাণৰ অহুভুতি লৈ জীৱন্ত হব । ভিল
ভিল্ বৈ গতি উঠা তাৰ সাধনাৰ এটি অঙ্গৰ পূৰ্ণতা আনিব এই
মুৰ্ত্তিটোৱে .। সি মন-প্ৰাণ চালি দিয়ে মুৰ্ত্তি গঢ়াত.....
কিন্তু নিশা এটা অশ্রুত আশঙ্কাত তাৰ প্ৰাণ কঁপি উঠে.....
বন্দ্যত মন নিদা এটা ভুল হল.... কিবা এটা খুঁত বৈ গল...
নিশা প্ৰশংসীয়া এই আশঙ্কা... পিছ মুহূৰ্ত্ততে সি হুগুণ
উঠাৰ মানত মাৰা .. নিখুঁত এই মুৰ্ত্তিৰ বিনিময়ত পাব সি
এমুঠি ন ... দেই ধনে তাৰ জীৱনলৈ আনিব সুখ আৰু
সচ্ছন্দতা ।

তাৰ বাহ্য নাজেদি দিনৰ পোহবোৰ শেষ হৈ যায় ।
গাখীৰ দুকত নিশাৰে গৰি পৰে ৰাতিৰ ঘন আন্ধাৰবোৰ ..
স্নানিত তাৰ চকু আপ নাই আহিব খোজে ... কিন্তু মনটোৱে
বিশ্রম লব নোপোৱা... সি ভাবে তাৰ জগতখনৰ
বন্ধা ... আত্মপ্ৰসাদত তাৰ মন ভৰি উঠে .... ভগবানৰ
এই লিৰাটি বিশ্বখন প্ৰাৰ তাৰ সৰু জগতখনৰ স্ৰষ্টা সি নিজে....
সিহঁত কিছুমান অকণ্ঠন শিল্প.....সি এই শিল্পবোৰৰ পিতা....
ভাৰি ভাৰি খনিকৰ বস্ত্ৰবৰপৰা আভৰি যায় .....“খনিকৰ” !
খনিকৰে ঘূৰি চায়—সেই শেষ হব খোজা বন্ধাৰ মুৰ্ত্তিটো...
নাট্য নহয় .... তেওঁ মন্ত্ৰহৰ জীৱন্ত হানুহ..... বন্ধাৰ চকুৱে-
মুখে আতঙ্কৰ চিন .. “খনিকৰ, তুমি মোৰ সৰ্বনাশ কৰিল।
ভোনাৰ স্ৰষ্টাৰ জটিল কাৰণেই আছিল মোৰ এই অৱস্থা—বন্ধা
হৈ আছিল এই পলবীয়া । সিহঁতে বোক হজা কৰিবলৈ

আহিছে ।’ বজাই আঙুলিয়াই দেখুৱায় । চকু ঘূৰাই চাই
 খনিকৰে ..... বেবত অগণন ছায়া-মুক্তি..... মুক্তিৰোৰ
 লাহে লাহে স্পষ্ট হৈ উঠে ..... এইবোৰ খনিকৰে নিজ
 হাতে গঢ়া মাটিৰ মুক্তি ; কিন্তু সিহঁতৰ গাত এতিয়া মাটিৰ
 জড়তা নাই—চেতনাৰ জীৱন্ত মুক্তি সিহঁত .....সিহঁত সকলোৰে
 হাতত শানিত অস্ত্ৰ .....খনিকৰৰ ভয় লাগি যায়.....কিন্তু
 ইহঁত আহিল ক’ৰপৰা ? ইহঁতক দেখোন খনিকৰে কেতিয়াবাই
 টকাৰ বিনিময়ত বেচি দিছিল— খনিকৰে আক নেছি ভাবিবলৈ
 নাপালে... সিহঁতৰ এটাই কৈ উঠিল— “তুমিয়েই আমাৰ
 ভগবান নহয় জানো ?” মন্ত্ৰমুগ্ধৰ দৰে খনিকৰে উত্তৰ দিলে,
 .... “এনা নহে ।’ সিহঁত সকলোৰে চিহ্ননি উঠিল,—‘আমি
 কান মানি চলিম— তোমাক নে তোমাৰ সৌ বজাক ?
 তুমি যি উদ্দেশ্য আমাক সৃষ্টি কৰিছিলো, সেই উদ্দেশ্যৰে সমাধি
 ঘটিছে ; মন্ত্ৰশব্দৰ লেশমানো আমাৰ গাত নাহি— হানি পণ্ডৰ
 দৰেই অতি আনি হিংস্ৰক কি জানা ? ভোকত আমাৰ
 পেট জ্বলিছে । কাপোৰৰ অভাৱত আমাৰ শৰীৰে কান্দিছে ।
 বেচৰ অত্যাচাৰত আমাৰ প্ৰতিটো অঙ্গ বিকল হৈ গৈছে,
 তথাপিও তোমালোক অন্ধ .. কিন্তু তোমালোকে ~~নান্দনা~~
 তোমালোকৰ বাহিৰ-ভিতৰ এই অন্ধতাই ~~আমাক~~ দৃষ্টিটো দান
 কৰিছ । এই দিব্যদৃষ্টিও কি দেখিছোঁ, জানিছোঁ ? দেখিছোঁ
 নতুন সূৰ্য্য ... নতুন পোহৰ ... সেই পোহৰত অন্ধ হৈছে লক্ষ
 লক্ষ নতুন শক্তিৰ— সেই পোহৰত চাবণাৰ হৈছে তোমাৰ

বজাৰ দুৰ্বল শক্তি। তুমি নাভবিবা খনিকৰ—তোমাৰ বজা
 আৰু ভেঙৰ অস্থগামীসকলে চিৰকাল আমাক এই দৰে শোষণ
 কৰি থাকিব পাৰিব। সূৰ্য্যৰ পোহৰত সিহঁতৰ কৃত্ৰিম শক্তি
 নিঃশেষ হৈ যাব আৰু তেতিয়াই হব আমাৰ নতুন জন্ম।
 খনিকৰে ভয়ে ভয়ে সিহঁতৰ চকুলৈ চালে— অৰ্জাৰ দৰে
 সিহঁতৰ চকু... সিহঁতৰ ক্ৰুদ্ধ দৃষ্টি বজাৰ ওপৰত..... খনিকৰে
 বজালৈ চালে.... ভয় আৰু নিষ্ফল আক্ৰোশত কঁপিছে।
 খনিকৰৰ সৃষ্ট বজা..... বজাৰ ভয়ানক দৃষ্টিয়ে যেন কব লাগিছে
 ... যোক বন্ধা কৰা, যোক আশ্রয় দিয়া.... বজালৈ এবাৰ
 বিজ্ঞপৰ ভঙ্গাবে চাই সিহঁতৰ এটাই কৈ উঠিল.... ভয় নাই
 বজা..... ভেঁমক এতিয়া হত্যা নকৰে।..... তুমি হত্যা বৰণ
 কৰিবা সময়ৰ অদৃশ্য শক্তিৰ হাতত— সেই শক্তি কিমান
 দুৰ্জয়, তুমি নাজানা... কৈ কৈ সিহঁত লাহে লাহে অলপট
 হৈ আহিল। চাওঁতে চাওঁতে ঋন্তুকতে মুক্তিৰোৰ বিলীন
 হৈ গল— খনিকৰ শুদ্ধ, বজা নিপ্পল... কিমান সময় এই
 দৰে পাই হৈ গল খনিকৰ নাজানে... যেন এটা বুগ...
 পূবফালৰ পৰা সূৰ্য্যৰ বঙা পোহৰে জগাই তোলে খনিকৰৰ
 ... লাব পাই যায় খনিকৰ... বাঢ়িবলৈ চকু ঘূৰায়... অলপতে
 নতুন সূৰ্য্য উঠিছে—নতুন প্ৰভাতৰ জন্ম... হুঃস্বপ্নৰ প্লানি যেন
 দূৰ হৈ যায় খনিকৰৰ... হঠাৎ কিবা এটা মনত পৰে—
 খনিকৰে আজি মুক্তিটো শেষ কৰিব লাগিব... বিহু ইকি
 বিশ্বয়ত শুদ্ধ হৈ যাব খনিক... মুক্তিটো ভাঙি পৰি আছে
 মাটিত.....।

লায়লা-মজনুৰ ঐতিহাসিক পটভূমি ।

অধ্যাপক হাবিবুৰ রহমান এম, এ ।

আলোচনা]

[এখেতৰ চিত্তাপূৰ্ণ দুই চাৰিটা প্ৰবন্ধই যুগোপযোগী
চিন্তাধাৰা আৰু সবল দৃষ্টি-ভঙ্গীৰ সজ্জত দিছে ।]

মুছলিম ভগতত লায়লা-মজনুৰ কাহিনী নজনা লোকৰ
সংখ্যা বৰ কমেই আছে । পৃথিবীৰ প্ৰায় সকলোবোৰ প্ৰধান
প্ৰধান ভাষাতো ২৫.৬ অনুবাদ হৈছে । অভ্যন্তৰ মনোযোগেৰে
প্ৰাচীন পাৰস্য ভাষাত লিখিত উপজ্ঞাস বা গল্পবিলাকৰ
প্ৰকাশ-ভঙ্গী বা বচন-ৰীতিটো মন কৰিলে দেখা যায় যে, লায়লা-
মজনুৰ কাহিনীয়ে সেই প্ৰচলিত ধাৰাক অতিক্ৰম কৰিছে ।

লায়লা-মজনুৰ কাহিনীত ঐতিহাসিক সত্যতা কিমানলৈ
আছে, তাক সঠিকৈ কোৱা টান । কিন্তু সেইবুলি আমি লায়লা-
মজনু অমূলক, মিছা গল্প মাত্ৰ বুলি ক'ব নোৱাৰোঁ । কোনো
কোনো ঐতিহাসিকৰ মতে খৃষ্টীয় সপ্তম শতাব্দীত আৰব দেশৰ
ইবনে হোছেইন নামৰ এজন মুছলিম সাধকে প্ৰথমে লায়লা-
মজনু নামৰ এখন যিহোদাস কাব্যোপজ্ঞাস পঢ়িবলৈ জুযোগ
পাইছিল বুলি কয় । ইবনে হোছেইনেই যে আৰবী ভাষাত
লায়লা-মজনু উপজ্ঞাস আকাৰে বচনা কৰিছিল, তাত সন্দেহ

নাই। ইয়াৰ পিছত ফাৰেস্তানৰ (পাৰ্ছতৰ অন্তৰ্গত) মাস্তান বাবা নামৰ এজন সাধক-সাহিত্যিকে সৰ্বপ্ৰথম কাৰ্টী ভাষাত ইয়াৰ অনুবাদ কৰে। তেতিয়াৰেপৰা এই কাহিনী জনসমাজত লায়লা-মজনু বা লায়লী-মজনু নামে পৰিচিত হৈ পৰে। এই কাহিনীটি অবলম্বন কৰি পাৰ্চী চুফী কবিসকলে জগতত গমৰ সাহিত্য ৰচনা কৰে।

লায়লা-মজনুৰ কাহিনী হয়তো ইছলাম আবিৰ্ভাৱ হোৱাৰ আগৰেপৰা আৰম্ভৰ চুকে-বোণে গল্পৰ আকাৰে কথিত হৈছিল। ইছলাম প্ৰচাৰ হোৱাৰ পিছত, ধাৰ্মিক আৰু সাধুসকলে এই কাহিনীটি আধ্যাত্মিক সাধনাৰ বাহন হিচাবে অবলম্বন কৰে আৰু তাত এটি আধ্যাত্মিক ৰূপ দিয়ে। গতিকে টীকাকাৰসকলৰ মতে লায়লা-মজনুৰ কাহিনী ৰূপক মাত্ৰ। পাৰ্থিৱ প্ৰেমৰ মাজেদি কবিয়ে অপাৰ্থিৱ প্ৰেমৰ সন্ধান দিছে। লায়লা-মজনুৰ এক হিচাবে দাৰ্শনিক কাব্য বুলি কলে ভুল নহব।

টীকাকাৰ সকলৰ মতে 'লায়লা' শব্দৰ মূলগত অৰ্থ হৈছে ৰাতি আৰু 'মজনু' শব্দৰ মূলগত অৰ্থ হৈছে উন্মাদ। 'আব্দুল্লা' শব্দৰ মূলগত অৰ্থ হৈছে দাস আৰু 'আয়েচা' শব্দৰ মূলগত অৰ্থ হৈছে আনন্দ।

আধ্যাত্মিক সাধনাত ইছলামৰ চাৰিটা স্তৰ আছে। যেনে—চৰিয়ত, তৰিকত, ইকিকত আৰু মাৰফাত। টীকাকাৰ সকলৰমতে আৰবৰ চুলতান আব্দুল্লাহ সাধনাত সিদ্ধি লাভ কৰি ইছলামৰ ২টি স্তৰ, চৰিয়ত আৰু তৰিকতত উত্তীৰ্ণ হয়। এই স্তৰদ্বয়ৰ বলত তেওঁ যি মানসপুত্ৰ লাভ কৰে, তেওঁ হল 'কয়েচ' বা মজনু। মজনু শব্দৰ অৰ্থ উন্মাদ। মজনু ইছলামৰ শেষৰ স্তৰ

—অবৌদ্ধ—

স্তব— হকিকত আৰু মাৰেকাত। সাধনাৰ এই স্তবত মানুহ প্ৰায় জ্ঞানশূন্য হৈ পৰে আৰু পাৰ্থক্য প্ৰেমৰূপৰ। বহু আঁতৰ হৈ আছে। মজ্জুৰে হকিকত আৰু মাৰেকাত সাধনাত সিদ্ধি লাভ কৰি অনন্ত প্ৰেমৰ অধিকাৰী হৈছিল।

টীকাৰসকলে আৰু কৈছে যে আব্দুল আজিজ মজ্জুৰ ‘মোৰচেদ’ বা পথপ্ৰদৰ্শক। বাদচাহ নওকেলক চেউলোকে ‘চয়তান’ (Principle of evil) বা কামনা ৰূপে অভিহিত কৰিছে।

গন বা কাহিনী হিচাবে লয়লা-মজ্জু এখনি নিয়োগান্ত কাব্যোপাংস। বোমিও জুলিয়েটৰ দৰে ইয়াতো ভাং পোৱাৰ আবেগ বা উচ্ছ্বাস আছে। কিন্তু লায়লা-মজ্জুৰে বোমিও-জুলিয়েটৰ মানৱীয় প্ৰেমক অতিক্ৰম কৰি তৰুণৰ সন্ধান দিছে। প্ৰেমৰ ভিতৰেদিয়েই মানুহে কল্মষক লাভ কৰে। ‘মজ্জু’ হৈ মানৱাত্মা আৰু ‘লায়লা’ পৰমাত্মা। মানৱাত্মাকপী মজ্জুৰে বিচাৰিছে সকলো সংসাৰ আৰু প্ৰেমাৰ বন্ধন অতিক্ৰম কৰি পৰমাত্মাকপী লায়লাৰ মাজত নিজকে সম্পূৰ্ণৰূপে উপলব্ধি কৰিবলৈ। মজ্জুৰ এই প্ৰেম অখণ্ড আৰু শাস্ত। মজ্জুৰে নিজকে এই শাস্ত সত্যত প্ৰতিষ্ঠিত কৰিব পাৰিছিল বুলিয়েই মজ্জুৰ প্ৰেম অপাৰ্থক্য। শেষ স্তবত মজ্জুৰে গোটেই জগত বালয়ৰ দৰে দেখিছিল। সেই সময়ত বাহাজগতৰ হিতাহিত জ্ঞান মজ্জুৰ গাত নাছিল। মজ্জুৰ এই উন্মাদনাৰ বাবে, লায়লাৰ চেউ বাহাজগতৰ কুদ্ৰ গভীত কৰি ৰাখিব নোৱাৰিছিল। মজ্জুৰ জগত সকলোৰেই কল্মষ; সকলোৰেই মধুৰ। চেউ সৰ্বকল্মষৰ চেউৰত পৰম কল্মষক বিচাৰি পাইছিল। মজ্জুৰ প্ৰেম বামনবিন্দী। ভোগৰ

সুখা মনুষ্য কোনোদিন নাছিল। চিৰিবে কিস্ত পাৰশ্ব সন্নাট
পৰবেতৰ অকল কপ-যৌৱনকেই বিচৰা নাছিল; পৰবেতৰ
আভিজাত্য আৰু ৰাজ-পদ-সম্মানো বিচাৰিছিল। পৰবেজেও
চিৰিৰ কপ যৌৱনকেইহে কামনা কৰিছিল। তেওঁলোকৰ কোনো
দেই নিৰ্দ্ধাৰণ গ্ৰেহৰ অভিজাতী নাছিল। গতিকে চিৰিয়ে
পৰবেতৰ ভিতৰত আচল সত্য উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰিলে।
কৰহাদৰ ৭.৬ : কৰহাদৰ গ্ৰেমেইহে চিৰিৰ অন্তৰত আচল সত্য
উপলব্ধি বিবৰ্ণন সুযোগ দিলে।

মুছলিম সাধকসকলে গ্ৰেমক তিনি শ্ৰেণীত বিভক্ত কৰিছে।
যেনে—এছকে ফাচেকী, এছকে ছাদেকী আৰু এছবেছকী।
এছকে ফাচেকীৰ উৎপত্তি হৈছে কপজ মোহৰপৰা। তেওঁ-
লোকৰ মতে কপজ মোহৰ ভিতৰেদিয়েই গ্ৰেমৰ পথত অগ্ৰসৰ
হোৱা উচিত। এই স্তৰৰ সাধনাত উত্তীৰ্ণ হৈ মানুহে যেতিয়া
বিশ্বজগতক ভাল পাবলৈ শিকে, তেতিয়া তেওঁৰ গন্তব্য স্থান
এছকে ছাদেকী। এই স্তৰৰ সাধনাত মানুহে মানুহৰ ভিতৰত
বোনো পাৰ্থক্য নাৰাখে। বিশ্ব-গ্ৰেম-ভ্ৰাতৃত্ব তেওঁৰ অন্তৰত জাগি
উঠে। এই স্তৰৰ সাধনাত উত্তীৰ্ণ হৈ এছকে হকীকি বা পৰম
সত্য-গ্ৰেমৰ অধিবাসী হয়। ইয়াৰ পিছত তেওঁ 'মাৰ্বেলাত' বা
পৰম সত্যত গীন হৈ পৰে। তেতিয়া বাহ্যজগতৰ কোনো
অজুৰুতিয়েই তেওঁৰ গাত দেখা পোৱা নাযায়।

গম্ভীৰ শেখৰ যেতিয়া মনুষ্য আৰু লায়লীৰ মিলন হল,
তেতিয়া মনুষ্যৰ অন্তৰত কামনাৰ কোনো জ্বৰ নাছিল। লায়লী
হল, "the type of Maternal Beauty". লায়লীৰ ভিতৰত তেওঁ
দেখিলে সেই শাখত বিৰক্ত বিৰামন। তেওঁই হল তৰুণ,

জাক অনন্তৰূপ। শেষ স্তবত লাবলীৰ প্ৰেমত ইমান উন্মাদ হৈ পৰিছিল যে, গছৰ প্ৰত্যেকটো পাততে তেওঁ লাবলীৰ নামকেহে খোদিত কৰা দেখিছিল অৰ্থাৎ সৃষ্টিৰ প্ৰত্যেকটো বস্তুতেই তেওঁ সঁচাক উপলব্ধি কৰিব পাৰিছিল।

লায়লা-মজলুত উল্লেখ আছে যে এবাৰ মজলু উন্মাদ হৈ মক্ৰমিৰ মাৰেদি গৈ থাকোঁতে তেওঁ অজ্ঞাতে এজন তপস্বীৰ সাধকক লঠিয়াই গল। তপ ভক্ত হোৱাত সাধকে খঙমুৱা হৈ কলে যে, মই ঈশ্বৰৰ প্ৰেমত নিমগ্ন হৈ থকা অৱস্থাত মোৰ তপ ভক্ত কৰাৰ বাবে তুমি দায়ী নহুৱনে? মজলুৱে কলে যে ই আপোনাৰ বেনে ভগৱত-প্ৰেম যে মোৰ হৃদয়ৰ স্পৰ্শত আপোনাৰ তপ ভক্ত হব পাৰে। অথচ মই মানৱীয় প্ৰেমত উন্মাদ হৈ অজ্ঞাতে আপোনাক লঠিয়াই গলো— মই কব নোৱাৰিলো, আপুনি চক খাই উঠিল। মোৰ প্ৰেম সত্যনে আপোনাৰ প্ৰেম সত্য? সাধকৰ প্ৰেম নিকাম প্ৰেম নাছিল। তেওঁ লজ্জিত হল।

লায়লা-মজলুৰ দৰে চিৰি-ফৰহাদো এখনি বিয়োগান্ত কাব্যোপাশ আৰু লায়লা মজলুৰ দৰে ইও মুছলিম-সমাজত সমাদৃত। লায়লা মজলুৰ দৰে চিৰি-ফৰহাদৰো ঘটনা-কাল খৃষ্টীয় সপ্তম শতিকা। পাৰ্শ্বক্য এয়ে যে চিৰি-ফৰহাদ সম্পূৰ্ণ ঐতিহাসিক ঘটনা আৰু গল্প হিচাবে ইয়াত কল্পনাৰ অংগো বহণ নাই লায়লা-মজলুতো যি সত্যৰ স্পষ্টতা নাই, তাক কল নোৱাৰি। কিন্তু ইয়াৰ বৰ্ণনাত কল্পনাৰ বহণ আছে। কাৰণ, চুফী কবিসকলে এই ঘটনালৈ কল্পক হিচাবে ধৰি তাত এটা আধ্যাত্মিকতাৰ ভাৱ কঢ়াই তুলিছে।

—বেথা—

—বীণা বৰুৱা

অনুবাদ গল্প]

[সাহিত্য চৰ্চাৰ ক্ষেত্ৰত নবাগতী • লও ২৩৫ বচনা
চিন্তা আৰু ব্যক্তিত্বৰ প্ৰৱণ দেৱতাই । '৬ কৰ
আৰু পোহৰৰ আঁঠে আঁঠে' শীৰ্ষক এওৰ আত্মজীবনী
গল্পত মানসিক তত্ত্বৰ দৰি পৰি ২ কুটি ২০। এও
নগাওঁ কলেজৰ বলা-বিভাগৰ এগৰাকী ।

আজিৰ আৰু ঠাণ্ডা চেলীৰ একগৰাকী দেখা শুৱা
হৈ পৰি আছিল । পাৰ হৈ যোৱা কেই ম সপ্তাহৰ বাবে
বেথাই মনৰপৰা আঁতৰাব পৰা নাছিল । তাইক ৬ কৰৰ দৰা
মাথুহবিলাকৰ কৰ্ম্ম মাতিলাক বেথা, কণিকা তেতিয়াও
আছিল । বোধহয় সিহঁত বেথাক পৰিচালনা পৰা ও ২০ হৈ
আচৰিত জন্তু বুলিয়েই ভাবিছিল । দৰ্শকৰ দোষভিত্তি
আহি উঠিছিল, তাইক আমনি কৰা নহৈ মাথুহবিলাক
মুখ কেইখন ।

এই কৰ্ম্ম পৰিস্থিতিটোৰ পৰা অত্যাৱশ্যক পালে
মনটো মেল দিয়ে বিচাৰ-কক্ষৰ দাঁতীৰ মাজত ।
তাই এইদৰে বিবৰ্ত্তন হৈ উঠিছিল । বিচাৰী সাত
মাথুহে তাইক কিছুমান বিবক্তিকৰ প্ৰশ্ন সোধা তাইৰ
মনত আছে । মাথুহজনে কোৱা ভাষাটোলে মনত
পৰিলে, বেথাৰ

হিয়াও হাঁহি উঠে । এজন ভাৰতীয়ই যে ভাল হিন্দীত কথা ক'ব নোৱাৰে, বেথাই যেন সেইটো কল্পনাই কৰিব নোৱাৰে । তাইৰ মনত পৰিছিল—সাগৰ পাৰ হৈ যোৱা কিছুমান ভাৰতীয়ৰ কথা । বিদেশৰ মাটিত ভৰি দি তেওঁলোকে পাগৰি গৈছিল নিজৰ বীতি-নীতি, নিজৰ বৈশিষ্ট্য । কিমান অবিবেচক এই মানুহ-বিলাক,—বেথাই ভাবে । বিচাৰকক্ষৰ মাজত একমাত্ৰ দয়ালু মানুহ আছিল সেই বুঢ়া বিচাৰকজন । তাই তেওঁলৈ ঘূৰ্চেই ভয় নকৰিছিল ; তেওঁ আছিল দয়ালু আৰু বহুদৰ্শী । এবাৰ এটা পুলিছে তাইক আগলৈ ঠেলি দিছিল । তেতিয়া সেই দয়ালু বিচাৰকজনে তাক স্থিতিৰ হবলৈ আদেশ দিছিল । অসংখ্য প্ৰশ্নৰে ভৰ্ত্তৰিত হৈ পৰা তাইৰ মস্তিষ্কই সেই অবিবেচক প্ৰশ্নবিলাক সোঁৱৰিবলৈ বিচাৰে । “কি দোষত তুমি সেই অকমাণী কেঁচুৱাটো মাৰিলা ?” “সিজনৰ সন্তানক তুমি বাক কোন সত্বেৰে হত্যা কৰিলা ?” “এই হত্যাকাণ্ডৰ কাৰণে যে ভোম্বাৰ ফাচি হ'ব জানানে ?” এনে ধৰণৰ অনেক প্ৰশ্ন বেথাই শুনিব লগা হৈছিল । কিন্তু এই বিলাকৰ পুনৰুত্থাপনত বেথাই নিজে নিজে কিবা ভোৰভোৰাইছিল । “অকমাণ বাবু, মইতো তোক কেতিয়াও মৰা নাছিলোঁ । এই মানুহ বিলাকে নাজানে মই তোক কিমান ভাল পাওঁ । নিজৰ প্ৰাণতকৈও তোক মই ভাল পাওঁ । খাবলৈ নাপাই বেচেৰাই ভোকত কলমলাই আছিল । সেই কাৰণেই ভগবানক খাটিছিলোঁ, তাঁক এই কক্ষৰ পৰা আঁতৰাই নি নিৰাপদ ঠাইত ৰাখিবলৈ । ভগবানে তাক লৈ গ'ল ।” যুত সন্তানটোৰ কথাবিলাক বেথাই এবাৰ ভাবে । কিন্তু তাৰ কাৰণে তাইৰ ওপৰত পৰিল হত্যাৰ অভিযোগ ।

দুখে-ভাগৰে জুকলা হৈ পৰা তাইৰ চকল মনটোৱে

পাখি মেল তাইব যৌবনৰ দিনবিলাকলৈ উষা মাৰে ।
 বেথাই আছিল সিহঁতৰ গাওঁখনত ধুনীয়া ছোৱালী । গাঁৱৰ
 উত্তম্বা ডেকাকেইটাই তাইক ‘কইনা’ হিচাবে পাবলৈ আশা
 কৰিছিল । স্নান সাধুটো আছিল সিহঁতৰ গাঁৱৰে গাওঁবুঢ়াৰ
 পুতেক । সিয়েই আছিল বেথাৰ মাক-বাপেকে বাচি দিয়া তাইৰ
 কাৰণে মনোনীত দৰা । মাক-বাপেকৰ বাচনিত বেথাই সঁচাকৈয়ে
 আনন্দ পাইছিল ! সি আছিল লাহী, দাঁতল আৰু বলা । হু-ন-
 মান ধাননি পথাৰ, কেইহালমান নোণোকা মহ, সাধুৰ বাপজি সাহস
 আছিল ।

সাধু আছিল শিক্ষিত । বেথাইও ওলম-অচৰণ লিখাপঢ়া
 শিকিছিল । বাপেকৰ শিক্ষা বিবয়ত বাপ থকাৰ কাৰণেই জোয়ে-
 কেও শিক্ষিতা হবলৈ সুবিধা পাইছিল । মাক-বাপেকৰ বাচনিতো
 তাই আনন্দৰে গ্ৰহণ কৰিলে । বসন্ত কালৰ আশুপতিতে
 মহাপয়োভৰষে পতা সিহঁতৰ বিয়াখনে সিহঁতৰ মৰ্মলৈ জীৱন-বসন্তৰ
 বাতৰি আনিছিল । সিহঁতৰ অমুহুৰে কোৱা তাইৰ মনত
 পৰে,— সেই খনেই হেনো গাঁৱত আকস্মিকে পতা বিয়া ।
 সাধুৰ বুঢ়া মাক-বাপেকে বেথাক ভাল পাইছিল । বেথা পাছিল
 সিহঁতৰ কাৰণে আদৰ্শ বোৱাৰী । গাঁৱৰ আন ডেকাৰ দৰে
 সাধুৰে বাহিৰা কথাৰ মহলা মাৰি, নাইবা তাতখেলত মজি সময়
 নষ্ট নকৰিছিল । সি সেই অমূল্য সময়ৰ সদব্যৱহাৰ কৰিছিল,
 বেথাৰ লগত । মাজে সময়ে সাধুজীয়ে গাঁও কেইখনলৈ সিহঁতৰ
 পথাৰৰ লয় বেচিবলৈ যায় । ওভটি আহোঁতে সি সদায় বেথাৰ
 কাৰণে উপহাস স্বৰূপে কিবা নহয় কিবা এটা আনে । সেই
 সময়ত বেথাৰ দিনবিলাক আছিল মধুময় । জীৱনটোক তাই

ভাবি আহিছিল সুখ আনন্দৰ কল্পনাৰ মাজেদি। বেথাই প্ৰায়ে গাৰ্বৰ নামঘৰলৈ ভগবানক কৃতজ্ঞতা জনাবলৈ গৈছিল।

দিনবিলাক সোনকালে পাৰ হৈ যায়। কিছুদিনৰ পিছত সন্দৰ-সুঠাম ছোৱালী এজনী সিহঁতৰ নতুন সংসাৰ খনলৈ আহে। মাতৃতৰ গৰিমাৰে যেন বেথাই জীৱনৰ পূৰ্ণতা লাভ কৰে। এবছৰৰ পিছত বেথাৰ আক এটি সন্তান জন্ম হয়। তাই এইবাৰ লৰা এটাৰ কাৰণে কম আশা কৰা নাছিল। তাইৰ আশা কিন্তু পূৰ্ণ নহল। সিহঁতৰ সংসাৰলৈ অহা কণা সন্তানটিকে তাই চেনেহৰ নিজৰাত বুৰাই পেলালে। কেইমাহ—মানৰ পিছত সাধুৰ বাপেকে মৰ্ত্যধাম এৰে। সিহঁতে সেই চুখৰ পাৰ নৌপাওঁতেই মাকে চিৰকাললৈ আঁতৰি যায়। সাধু, বেথা আৰু লৰা-ছোৱালী কেইটাকে লৈ সিহঁতৰ সংসাৰখন চলিবলৈ ধৰে। সাধুৰ অসহ্যৰ স্বচ্ছন্দতাৰ কাৰণে সিহঁতৰ সাধুৰ সময়বিলাক সুখ আৰু শান্তি বহি পাৰ হৈ গৈছিল। বেথা আৰু সন্তানসম্ভৱা হয়। এইবাৰ তাই সিহঁতৰ বংশ উজল কৰিবলৈ পুৰস্কৃত্যৰ কামনা কৰে। ভগবানেও বোধহয় তাইৰ প্ৰাৰ্থনা জনিলে। এটা অকমান, মৰমলগা লৰাৰ হাঁহি-ধেমালীৰে সিহঁতৰ ঘৰখন মুখৰিত হৈ উঠে। অকণমান লৰাটোৰ নাম সিহঁতে ৰাখিলে বাবু। বাবু অকল মাক-খাপেকৰেই আনন্দৰ উৎস নাছিল—গোটেই গাঁওখনৰে অভিমৰমৰ আছিল বাবু। হাঁহি-ধেমালীৰ মাজেদিয়েই সি দিনে দিও ডাঙৰ-দীঘল হৈ আহিবলৈ ধৰে।

এদিনাখন সেট বুনীয়া, শৰ-স্ত্ৰাঘণা গাঁওখনলৈ কিছুমান অচিনাকি মানুহ আহল। সিহঁত কীণ, নিশকতীয়া আৰু

অনাহারীৰ দৰে । চকু মুখবিলাক তেনেই সোমাই গৈছিল ।
 থৰক-বৰক খোজৰে কথমপিহে সিহঁতে খোজ দিব পাৰিছিল ।
 গাৱঁৰ মানুহবিলাকে জাক বান্ধি বান্ধি সিহঁতক আগুৰি লৈ
 নানা ধৰণৰ প্ৰশ্ন কৰিবলৈ ধৰে । ভোকত ছৰ্জল হৈ থকা
 মাংসবিলাকে গাৱঁৰ মানুহবিলাকক সিহঁত সিহঁতৰ ছৰ্জাগৰ
 বাহিনী বয় । সেই অগ্নিকি মানুহবিলাকে বোধহয় সিহঁতৰ
 লগত দুটাগক সাৰথি কৰি আনিছিল । বেখাইতৰ গাৱঁতো
 আকাল হাবশু হয় । সেই বেগি ববসুণ দেৱাটক হল । খেতিৰ
 কাৰণে প্ৰকৃতিয়ে দিয়া পানীও যথেষ্ট পৰিমাণে নহল । বেলিৰ
 তাপত শস্যবিলাক ডেই-পুৰি যাবলৈ ধৰিলে । দিনে দিনে
 গাৱঁত খাতৰ নাটনি পৰিল । মাগুহবোৰ শুকাই-খনাই তুঙ্গ
 হৈ পৰিল । সেই নাটনিৰ মাজতে সিহঁতে অৱশিষ্ট খোৱাবস্তু
 নিজে নাখাইও লৰাছোৱা আনিবলৈ ৰাখিলে । গাৱঁত মাৰি-
 মৰকে দেখা দিলে । বেগি-দাও কুস্তমা বেমাৰত গাৱঁৰ মানুহ
 বিলাক মৰি গৈ ধৰিলে । শ শ মানুহৰ মৃত্যুত সিহঁত সঁচাকৈয়ে
 আচৰিত হৈছিল ; ইয়াৰ আগতে গাৱঁত এনেদৰে মাগুহ মৰা
 সিহঁতে ক'ব নোৱাৰে ।

মৃত্যুৰ বিভীষিকাই বেখাইতৰ অন্তৰতো ভয়ৰ হচনা
 কৰিলে ! ৰোগ-বাণিৰ বিক্ৰমে বেখাইতে একো কৰিব
 নোৱাৰে । এইবিলাক সিহঁতৰ কাৰণে তেনেই নতুন কথা হৈ
 পৰিছিল । খোৱাবস্তুৰ নাটনি হোৱা স্বৰ্গেও বেখাই লৰা-
 ছোৱালী কেইটাক আগৰ দৰেই খুদাই-খুদাই আছিল । তাই
 আক সাধুৱে সিহঁতৰ সজানৰ কাৰণে আহাৰ বচাবলৈ প্ৰায়ে
 লম্বোন দিবলগীয়া হৈছিল । সিহঁত দিনে দিনে তুঙ্গ হৈ

আহিবলৈ ধৰিলে।

শস্ত্র-খানলা সেউজীয়া পথাৰবিলাক এতিয়া হৈ পৰিল শুকান বকৰাণি। সিহঁতৰ আগৰ সেই সাকৰা মাটিবিলাকৰ পৰা এতিয়া আক একো উৎপন্ন নোহোৱা হ'ল। অৱশ্যেও সেই ভয়াবহ দিনটো আহিল। সেই দিনটোতে, বেথা আৰু সাধুৰ প্ৰথম সন্তানটো মৃত্যুয়ে কাটি নিয়ে। গাৰীৰ বেজটো-বেণ্ডে সেই নতুন বেমাৰৰপৰা সিহঁতৰ মৰমৰ সন্তানটোক বক্ষা কৰিব নোৱাৰিলে। দহোটা দিন পাৰ হৈ যায়। সেই একে বেমাৰে বেথাৰ দ্বিতীয় সন্তানটোও মৃত্যুৰ মুখত পৰে। শোকত বিমূৰ্ত্ত হৈ পৰা বেথাই অকণমান বাবুক তাইৰ দৃষ্টিৰ জোৰ হৰাবৈ নিশিচিন্ত। দিনে-ৰাতিয়ে বাবুৰ ওপৰত সতৰ্ক দৃষ্টি ৰখাটোৱেই তাইৰ কাম হৈ পৰিল। ভগবানক বেথাই প্ৰাৰ্থনা কৰিছিল—সিহঁতৰ জন্মৰ পৰা বাবুক সিহঁতৰ বুকৰপৰা কাটি নিবিবলৈ। কিন্তু তাইৰ কাতৰ প্ৰাৰ্থনা ভগবানে শুনিলে। দিনে দিনে বাবু খীণাই যাবলৈ ধৰিলে। তাৰ পুৰুষ গোলাপী গাল দুখন ভাগি তেনেই সোমাই গ'ল, অমবৰত হাঁহি মাতি ধেমালী কৰি থকা বাবুটো তেনেই ক্ষতিহীন হৈ পৰিল। প্ৰতি মূহুৰ্ত্ততে বেথাই লক্ষ্য কৰে—বাবুৰ শেঁতা পৰা সৰু ঠুঠ চুটাই কিবা এটা বিচাৰিছে। এই দৃশ্যত বেথাই অন্তৰত চোকা চুৰি এখনৰ আঘাত অনুভৱ কৰে। ঘৰত থকা খোৱাবস্তুৰে সাজ কেইদিনমানহে চলিল। গৰী-তা এতে পাৰলৈ নাইকিয়া হ'ল। বহুত চেষ্টা কৰিও বেথাই খোৱা বস্তু যোগাব কৰিব নোৱাৰিলে। অকৰাণ কৈচুৰাটাৰ কাৰণে যদি মলপ খোৱাবস্তু তাই যোগাব কৰিব নোৱাৰে, তেন্তে জাইব চেনেহৰ বাবুৰে যে মৃত্যু অনিবাৰ্য, বেথাই

সেইটো মর্মে মর্মে অমুভব কৰিলে। খোৱাবজ্জৰ চিন্তাত বেথাই কেইবাৰাতিও উজাগৰে কটালে। কিন্তু আহাৰ তাই কোনো মতেই যোগাৰ কৰিব নোৱাৰিলে। এই বিলাক গুণা-গুণা কৰি থাকোঁতে তাই মৃত অসহনীয় বিষ অমুভব কৰে। 'হঠাৎ তাইৰ মনত এটা বুদ্ধি খেলি যুৱ.....। —বাবুক বন্ধা কৰিবৰ এইটোৱেই সুলভ পথ। কিন্তু বেথাই নোৱাৰ, ওহো বোনা মতেই তাই এইটো কৰিব নোৱাৰে। তাই ওচৰতে শুষ্ঠ থকা বাবুক বিহ্বল দৃষ্টিৰে চাই থাকে। মাজে সময়ে সি ভোকত আৰু যন্ত্ৰণাত খেনখনাই উঠে। তাৰ বুৰুৰ কামিহাডবিলাক এডাল এডাল কৈ শেখিব পৰা হৈ পৰিছে। বেথাৰ চকু যদি তথাৰি তপত বুলি ওলাই আহে। বাবুক তাই বুৰ মাৰ্ত্তত সোমাই লয়; জোৰেৰে আকোৱালি ধৰে। সি অতি কষ্টৰে উশাহ লবলৈ চেষ্টা কৰে, কিন্তু দুৰ্জলতাব কাৰণে সেই শক্তি সি হেৰুৱাই পেলায়...। হঠাৎ বেথাই বাবুক দেহটোত এটা শীতল পৰশ অমুভব কৰে। ... তাই বাবুক চাৰি এখনৰ ওপৰত শুৱাই থয়। পাৰ হৈ যোৱা কেইটামান মিনিটৰ কথা তাই ঘোৰেৰে পাহৰিবলৈ যুখা চেষ্টা কৰি, ছয়ো হাতৰে বাবুক সাবটি ধৰি তাৰ কাষতে শুই পৰে।

কিয়ানপৰ যে বেথা সেইদৰে পৰি আছিল, তাই কব নোৱাৰে। সাধুৱে জগাওতেও তাই প্ৰায় অচেতন হৈ আছিল। বেথাই চাৰিওফালে চাই দেখে—সিহঁতৰ অকণমান পজাটোত বহুত মানুহ গোট খাইছে। সাধুৱে ভেতিয়াও উচুপিয়েই আছিল। বাকী মানুহবিলাক কথা পতাৰ্থ যত। তাৰে কিছুবানে তাইলৈ তাক কিছুবানে বাবুক আঙুলিয়াই কিবা কিবা কৈ আছিল। মানুহবিলাক ইমান চিকিৎসা চিকিৎসা

কথা টক তাইটল আঙুলোৱাইছে 'কিয় ? সিহঁতৰ পঁজাত ইহঁতৰ বো
কি কাৰ থাকিব পাৰে ? সাধুৱেই বা ইমানকৈ উচুপিছে কিয় ?
কথাবোৰ ভাবি বেথাৰ মনৰ গতিত খেলি-খেলি লাগি যায়। হঠাৎ
তাই শুই থকা বাথুলৈ এবাৰ লক্ষ্য কৰে .. সকলো বিলাক বেথাৰ
মনত পৰি যায়। এৰ', এইটোও এটা কুসপোনেই। তাই বিচাৰিছিল
যি কোনো উপায়েৰে বাতুক সেই লেকেজীয়া যুতাৰ দৃগ্ৰহণৰা
বন্ধা কৰিবলৈ — কিন্তু তাই সেইটো কৰিব নোৱাৰিলে। বেথাই বাতুক
সাৰটি ধৰিলে-কৰবাত যেন কিবা এটা পু'ত বৈ গল ! বেথাই
তাক নিচেই কাষৰপৰা চাই মুখখনত ভাত বুলাই দিলে।
বতুকৰ দৰেই টেচা হৈ পৰিছিল সেই শব্দৰে। তাই চাৰিও
ফালে চালে, কোনোবাই তাইক আশ্বাস দিব বুলি, কিন্তু তেনেও
নিদিলে। এটা ভীষণ চিঞৰ মাৰি তাই বাতুক আকোৱালি ধৰিলে।
হঠাৎ "পু'তছ" বুলি এটা শব্দ শুনা গল। জুমবান্ধি থকা মাত্ৰহ-
বোৰে সিহঁতক ভটি এৰি দিলে। পুলিছে বেথাৰপৰা কেঁচুৱাটো
কাঢ়ি নিলে আৰু তাইক বহাবপৰা উঠিবলৈ আদেশ দিলে।
কিন্তু বেথা অলব-অচৰ হৈ গল। "হত্যাকাৰীনি তুমি আই!"
পুলিছহঁতোৰে তাইক আদেশ দিয়ে আৰু মিঠুৰ ভাবে জাৰত
কৰে। তথাপি বেথা অচল। সাধুৱে শান্ত ভাবে বেথাক "প্ৰিয়জন
জান" বনত উঠাই দিয়েহি। বীৰৰ বিদায়ৰ পৰে চকুলো টুকি
লি বৰলৈ উঠি আহে। ... বেথাই যথেষ্ট ভয় খাইছিল; তাই থকা
চেলটো অ'ক'ব আৰু ভীষণ ঠাণ্ডা আছিল। বেথাই তাইৰ মনৰ
আধী আৰু শান্ত লগৰীয়া সাধুকেই অনবৰত বিচাৰিছিল। "সাধু"
কি চিঞৰি কৈওঁতে 'সাধু, বোঁকি বৰলৈ গৈ বোৱী'।

"দনে মনে থাক পানীয়াসী বঁজোজা"। বেথাৰ ওপৰত দুটি

বেথা বন্দোশালৰ মহিলা গৰাকীয়ে চিঞৰি উঠে “মনে মনে থাক, মহলে ময়ে মনে মনে থাকিবলৈ বাধ্য কৰাম” । বন্দোশাল-বন্ধিনীৰ বেত্তৰ কোব বেথাৰ মূৰত পৰে এবাৰ ... দুবাৰ ... তিনিবাৰ অসহনীয় ম'ব-কলত বেথা মজ্জা যায়। এসময়ত বেথাই কিমান সুখে সিটোৰ সেই ধুনীয়া সংসাৰখনত বাস কৰিছিল ! বেথাই বন্দোশালগৰপৰা ওলাবৰ উপায় বিচাৰে। তাই আচৰিত হয়। এইংলাক ব'ক দুসপোন নেক ? সকলোবিলাক ভাল হৈ গল। তাই এতিয়া সুখী ... ..।

পিছদিনা ৰাতিপুৱা বেথাক চে'লৰ ভিতৰত মৰি থকা পেৰা গল।

• সুপ্রসিদ্ধা লেখিকা কৃষা হাথীচিঙেৰ *Shadows on the wall* ৰ *Rokha* গল্পৰ অসমীয়া ৰূপান্তৰ।

‘শান্তি সদায় জয়া, ই যুদ্ধতকৈ বেছি গৌৰৱময় ।’

—মিণ্টন—

‘প্ৰেমোৰে জয় কৰা আৰু তাৰেই শাসন কৰা ।’

—বীণেশ্বৰ—

স্মৃতি

কবিতা কবিতা

(কবিতা)

[সাহিত্য ক্ষেত্রে নবাগতা হলেও এই গৰাকী লিখিকাৰ কাব্য প্ৰতিভাৰ পৰিচয় আমি পাইছোঁ। প্ৰথম প্ৰয়াসপ্ৰসূত এই “স্মৃতি” কবিতাটিতে লিখিকাৰ উজ্জল ভবিষ্যতৰ সম্ভাৱনাৰ চিন ফুটি ওলাইছে। কাব্য সাধনাত একনিষ্ঠতাৰে লাগি থাকিলে, সময়ত লিখিকা এগৰাকী মহিলা কবি হৈ উঠিব পাৰিব বুলি আমাৰ বিশ্বাস]

সকলো বিদায় দিলে।

মালাগে একোকে আৰু

সিপাবলৈ বাট চাই আছোঁ মাথোঁ বই ;

সেইহে সখিটি মোক

বিদায়ৰ মাল দিয়া

স্বৰ্ণক আজি মই মাল দিওঁগ’ই।

নিয়তিয়ে মোক সখি

মাতিব লাগিছে আজি

যাবলৈ দিয়া মোক মই মাতিওঁগ’ই ;

সময়ৰ সোণে মোক

উজ্জ্বল লই যাব

নিবলে-নিমাণ্ডে যুঁই তাতে বৰণ’ই।

বেজিয়া সজিয়া হব

বঙা বেলি মাৰ যাৰ
সেইদিনা মোৰো যাৰ বঙা বেলি মাৰ,
সন্ধিয়াৰ আকাশত

ভাববৰ আবে আঁবে
চাই যাম মনৰ মুগ্ধনি তোমাৰ ।
উঠিব যিদিনা সখি

সময়ৰ শেষ চউ
ভেতিয়া ভোনাক দিন কবিতা প্ৰাণৰ,
ভাতেই বিচাৰি পাবা

জীৱনৰ ছন্দমালা
হেৰোৱা সুৰভি সখি মৰহা গানৰ ।
এতিয়া নিদিওঁ দেই

আছিলে সময় সউ
বেছি পৰ আঁক সখি নালাগেয়ে বৰ,
প্ৰাণৰ কবিতাবোৰ

ভেড়িয়াই পঢ়ি চাবা
জীৱন-কাহিনী মোৰ সিহঁতেই কৰ ।
বিশ্ব নকৰিবা দেই

কবিতা চুবলৈ' মোৰ
ভাত যে সখিটি আছে কেঁচা ভেজ সলা,
সেই ভেজ যদি মোৰ

চুবলৈ' বিচাৰে সখি

তুমি দেই দুহাডক নকবিবা যান।

কবিভাঙ লাগি থকা

চেকুবা চেকুৰ ডেজ

তুমি হলে কিবা ভাবি নমচিবা দেই,

যদি তুমি যিণ কবা

আকোৱালি লবলই

দলিয়াই দিবা তাকো মোৰ চিতাতেই।

অশানৰ অন্ধকাৰে

যেতিয়া সাবটি লব

খৰি জাপি দিবা তুমি মোৰ সি চিতাত,

শেষ অন্তৰোধ মোৰ

তুমিয়ে অগনি জালি

পাৰা যদি জুঁজ চাবা শেষৰ বেখাত।

মাটিকেই খাপি দিবা

মোৰ সমাধিত সখি

ইটা বান্ধি নগচিবা মৰনৰ ভাজ,

মালাগে বৰ্ণন বোক

মাটিকেই দিবা দেই

ভাবে হব হীৰা-মনি-মুকুতাৰ কাজ।

তুমি দেই হুচুৰিবা

বিবহৰ চকুপানী

নিপাৰিত হলে নই বৰ দুখ পান,

আকট কালিম জানা

ভোমাকেই ভাবি ভাবি

সমাধি বুকুৰপৰা ভোমাকেই চাম ।

সন্ধিয়াৰ আকাশত

বগলীটি উবি গলে

মৰমৰ বাঁহীটিত স্তব দিবা দেই,

সেয়ে হব জীৱনত

বিদায় বেলাৰ দান

স্বৰৰ বুকুতে পাম মই ভোমাকেই ।

ডাবৰ আঁৰবপৰা

ভোমাকেই দেখা পাম

তুমিওভো দেখা পাবা মৰমৰ মোক,

তেতিয়াও নোৱাৰিবা

আকোৱালি লব আৰু

সেইবাবে তুমি সখি নকৰিবা শোক ।

মই যদি গুচি যাওঁ

স্মৃতিতো থাকিব সখি

গুজি দিয়া মৰমেৰে ভোমাৰ হাতত,

তাকে তুমি হেপাহেৰে

বুকুত সাৰটি লবা

সাৰ পালে নিশা সখি কেভেকী মাভঙ ।

মৰমে হাঁহে, মৰমে কান্দে ।

শ্ৰীঅৰুনোদ্র চন্দ্ৰ বৰ ।

চুটিগল্প ।

.....মৰমে হাঁহে, মৰমে কান্দে ... ..

মধুকৰ মৰমে কথা নাছিল ।—

মধুকৰ ৭ সেই অসংকত মৰিবনজন বুঢ়াটো । তাৰ মৰম-বোৰে সেইদিনা বান্দিছিল ।—নোমাই যোৱা, কীণ, তৰ্পল, হালিপনা, অসহায় উদং বুকুখনৰ একোণত সমতল গাঁচি পোৱা অলাগতিয়াল মৰম বান্ধে সেইদিনা ককা এটা অৰুজ খাতিত, কিবা এটা অচিন্তনীয় বেদনাত, সাতখন সাগৰৰ নীলা বেদনা-বোৰ গোটাই লৈ, উচুপি উচুপি, লুকাই লুকাই কান্দিছিল ।

—মধুকৰে কান্দিছিল । চকুলো ওলোৱা নাছিল ।—

সেইবোৰ আনে দেখা চকুলা নাছিল ।—অজ্ঞানিত ভাবে বৈ গৈ মাটিত পৰি শুকাই যোৱা চকুলো নাছিল । —সেইবোৰ তাৰ বুকুখনে, তাৰ প্ৰাণটোৱে দেখা—নহয়— তাৰ চিৰন্তন পিপাসাটোৱে অনুভৱ কৰা চকুলো আছিল ।

• ভেষ্ম-মঙ্গলন সম্বন্ধ-বিজড়িত প্ৰাণ দুটাৰ মৰমৰ অন্তৰ্ভুতিবোৰ আছিল তাৰ চকুলো ।

এবা, মধুকৰৰ পুঞ্জীভূত মৰমবোৰ, আক আক এটা অভিনৱ

অহুভুতি ।

এটা দাঙিব নোৱাৰা গধুৰ শিল ।

লগত আৰু এটা অসহন বোজা ।

—মধুকৰৰ টেটুত লগা দহ বছৰীয়া ছোৱালীজনী । —কোলাই-
বোকোচাই লৈ তিলতিলকৈ ডাঙৰ-দীঘল কৰা তাৰ মৰমৰ
ছোৱালীজনী । মানে মিতু ।

তাইক জানো সি কম মৰম কৰিছিল !

তাই আঁতৰি গল দূৰলৈ — বছৰুদলৈ । সি দেখা নাপালে ।

তাৰ মৰমবোৰে কান্দি উঠিল, হাঁহাকাৰ কৰি উঠিল ।

আকাশৰ অগণন তৰাবোৰৰ দৰেই পৃথিবীখনৰ অগণন মানুহবোৰ ।
সিহঁতৰ কাৰো কাৰণে নহয়, আন কাৰোবাৰ কাৰণে নহয়,—
কেৱল তাৰ ছোৱালীজনীৰ কাৰণেই, তাৰ মৰমবোৰে কান্দি
উঠিছিল ।

মধুকৰ স্বাৰ্থপৰ আছিল মেকি ?

এৰা, সি স্বাৰ্থপৰেই আছিল । —জীৱনৰ পদে পদে অৱহেলিত,
গভীৰ্ণ ভাষমাৰে অহুপ্ৰাণিত বুঢ়াটোৰ নিদ্বেষ, শেঁতা,
অৱশ চকুযোৰে পৰম কাৰণে কান্দিবলৈ কাহানিও নিকা
নাছিল । শিকিব নোৱাৰে ।

নিজৰ জীৱনটো আৰু মিছৰ মৰমৰ মমতাটোৰ বাহিৰে
সেউজীয়া পৃথিবীখনত মধুকৰে আৰু একো দেখা পোৱা নাছিল ।

মিতু আঁতৰি গল । মধুকৰে স্মৃতিলৈ ।—

জীৱন । মৰতা । জন্ম আৰু মৃত্যুৰ মাজৰ ব্যৱধান । —
 জুপাবৰ মাজৰ এডাল শাকৈ । চকুৰে মণিব নোৱাৰা, আনে
 নেদেখা ছুটা গুৰিপৰৱা । বগাই গৈছিল । এটা সময়ৰ
 ধুমুহাও সিদিনা কোনোবাফালে উফৰি গল । এটাটুকুৰিলে ।
 মধুকৰৰ হিয়াভাগা কান্দোন আৰু গণিতৰ দশমিক বিন্দুবোৰৰ
 পিছৰ শূণ্যবোৰ হয়তো একশাৰীতে পৰি সমানেই মূল্যহীন
 হৈ গৈছে ।

এৰা, জীৱনটোক, শীতলটোৰ কান্দোনবোৰক মিছাতেই
 মূল্যবান বুলি ভবা হয় । চাবলৈ গলে, জীৱনটো মূল্যহীন
 এটা বিৰাট শূণ্য । যোগ-বিয়োগ, পুনৰ-হৰণ ষটি মধুকৰৰ
 জীৱনৰ শেষ ফল জানো শূণ্য হৈ গাত্ৰ নাই ? নিম্ন আছিল ।
 যোগ হল । নিম্ন গুচি গল । বিয়োগ হল । যোগ-বিয়োগ
 ষটি ফলাফল শূণ্য হল । টৈ যোৱা যোগটোৰো বিয়োগ
 ষটিব—মানে মধুকৰো এদিন ভয়াবহ মনৰ স্পৰ্শত চিৰকাললৈ
 হেৰাই যাব । মধুকৰে জানিছিল । তথাপি তাৰ মৰমবোৰে
 কান্দিছে ।

ভেনেহলৈ মধুকৰৰ মৰমবোৰ মৰা নাই ।
 এৰা, সিহঁত মৰা নাই । সেই কাৰণেই সিহঁত জীয়াই আছে ।
 জীয়াই থাকিবলৈ মহলেও অসুতঃ মৰিবলৈকে সিহঁত জীয়াই
 থাকিব লাগিব ।

মধুকৰৰ কুঁদিনিয়া পুৰণি অন্তৰখন । কিছুমান সাঁচতীয়া

আবেগ আৰু অলপমান নতুন অহুভূতি ।

মধুকৰে মানুহজনক ভুল বুজিলে ।

মধুকৰি দুখনেৰে খুবাই খুবাই, লাখুটিত ভব দি দি, থক-
বককৈ বহুদূৰ বাট বুলি হুমহলীয়া অট্টালিকাটোৰ সুবিস্তৃৰ্ণ
চোতালখনৰ একোণত সি জুপুৰা মাৰি বহি আছিল । লগত
তাৰ নিহু ।

“দেউতা, আমাক মানুহজনে মৰম কৰিব ।” ওপৰ
মহলাবপৰা তললৈ নামি অহা শুনীয়া ডেকা মানুহজন মধুকৰেও
লক্ষ্য কৰে । “জানো আই, টম্বৰে চকুমেৰি চালে……”
অৱশ চকুমাৰ অলপ মুদি, হাত দুখন ওপৰলৈ দাঙি, নেদেখা-
জনৰ প্ৰতি কিবা এটি প্ৰাৰ্থনা জনায় । মিহুৱে হুৰুহুে ।
অকণমান ছোৱালী তাই । মধুকৰে জীৱনত বহু অভিজ্ঞতা
লভিছে ।

“হেঁবা, তোমাক কি লাগে ?”

“দেউতা, আপোনাৰ ওচৰলৈকে আণা কৰি আহিছোঁ ।
ছোৱালীজনীৰ কাম-কাজ এটাৰ…… .. ।”

“অ’ মই তোমাৰ কথা বুজিব পাৰিছোঁ । বাকু ছোৱালী-
জনীক ধৈ ধোৱাঁ ।”

বকৱাৰ ঘৰত নিহু থাকে । মধুকৰ আঁতৰি যায় ।

*

*

*

মিহুৰ জীৱনৰ এটা নতুন অধ্যায় ।

ভাইৰ গতি-পথৰ চকৰিটো আনফালে ঘূৰিব খুজিছেনেকি ?

মুখিববে কথা । জীৱন-চকৰি ঘূৰ্ণায়মান । উঠা আৰু নমা
বৈ যোৱা আৰু আগবঢ়া, এয়ে আমাৰ জীৱন ।

সোৱা, মিশুৱে হাতত জাৰুঙাল লৈ কিবা-কিবিবোৰ গুচাই
আছে । জীৱনৰ দায়িত্ব । কৰ্ম্মবন্ধন । বোৱঁতী তি ।
আকাংক্ষাৰ আনন্দ ।

মিশুৱে বাম কৰি যাগ । কেতিয়াবা তাইৰ মধুকৰণৈ
মমত পৰে ।

মধুকৰ যে আঁতৰি গৈছে ।—মমতৰ মমতাটোৰ মোহ এৰি, মানে
১২ টকীয়া নাহি বেতনত বুকুৰ উত্তপ্ত অল্পভূতিখিনি বিক্ৰী
কৰি মধুকৰ যে কাগনিবাই কৰবালৈ আঁতৰি গৈছে । হয়তো
মিশুৰ জীৱনত এটা সাময়িক বিগোপ্য ঘটিছে ।

ভেনেহলে মিশু অকণ্ঠস্বীয়ানেকি ? মিশু অবশ্যৰীয়া
নহয় ।—

তাইৰ সকলোবোৰ আছে । প্রাসাদসদৃশ স্নেহৰ অট্টালিকা,
নিভো সন্মগম হোৱা অগণন মাহুহ, বিভোপন ফুলনিখন,
ষেৰত আৰি খোৱা মহাৰাজীৰ ধুনীয়া ফটা, বেডিঙৰ কলবৰ—
আনন্দ-উজ্বল মিশুৰ কাৰণে সকলোবোৰ আছে । —তাই এই
সকলোবোৰৰ সোৱাদ পাইছে ।

হয়তো কোনোবা জনমৰ কোনোবা সাধনাৰ কোনোবা
পুণ্যৰ ফলত তাই এনে এখন ঘৰত ঠাই পাইছে ।

অদৃষ্ট ? কৰ্ম্মবন্ধন ?— নহয়, নিৰ্ঘণ্ডৰ পৰিহাস ।

*

*

*

*

অনন্ত সময়ৰ অনন্ত ইতিহাস ।—

বহুবোৰ পাৰ হৈ যায় । মাহৰ বুকুৰপৰা দিনবোৰ ৰখি
পৰে । যুহুৰ্ত্তবোৰ হেৰাই যায় । —সময়ৰ বৰ্ণন চলি থাকে ।

দূৰৰ লঠঙা বুঢ়া অমৰাজোপাৰপৰা শুকাই পাতবোৰ
উফৰি উফৰি ক'ৰবাত পৰিছেগৈ ।

শীতল অমৰাজোপাৰ সেউজীয়া পাতবোৰ নাথাকে ।
শুকাই যায় । বসন্তত আকৌ সেউজীয়া হব । মিহৰে ভাবে ।
বাহিৰৰ শূণ্য আকাশখনলৈ অনিমেষ দৃষ্টিৰে চাই থাকি তাই
কিবা এটা ভাবে । বুকুৰ কোণত তাইৰ অপ্রকাশৰ কিবা
এটা অবজ্জ বেদনা ।

হয়তো শূণ্যতাৰ ডিঙিভাৰে তাইৰ বিভ্র জীৱনটো অঙ্গসিক্ত
হৈ উঠিছে । কুলনিখনত মালীটোৱে পানী দি আছিল ।
মালীটো বৃদ্ধ ।

মিহৰে ভালৈ এবাৰ লক্ষ্য কৰে । মধুকৰৰ চৰিখন চকুৰ
আগত জিলিকি উঠে । তাই এটা ছাঁহে দেখা পায় ।

সেউজীয়া ছববিভবাত লাগি থকা নিম্বৰ টোপালবোৰ
পোহৰৰ বেঙণিত ভেঙিয়া মুকুতাৰ দৰে উজ্জল হৈ উঠিছে ।

মিহৰ চকুলো ওলোৱা নাছিল ।

* * *

শাও আঁতৰি যায় । হসন্ত আহে । সপোন আঁতৰি
যায় । ফাগুন আহে । আন্ধাৰ ৰখি পৰে । পোহৰ নানে ।
.....'অ' পূজা আহিছে ।

আজি যেমতবন, এমিন হুদিন ডিনিদিন—ভাব গিছত বিজয়া
দশমী ।

বিল্বরে পুজাব কাবণে পইচা পাইছিল ।—

একঅনা, দুঅনা, ডিনিঅনা,—অ' নহয়—এটা অ'ধলি ।

তাই এটা ধুনীয়া পুডলা কিনিব ।

একালে জীবনব বডীন উছব । আনফালে এটা ধুনীয়া পুডলাব
মূল্য এটা আধলি ।

ছবিবছ বটা বাগবি গৈ আঠছলিছ আক আঠছলিছ বাগবি
গৈ বাগতব । আজি বিজয়া দশমী । বিল্বরে ধুনীয়া পুডলা
এটা কিনে ।

এটা চেমুলইডব পুডলা । এটা ভেজ-মঙহৰ প্রাণ ।
এটা নিখাঁর, আনটো সজীর । সজ্জা হয় । বিজুলীবাড়ি-
বোব জলি উঠে ।

বাহুহে পাখাপী দেবীৰ পদ-প্রাণ্ড শেখবাবলৈ প্রার্থনা
জনাব ।

বিল্বরে হলে সেইবোব একো নকবে । সেইবোব তাই
নাআমে । আন কথা জাবিবলৈ তাইব সময় ক'ড ! .....
ধুনীয়া পুডলাটো তাই পাইছে ।

“ইবান ধুনীয়া মুক্তাব মালা ক'ড পালা ডুবি দান .....”

অটালিকাটোব কোনোবা কালবপবা উট অহা গীতব
ক'পলিটোৱে বিল্বক চকলা কবি ভোলে । তাইব প্রাণত হয়ভো

এটা অত্যানন্ত বেদনা জাগি উঠে ।

সীমাহীন শূন্যতাব নুকুত খলক লগাই 'ইমান ধুনীয়া
মুকুতাব মালা ক'ত পালা তুমি দান'ৰ স্বাক্ষৰ নাব যায়

মিত্রব আবেগৰ কঁপনিবোৰ জীয়াই থাকে ।

সোৱা, ওপৰ মহলাত মানুহৰ সনাগম হৈছে । দেশকৰ্মীসকল
গোটি খাইছে । মথুৰা পাগবৈ সৈতে, বৰপেটটোত হাত বুৰাই
কুৰাই, দেশভক্ত বাগ্‌দীৰ কি নিশ্চুতি গুপ্তন । অভিক্ৰটিৰ
অভিনয় । স্ব-তাতি দাক স্বদেশৰ শোৱৰ । পৃথিবীৰ এমুখৰ
পৰা সিমুললৈকে, মান স্নেহবদপৰা কমনলৈকে গোটেই
নিশ্চয়জ্ঞাপনৰ সমগ্ৰা সমাধানত জুৰুলা দেশকৰ্মীসকল এ
'গান্ধী', 'গণতন্ত্ৰ', 'নে হক', 'বনমহোৎসৱ', 'পাঁচবছৰীয়া
পৰিকল্পনা', 'চাহৰ জাইচিচ'ৰে পৰা জকাইচুকৰ জঁকাটোলৈকে
অণণন শব্দত অভিধান অৰ্থহীন হৈ গৈছে ।

প্ৰগতিৰ লক্ষণ । জেঁজুৰা সভ্যতা । মিহুৰে একো
হুৰুজে । "কুৰীয়া চুৰীয়াৰ" কথা ভাই শুনা নাই । অভিজ্ঞতাৰ
পৰিসৰ ভাইৰ বৰ ঠেক ।

ভাই কেৱল কাম কৰে । —বৰ সাৰে, ডাক দিয়ে,
কাপোৰ কানি ধোৱে, গান গায়, আনন্দ কৰে, নাচান্ধে ।

লঠগা অমবাডালত কুঁহিপাড়বোৰ বেগিছে । বঙা,
সেউজীয়া আৰু গুলপীয়া ।

মিহুৰে চাই থাকে । চাই ভাল পায় । কিবা এটা
নভা, কিবা এটা হুৰুৱা আনন্দ ভাইৰ বন-প্ৰাণ ভৰি উঠে ৷

পুতলাটোৰ কথা ভাইব হঠাতে মনত পৰে । পুতলাটো
জাপৈ শুই আছে ।

পূব আকাশৰ বুকুফালি বেলিটো ওলাই আহিছে ।

আঁঠে দেহি, কিমান ধুনীয়া, বঙচুৱা, উজ্জল, স্নিগ্ধ !
ফেহজালিতেই মিহু শোৱাবপৰা উঠে । হাতত জাকডাল লৈ
ভাই কুলনিখনলৈ ওলাই আহে । ভোমোৰা এটাই গোলাপ-
বেণুৰ কাণত কি কৈ যায়, অজিভৈ । যুটকী পখিলাটো
ভাইৰ কাষেদি উৰি যোৱা ভাই দেখে । জীয়া বিচাৰি ফুৰা
জকণমান ছোৱালী এজনীৰ দৰে ভাই পখিলাটো খাপ মাৰি
নধৰে ।

বেলিৰ পোহৰত কুলবোৰ সজীৱ । পুৰণি হৈয়ো নতুন ।
পুৱাৰ কোমল, মিঠা, মধুৰ বতাহ এজাকে মিহুৰ চুলিবোৰ
আউল-বাউল কৰি যায় । সহিব নোৱাৰি দুবৰ—বহুদুবৰ পোহৰ-
বোৰে ভাইৰ থুপ-থুপীয়া, কোমল, বডা গাল দুখনত অনুৰ্ব
আভা এটা চালি দি যায়হি ।

বতাহ জাক উটি যায় । বেলিটো উজ্জল হয় । মিহুৰ
মুখখন বঙচুৱা হৈ উঠে ।

হাতত জাকডাল লৈ মিহু গন্তব্যস্থানলৈ গুচি যায় ।
শেৱালিডালত সদায় পৰি থকা বনচিৰিকাটোৱে মুখত কুটা
হুতালমান লৈ কিবিলি পাবে । মিহুৱে লক্ষ্য নকৰে ।

আজি ভাইৰ কাৰ বহুত । ডেকা দেওফৰীৰ গৃহটো

আজি কোনোবা ডাঙৰ মাগুহ এজন আহিব ।

তাই একান্তমনে কাম কৰি যায় ।

★ ★ ★ ডইং বম্বৰ শুভ্ৰ নেবখনত পেটপেলাই থকা
মডীটোৱে কয় টং টং টং ... । অ' ন ৰাজিগ ।

নাতিবত তেতিয়া পোহনমিহলি আন্ধাৰ ।

ভিতৰত সমনেতসবনন নিস্কুটে শুধন । 'ছোৱাইট্‌লেবেল'ৰ
অত্যাচাৰ । মদ নিবাংগী সভাৰ প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ । দেশভক্তসকলে
দেশৰ সেৱা কৰিছে । চিন্তাত মূৰ ঘোঁৰোলা কৰি, পৰিশ্ৰমত
ভেঁজ পানী কৰি, যত্নপূৰ্ব্বক আনান উপভোগ কৰিছে ।

তেতিয়া বাতি বাৰ ।

দেউবালী এটিৰ মৰিবনজনা দাপৰে-ধৰা কুকুৰটোৰ দিগন্ত
স্থিতিয়া ভুৰভুৰনিশেৰ মিশ্ৰৰ কাণত বাজি উঠিছিলহি ।

"নিহু ।"

পৰিচিহ্ন মাতমাত তাই শোৱাবপৰা উঠি পৰে । তাইৰ
আশ্ৰয়দাতাৰ অস্বাভাৱিক মুখৰনিম্ন লক্ষ্য কৰে । তাই আচৰিত
হয় । —দেউতাই মদ খাইছে । কি ভেকেটা-ভেকেট গছ ।

অৱশ চকুযোৰ জোৰেৰে বেলি, নিঃস্বার্থ মানৱশ্ৰেণৰ
উৎকণ্ঠাসৈ, দেশকৰ্ম্মীয়ে নিছক কয়—“জোৰ লগত যোৱ অলপ
কথা আছে নিহু । তাই যোৱ কোঠালৈ আহ । দেখি নকৰিবি ।
নই দা'হিছোঁ ।”

দেশকৰ্ম্মী আঁতৰি যায় । নিহুৰ কুকুৰন কপি উঠে ।

মদুকৰলৈ তাইৰ মনত পৰে । বম্বৰ মনডাটোৰ মোহ ডাইভো

এবিব পৰা নাই।

—বধুকে কিয় এৰিলে ?

জীৱনৰ সীমা-বেধা। দুবছৰ ব্যৱধান। সময়ৰ গতি।

• • • ওপৰ মহলাৰ কোলাহল মাৰ যায়। অট্টালিকা
নিস্তব্ধ হয়। মানৱ শ্ৰীতিৰ নিদৰ্শনৰ সংখ্যা বাঢ়ে। ভোগ
আৰু ক্লেশ, আশ্ৰয় আৰু আশ্ৰয়সংৰণ, এখনটোবেই জয় হয়।

মাহুত বাসিন্দাৰ পুজাবী। পুজা শেষ হয়।

সংসাৰৰ অপদাৰ্থ, অলাগতিয়াল জীৱন এটাৰ ছন্দগতন ঘটে।

সোৱা, মিহুৰ স্থিৰ চকু ছটাই শৃঙ্গ আকাশখনিৰ ফালে
একেধৰে চাই আছে। কোনোবা এটাই শায়িত নিশ্চল
অবয়বটোক বগা কাপোৰ এখনেৰে ঢাকি দিয়েহি।

বাহিৰৰ আন্ধাৰবোৰ ঘন হৈ আছে।

জনপ্ৰাণীবিহীন অগাধৰ গুৰুতৰ বুকুত শুই থকা হাড়, জকা
ককালবোৰে সাৰ পাই নাচি উঠে। ক'বাব ফাপৰে ধৰা
কুকুৰ এটা আহি, স্তম্ভিত হাড় বিচাৰি কুৰেহি। শিবলু-
ছোপাত গোটেই দিন পৰি থকা বুঢ়া শঙক কেইটা জানো
কলৈ আঁতৰি গৈছে। বাঙিপুৰাত ওলাবহি।

ভেটিয়া দুবৰ—বহুদূৰৰ অসীম অনন্ত আকাশখনিৰ বুকুৱেদি
এটা পপীনা তৰা ক'বাব পৰা ক'বাত ঝৰি পৰিছিলহি।

পৃথিৱীখনৰ মন্থনবোৰে দেখিলেনে নাই, কৰ নোহাবোঁ।

★ ★ ★ ★

মাহুত বৰি গ'লি। মৰম জীয়াই থাকে।

মধুকৰৰ বাঁচকুটো কিয় জানো সঘনে কঁপি উঠিছিল। সি
কি ভাবিলে, কব নোৱাৰে।

পদ্মভূষিতখনৰ শক্তিহীন গতিটোৰে সি বহুদূৰ বাট বুলিলে।
ভাৰ চকুৰ আগত ছবছবৰ আগৰ পুৰণি অট্টালিকাটো নতুন
ধেন লাগি গল।

মধুকৰৰ চকুৰ দোষ ঘটিছে হবলা? ভাৰ দৃষ্টিত আজি
পুৰণিটো নতুন হৈ গৈছে।

“এই বন্ধু। সেই খোঁৱাটোক বাহিৰ কৰি দে। এই
ছপৰীয়া সি আকৌ আহিল আমনি কৰিবলৈ” ওপৰ মহলাৰ
পৰা কোনোবা এজনে কাৰোৱাক আদেশ দিয়া মধুকৰৰ কাণত
পৰে।

বাহিৰৰ গেটখন বন্ধ হৈ যায়।

দাক্তানটোৰ দুপালেদি দুখাৰ লোভক বাগৰি আহে। সিয়োভো
মানুহ। খোৱাটোৰ পৰিচিত মুখখন সি চিনি পালে।

এহা, ভালেই হল। খোৱাটো এই ছপৰীয়াখন মৰিবলৈ
কিয় আহিছিল।

ভাৰিৰ আত্মাবোৰ ঘন হৈ আহে।

অশানখনৰ অনশ্রুণীহীন বাটটোত কোনোবা এটাই পাগলৰ দৰে
চিঞৰি চিঞৰি আত্মাবৰ মাজেদি অপৰাধীৰ দৰে গৈ থাকে।
ভবিষ্যৎ বচকত শুকান গছপাতবোৰ মৰমবাই উঠে। দুৰত সৌৱা
আধাসুৰী জুই। অশানৰ বুকুত সি,— সেই উদ্বাস্ত মানুহটো

বাড়িৰ আন্ধাৰবোৰ, পুৰি কৰা মজুকেইডাল, শুকান আধা-পোৰা কাঠ আৰু কঁপা হুইবোৰ ।

দুবড—বহুদুবড ধ্বনিত হোৱা এটা চিঞৰে ডুম্বাবহ নিশাটোৰ বুকু কঁপাই তুলিছিলহি ।

ভেড়িয়া বৰুৱাৰ অট্টালিকাৰ আমোদ-ভবনত বৃহৎ গুৱন, গাঁত আৰু সুবৰ মধুৰ সংমিশ্ৰণ ।

বাড়িটোৰ কেইবা ঘণ্টাও পাৰ হৈ গৈছে । বৰুৱাৰ কঠিন সংযমহীন । মন স্থিৰতাশূন্য । ‘হোৱাইট লেনেল’ৰ অভ্যাচাৰৰ পুনৰাভিনয় । সমবেতসকলৰ মধুৰ আলাপ ।

“বাবু, ইয়ে আপকো চিঠি হ'ব ।”

★ ★ ★ নীলা খামটোৰ ভিতৰৰ পৰা হালধীয়া কাগজ-ডোখৰ ওলাই পৰে । বৰুৱাৰ বুকুখন অসম্ভৱকপে কঁপি উঠে । হাততখন মৰা সান্নহৰ হাতৰ দৰে জঠৰ হৈ পৰে । চকু দুটা আচৰিত ধৰণে বেল খায় । অপ্রত্যাশিত বাস্তবিতোৱে বৰুৱাৰ সুবৰ ভিতৰত এটা প্ৰচণ্ড বা-মৰলীৰ সৃষ্টি কৰি দিয়ে । এধানমান কাগজডোপৰৰ সৰু সৰু শব্দ কেইটা এশপুণে জাঙৰ হৈ, এশপুণে উজ্জ্বল হৈ বৰুৱাৰ চকুৰ আগত জাহি উঠে—
 Sorry Barua ! Anu breathed the last to-day evening” বৰুৱাই আৰু বেছি কথা ভাবিব নোৱাৰে । জ্বৰ ঘূৰাই যায় । হাতৰ পৰা টেলিগ্ৰাফখন বহি পৰে । অহা, বৰুৱাই এবাৰ সামটো স্তব্ধকৈ চেষ্টা কৰে ।

অকস্মাৎ ছোঁকাছোঁকা নীল মনমোহন মনমোহন মোহটো আঁখি
এশবার মরি মরি জী টুটিছে ।

এবা, মনমোহন মনমোহন । এশবার মরি মরি সিঁহত
জীয়াই পাকে ।

অতীত দুবলীখন বকরাই চকু অগত ভাছি টুটে ।
শোরনি কোঠাৰ মন বেৰখনক আৰি ধোৱা ‘অকস্মাৎ’
ডাঙৰ ফ’টখন বকরাই অনিমেষ দৃষ্টিৰে ধাক্কা পাকে । ‘অকস্মাৎ’
জানো অগ্নি সমস্ত কম আশা কৰিছিল... ..। অজানিতে
হুটোপাল চকু লা বকরাই জুগালেদি বাগৰি আহে ।

তেতিয়া ব’হিন্ত অলপো পোহৰ নাই । বিজুলী বাতি
বোনে কিয় জানো জীয়াই গৈছে ।

বকরাই পোহৰ নেদেখিলে, পোহৰ ছুৰুজিলে ।

হুটোপাল চকুলোৰ বুকুত সগনিৰ মনমোহন মনমোহন
মোহৰ শেষ সজীৱতাখিনিও নোহোৱা হৈ গৈছে ।

মনমোহন মনমোহন মনমোহন । বকরাই অতীত মন
কৰিছিল ।

এটাৰ মনমোহন হাঁহিছিল, আনটোৰ মনমোহন উচুপিছিল ।

এবা, মনমোহন হাঁহে, মনমোহন কালে ।

অগতিমুখা বিশ্বসভ্যভাঙ বৰঙনি যোগোৱা মনমোহন-পুথি
সকলৰ মনমোহনে দেখে কালৰে কাল, চকুলো টুকে, মনমোহন
মনমোহন পেলোৱা ।

ইতিহাসৰ ভুল হৈ গৈছে।

—সেই মৰমবোৰে কলা নাই, সিহঁতে হাঁহিছে। হয়তো
মৰমৰ গভীৰতাৰ পৰিচয় লৈ, মৰমবোৰে হাঁহিবলৈকে শিকিছে।

মাংস হ'ব। প্ৰাণে কালৈ। মৰমে হাঁহে।

মধুকৰৰ মৰমবোৰে হলে ইহা নাছিল,—কান্দিছিল।

কান্দি কান্দিয়েই সিহঁতে হাঁহিলে।

সোৱা, মৰ-আউসীৰ ক'লা। আন্ধাৰৰ বুকুত মধুকৰৰ মৰমবোৰে
কান্দি কান্দি হাঁহি হাঁহি ভাঙিবি পৰিছে।

১৯৫০ চনত বঙ্গাঃ কলেজত অনুষ্ঠিত সুকুমাৰ কলা-
প্ৰতিযোগিতাত প্ৰথম পুৰস্কাৰপ্ৰাপ্ত।

[লিখকৰ অপ্ৰকাশিত 'কুসংস্কৃতি: অৰ্থাৎ' নামৰ গল্পগুচ্ছৰ পৰা।]

জীৱনত এনে কোনো অৱস্থাৰ উদ্ভৱ নহয়, যাৰ পৰিবৰ্ত্তন
ঘটায় নোৱাৰি।

—ডিক্ৰেট।

বিশ্বকবিৰ সপোনৰ বিশ্বখন

—পবিত্ৰ চন্দ্ৰ বৰা।

[চমু আলোচনা]

[অষ্টাশীটি বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ১৯৫১ চনৰ প্ৰবেশিকা পৰীক্ষাত
দ্বিতীয় স্থান লাভ কৰা এজন উজ্জ্বল ছাত্ৰ। বৰ্তমান
কটন কলেজৰ এজন শিক্ষাৰ্থী। 'বাইজ', 'অখণ্ড
ভাৰত', 'ব্ৰহ্মৰ', 'উদ্ভ' আদি আলোচনী বাতৰি কাকতত
প্ৰকাশিত এওঁৰ কবিতা-গল্প-বচনাই সাহিত্য সেৱাৰ
পৰিচয় দিছে। এওঁ নগাঁৱৰ খাতনামা উৰিল,
সু সাহিত্যিক শ্ৰীযুত মহীচন্দ্ৰ বৰাদেৱৰ তৃতীয় পুত্ৰ।]

প্ৰাচ্যক প্ৰভীচ্য আৰু প্ৰভীচ্যক প্ৰাচ্য কৰি প্ৰেম, শাস্তি
আৰু ঐক্যৰ বিধ এখন গঢ়িব নোৱাৰিব, পাৰি কেৱল প্ৰাচ্য
আৰু প্ৰভীচ্যৰ হৃদয়ৰ সময়স্বৰ যোগেদিহে। ইয়াৰ সত্যতা
অন্তৰে নিহৃত কোণবপৰা উপলব্ধি কৰি বিশ্বকবি ববীন্দ্ৰনাথ
ঠাকুৰে বৰিচছিল নতুন বিশ্বৰ মধুৰ সপোন, বিচাৰিছিল প্ৰেম
আৰু শাস্তিৰ আগোকেৰে উদ্ভাসিত নতুন পৃথিৱী আৰু অপেক্ষা
কৰিছিল সেই দিনটোলৈ,—

“যেইদিন এক এক প্ৰেমে হুইয়া নিবন্ধ

মিলিবক কোটি কোটি মানব হৃদয়।”

এসময়ত যেন্নিম পকীক এজন কৃষকে সমালোচনাৰ স্তবত
কৈছিল, “চৰাইৰ দৰে আকাৰত আদি উৰিব পাবোঁ, বাহৰ

দবে পানীত সাত্বিক পাবো, কিন্তু পৃথিবীখনত কেনেকৈ থাকিব লাগে, তাকে আমি নেজানো”। এজন সহজ, সবল কৃষকৰ প্ৰাণৰ অন্তৰ্ভূতৰ আত্মপ্ৰকাশত ফুটি উঠিছে তথাকথিত মানব-কেন্দ্ৰিক সভ্যতাৰ পৰিচয়।

মানব জাতিৰ ভূমি সভ্যতা, মিছা ইতিহাসক বিশ্ববিদ্যে স্বীকাৰ কৰা নাছিল। তেখেতৰ প্ৰাণে বিচাৰিছিল সভ্যতাৰ মূঠ আলোকেৰে আলোকিত এখন পৃথিবী। বিখ্যাত মনীষী য়ৰ্গা বেল' আৰু দাৰ্শনিক বাৰ্ট্ৰেণ্ড ৰাছেলৰ দ্বাৰে তেখেতে বিশ্বাস কৰিছিল যে, প্ৰাচ্য আৰু প্ৰতীচ্যৰ সংস্কৃতিৰ একত্ৰীকৰণৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰিছে মানব জাতিৰ ভবিষ্যৎ গৌৰৱ আৰু বৃদ্ধি। দুয়োটা সভ্যতাৰ সময়ৰ ঘটিলেহে মানব জাতিয়ে সভ্যতাৰ শিখৰত আৰোহণ কৰিব পাৰিব।

পাশ্চাত্যৰ মানুহে হয়তো ভাবে যে, যাদ্ধা, ব্ৰহ্ম, বহুত্ব আদিকে টল প্ৰাচ্যৰ মানুহ ব্যস্ত; সংস্কৃতিৰ পোহৰ তেওঁলোকে পোৱা নাই। সেইদৰে প্ৰাচ্যৰ মানুহেও পাশ্চাত্যৰ মানুহৰ নাস্তিকবাদ আদি ভুল ধাৰণা পোষণ কৰিছে। প্ৰাচ্য বেছি নিষ্ক্ৰিয়; প্ৰতীচ্য বেছি সক্ৰিয়— ইত্যাদি বিষয়ৰ সভ্যতা সম্বন্ধে কোনো প্ৰশ্ন উত্থাপিত হ'ব নোৱাৰে; কাৰণ, সক্ৰিয়তা বা নিষ্ক্ৰিয়তা প্ৰাচ্য আৰু প্ৰতীচ্য দুয়' ঠাইতে আছে।

প্ৰতীচ্যৰ Intellectual religion আৰু প্ৰাচ্যৰ Intuitive religion দুয়োটাৰে দোষ-গুণ নিশ্চয় আছে। কিন্তু দুয়োটা ধৰ্মৰ ভাল-খিনিৰ সময়য়েহে বন্ধগত ঐক্য বা Spiritual unity দিব পাৰে বাৰাক্ষকনে কোৱাৰ দৰে প্ৰতীচ্যতো বহুত্ববাদ আছে আৰু

প্রাচ্যতো বিজ্ঞানৰ ভাবধাৰাৰ অভাৱ নাই। বৰীজনাথ ঠাকুৰে
 প্রাচ্যৰ বহুত্বব্দ (Eastern mysticism) আৰু প্ৰতীচ্যৰ
 যুক্তিবাদ (Western rationalism) বসমত্ৱৰৰ যোগেদি এখন
 নতুন পৃথিৱী বিছাৰিছিল। আদৰ্শ পৃথিৱী এখন সৃষ্টিৰ বাবে তেওঁ
 প্ৰয়োজনীয় বুলি ভাবিছিল পাৰম্পৰিক বুজাপৰাৰ ভাৱ, সাংস্কৃতিক
 আদান-প্ৰদান। সেয়েহে তেওঁ গাইছে,—

“পশ্চিম আজি খুলিগছে দ্বাৰ,
 সন্মোহতে হবে আনে উপহাৰ,
 দিবে আৰ নিলে, মিলাবে মিলিবে
 যাব না ফিৰে

এই ভাৱেৰ মহামানৱেৰ সাগৰতীৰে।” (‘ভাৱতবৰ্ষ’ ‘গীতাঞ্জলি।’)

“জীৱনৰ সজীৱ আৰু বিশ্বৰ ঐক্যৰ স্বৰৰ বাবে সকলো সমানে
 যত্ন আৰু সকলোৰে আৱশ্যকতা সমানে আছে।” তেওঁৰ এই
 উক্তিৰ মাতেদি সাক্ষৰজনিতাব কি মহান ভাৱ পৰিস্ফুট হৈ উঠিছে।
 “Homo sum, humani nil a me alienum puto”
 (‘মই এজন মানৱ আৰু কোনো মানৱেই মোৰ প্ৰতি উদাসীন
 হ’ব নোৱাৰে’) বিখ্যেতৰ মহান আদৰ্শৰ যুঁজ যথুৰ স্বৰটো
 মানৱ ৰশ্মত দীক্ষিত দিগন্তৰ প্ৰাণতো বাজি উঠিছিল। তেওঁ
 নিজেই কৈ গৈছে,— “বিভিন্ন পাহিৰোৰ বিকশিত হোৱাটোতেই
 গোলাপ ফুলৰ উদ্ভেদ নিহিত হৈ থাকে; সেইদৰে বেতিয়া বিভিন্ন
 জাতিয়ে প্ৰেমৰ বাক্যেৰে নিজৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ এক কৰি
 বিশ্বব্ৰহ্মাৰ ধাৱণে নিয়োগ কৰে, তেতিয়াই মানৱজাতিৰ গোলাপ
 ফুলপাহি সম্পূৰ্ণৰূপে বিকশিত হয়।”

প্ৰাচ্য আৰু প্ৰতীচ্যৰ ঐক্যৰ ভিত্তিটো পঢ়ি তুলিব পাৰি

সাংস্কৃতিক সংযোগ-সাধনর দ্বাৰা। বিশ্ববিশিষ্ট মহান আদৰ্শবোৰ
প্ৰেম আৰু বন্ধুত্বৰ বান্ধোনত বান্ধি থুৱাই ভাৰতত সংস্কৃতিৰ কেন্দ্ৰ
এটা গঢ়ি তোলাৰ কল্পনা তেওঁ কৰিছিল আৰু সেই কল্পনাই
বান্ধবত বিশ্বভাৰতীৰ ৰূপ ললে। “বৰি-বৰি”ৰ গ্ৰন্থকাৰ চাকচক্ষ্য-
বল্লোপাধায়কদেৱে কৈছে, — “নদী যেমন তাহাৰ ককণাধাৰা দেশে
দেশে বহন কৰিয়া লইয়া এক দেশেৰ সম্পদ অপর এক দেশে
উপনীত করে, কবি তেমনি নিজের দেশের ভাষাসম্পদ আর একদেশে
লইয়া যাইতে চাহেন।” সঁচাকৈয়ে স্বৰাজ্যনাথৰ সপোন দিঠকত
পৰিণত হ’ল। তেওঁ ভাৰতৰ সৈতে পৃথিৱীৰ সুসম্পদ দেশ-
বোৰৰ সংযোগ স্থাপন কৰিলে আৰু অজ্ঞাত দেশৰ জ্ঞান, সংস্কৃতি
ভাৰতলৈ আনি আন্তৰ্জাতিকভাৱে প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে।

“নবীন আগন্তুক,

নব যুগ তব যাত্ৰাৰ পথে

চেয়ে আছে উৎসুক।

কী বাৰ্তা নিয়ে মৰ্ত্তে এসেছ তুমি;.... ....

স্বস্ত প্ৰাৰম্ভে পঙ্কিল পথে

বিষেবে বিচ্ছেদে

হস্তোৱাৱৰ্তে মিলনতীৰ্থ

শান্তিৰ বাণ বেধে। (‘নবজাতক’)

শান্তিৰ মিলনতীৰ্থ আছিল বিশ্বকবিৰ জীৱনৰ কামতীৰ্থ।
হিংসা-অহিংসা, বিৰোধ-বিচ্ছেদবহিত শান্তিৰ, প্ৰেমৰ পৃণিবা এখন
তেওঁ বিচাৰিছিল।

আকৌ তেওঁ গাইছে—

“ওধু ধাও, ওধু ধাও, ওধু বেগে ধাও

উদ্ধাষ উদ্ধাও,

ফিৰে নাহি চাও।” (বলাকা)

বাৰ্গছনৰ দৰে পৰিবৰ্ত্তনশীল বাস্তৱতাত তেওঁ বিশ্বাস কৰে।
স্থিতিশীলতাত নহয়, গতিশীলতাতহে তেওঁৰ বিশ্বাস। তেওঁ ভাবে
যে পৃথিবীখন এইদৰে সদায় নেথাকে, এদিন ই শাস্তি আৰু
পন্থিত্ৰভূমি হ’বই। “মই দৃঢ়ভাৱে আশাকৰোঁ যে সকলো বৈপৰীত্য
আৰু সংঘাতৰ মাজেদি হলেও প্ৰাচ্য আৰু প্ৰতীচ্যৰ মিশ্ৰণ
ঘটিবই।

বিশ্বকবি হৈছে আশাবাদী। তেওঁ আশা কৰে যে
মানৱ জাতিৰ পৰস্পৰৰ সম্পৰ্কৰ মাজত চিৰস্থায়ী শান্তি বিৰাজ
কৰিব। —

‘পৃথীসে শান্তিৰ পথে চলতেছে ক্ৰম

পৃথিবীৰ সে অৱস্থা অগেনি এখনে’,

কিন্তু একদিন তাহা আসিবে নিশ্চয়।’ (কবিকাহিনী)

“আমি বিশ্ব শতাব্দীৰ মন্ত্ৰ

আমায় গৰ্জ

আমি এখানে আছি’ (‘বিশ্বশতাব্দী: নাজিম হিকমত)

কুৰিশতিকাৰ মানৱ আমি আশাবাদী। আমাৰ দৃঢ় আশা,—
বিশ্বকবিৰ সপোনৰ পৃথিবীখন এদিন আহিব। সেই পৃথিবীখনত
বসন্তৰ চিৰলগৰী কুলিয়ে পঞ্চমত সূৰ ধৰি গাব প্ৰেমৰ গীত;
খিব্, বিব্, কবি মলয়া বতাহে দিব শাস্তিৰ বতৰ।

কবি সূকান্ত ভট্টাচাৰ্যই গোহাৰ দৰে সেইদিনা আমি
বিশ্বকবি ববোজনাথৰ উদ্দেশ্যে সমবেত হুবেবে গাব পাৰিব,—

“এখনো আমার মনে তোমার উজ্জল উপস্থিতি,
প্রত্যেক নিম্নত ক্ষণে মত্ততা ছড়ায় যথারীতি,
এখনো তোমার গানে সহসা উবেল হ’য়ে উঠি—
নির্ভয়ে উপেক্ষা করি অঠবের নিঃশব্দ ক্রুটি।”

[‘বরীজনাথের প্রতি’

— ছাড়পত্র ।]

— :: —

— এতি দৃশ্য —

— বেণু বকরা ।

[এগরাকী সাহিত্যসুধাগী ছাত্রী । ‘পছোরা,’ নগাও
কলেজ আলোচনী, ‘বাইজ’ আদিত এওঁৰ কবিতা প্রকাশ
হৈ গৈছে । এওঁৰ কবিতাবোৰ আধ্যাত্মিক ভাবনাৰে
অনুপ্রাণিত]

... .. অকলশৰে ভাবে তাই ... জীৱনৰ উৰাশিহ নোহোৱা
কথাবিলক ভাবি ভাবি তাই হৈ পৰে তন্ময় ... ..

অতীতৰ গৰ্ভত লীন হোৱা তাইৰ সোণালী স্মৃতিবোৰ এটি
এটিক আগি উঠে তাইৰ মাননপটত । .. .... তাইৰ মনাকালখন
হয়তো ভেঙিয়া কৰকাল হৈ পৰিছিল.... .. চকুত তাইৰ
উজ্জল দীপ্তি, প্রোশত তাইৰ অক্লান্ত আবেগ... .. পাহৰি

যায় বৰ্তমানক, ... অতীতৰ মধুৰ স্মৃতিৰ স্মৰণত আজি তাই আপোনপাহবা হৈ পৰিছে । ... ..

মৃত আকাশৰ তলত প্ৰকৃতিৰ মৰমী কোলাত বহি তাই ভাবিছে— তাইৰ প্ৰাণৰ আঁটিগুৰি নোহোৱা কথাবোৰ —^১কোনেও হুতুলা, কোনেও হুতুলা তাইৰ অন্তৰৰ কঁপনিবোৰ... .. সাক্ষা লম্বীৰণৰ মূৰ আঁচলৰ শীতল সান্নিধ্যত হয়তো তাইৰ উতলা প্ৰাণে অলপ শান্তি পাইছিল... .. । কিন্তু মৰমী অতীতৰ বতীৰ সপোন কাহানিবাইতো আঁতৰি গ'ল— তাইৰ দৃষ্টি-পথৰ পৰা । তাইৰ আবেগবিভোৰ মুখখনি লাহে লাহে শেতা পৰি যায়— । মৰমী অতীতৰ প্ৰাণ লকাৰ কৰিবলৈতো তাইৰ শক্তি নাই । নিৰুৰ অতীতৰ আগত তাইৰ হিয়াই পৰাধৰ্ম মানিলে... । অতীতৰ নিৰুৰ পদাঘাতে তাইৰ প্ৰাণৰ আবেগ-আশা সকলো চুৰমাৰ কৰি পেলালে ... .. তাইৰ চকুত ফুটি উঠিল এক উদাস ভাব... .. ।

বিশাল শূণ্যৰ বুকুৱেদি উৰি গল দুই দুবিলৈ ফুটি পৰী ; সিহঁতৰ আবেগময় সজাটীয়ে... .. তাইৰ উদাস চকুৰিয়ে চাই বল দিহঁতৰ সেই মূৰ্ছ গতিপথলৈ... .. লাহে লাহে অদৃশ্য হৈ গল সেই ধুনোৱা দৃশ্যটি তাইৰ দৃষ্টি পথৰপৰা... .. ।

দুবৰিবপৰা ভাহি আহিল কাৰোবাৰ হিয়াভঙা বেদনাসন। এটি স্তব... .. । তাইৰ হিয়াত যেন সেই স্তব প্ৰতিধ্বনিত হৈ উঠিল । হয়তো সেই স্তবৰ কঁপনিত তাইৰ জীৱন-বীণাৰ তাঁৰ কিডালি পলিত হৈ অন্তৰত জীৱণ আঘাত কৰিলে । তাইৰ চকুৰুবৰপৰা বাগৰি আহিল হুণাৰি উত্তপ্ত চকুলো । ... .. সেই চকুলোৰ মাজত হয়তো এখনি প্ৰাণৰ কিমান হিয়াভঙা বেদনা

বিজড়িত হৈ আছিল, তাক কোনে কব…… ?

... ..নাহে নাহে কলীয়া ডাববে গোটেই আকাশ
ছাটি ধবিলে ... ..আকাবব বুকুড তায়ো! অদৃষ্ট হৈ গল—
হয়তো চিব্বিবনৈ ... .. ।

—:~:—

দুখীয়াৰ কেঁচা ভেজ চহকীৰ পুজাৰ কাবণে ! ত্ৰিখগেন্দ্ৰনাথ বৰা ।

কবিতা]

[সাহিত্য আৰু স্কুল্যাব কলাৰ প্ৰেৰণাগম্পন্ন
এজন ডেকা লিখক । চিত্ৰ-শিল্প-চৰ্চ্চাত বিশেষ
সুখ্যাতি লাভ কৰিছে ।]

ভেজ লাগে !

দুখীয়াৰ কেঁচা ভেজ চহকীৰ পুজাৰ কাবণে,

কাটি কাটি বঙহকো চপবা চপবে,

নকবনে অহুস্তৰ দুখীয়াৰ প্ৰাণে,

ভেজ লাগে চহকীৰ পুজাৰ কাবণে !!

শতাব্দীর নীতি ভেদে ভেদে উন্নতি
 সিয়ো তেজ হুখীয়া হিয়াব
 গিহা আলো, জুই আলো
 হুখীয়াব বুকুৰ খোলাত
 চহকীয়ে কত লালসাব ।

লালসা যে পক্ষ হায়
 হুখীয়া হিয়াব
 চহকীৰ কত মহিমাৰ
 অনিৰ্ব্বাৰ জ্বলি উঠে
 হুখীয়াৰ প্রাণত ভৰ্বাৰ
 প্রাণ সিয়ো সহস্র ব্যৰ্থৰ ।
 নমৰাও মৰি যায় হুখীয়াৰ জীৰ্ণ কুটিৰত,
 হুখীয়াই চাই থাকে মাৰ্গে চকুলই
 আন্ধাৰতে বহি বহি নিচেই কানত
 সৰাবাপৰত—

এচাকি ডেল !

সিয়ো নাই হুখীয়াভাগ্যত ॥
 চহকীয়ে ডেল পুৰে হেঁপাহে-হুভাহে
 সবাকো সারাটি মাথে বন্ধৰ বনেৰে—
 টকা ঢালে মুঠিয়ে মুঠিয়ে
 ভাভো যে বিবিণ্ডে তেজ হুখীয়াপ্রাণৰ
 চহকীৰ এটুপি ডেলত

চহকীৰ এযুটি ধনভ
জ্ঞানহীন, চকুহীন, অস্বস্তি আঁগৰ
সমাজো বে বৰষতী ধনীৰ ধনব ॥

—০—

নিব্বাৰ্ণ

—ছাৰুল হুদা—

আলোচনা]

['হেৰোৱা চিন,' 'মৰমী প্ৰিয়া,' 'স্বস্তিৰ কণিকা' প্ৰভৃতিৰ
বচক এজন উদীয়মান ডেকা কবি। 'নতুন অসমীয়া'
আৰু 'জনমভূমি'ৰ এজন সংবাদদাতা]

নিব্বাৰ্ণ বোলাতে আমি স্বাৰ্থহীন বুলি বুজোঁ; কিন্তু,
প্ৰকৃততে নিব্বাৰ্ণৰ অৰ্থ স্বাৰ্থহীন নহয়। এই দুয়োটা শব্দৰ মাজত
বিশেষ পাৰ্থক্য আছে। এই পাৰ্থক্য মতি সূক্ষ্ম আৰু সেই
কাৰণে, "নিব্বাৰ্ণ" আৰু 'স্বাৰ্থহীন'ৰ পাৰ্থক্য দেখুৱাবলৈ বাওঁতে,
সৰ্বসংখ্যাবৰ্ণৰ মনত অলোক ভাবনাৰ বিকাশ যেন লাগিব পাৰে;
কিন্তু, দঠক ভাবিলেই, পাৰ্থক্যটো স্পষ্ট হৈ উঠিব আৰু যুগ যুগ
ধৰি চলি অহা ভুল এটিৰ মূলোচ্ছেদ হব।

সত্যৰ প্ৰতি জনক-জননীৰ মৰম-বাৎসল্যক আমি নিব্বাৰ্ণ
বুলি কোৱা কি তাক স্বাৰ্থহীন বুলি ভাবো। কিন্তু, এই মৰম-
বাৎসল্য কোনো প্ৰকাৰেই স্বাৰ্থহীন নহয়। দাম্পত্য জীৱনৰ

প্ৰাৰম্ভবেশৰা, আনকি অৱৈতাবস্থাভেই প্ৰত্যেক নব-নাৰীয়ে নিজৰ নিজৰ বৈদ্যাহিক জীৱনত সন্তান লাভৰ কামনা কৰে; এই সত্য অস্বীকাৰ কৰিবলৈ মানৱ-মন সম্পূৰ্ণ অক্ষম। কুমাৰীয়েও যেনোৰাজ্যত চাই থাকে— তেওঁ বিবাহিতা, গৃহিনী, সন্তানৰ জননী। জগতখন তেওঁৰ চকুৰ আগত এক বিৰাট ফুলনি; তাৰে এমূৰত তেওঁ বিয় দি আৰু গোটেই ফুলনি জুৰি, তেওঁৰ সন্তানে হাঁহ-মাতি নাচি-বাগি উমলি কৰে; উমলাৰ ভাগৰখিনি লৈ সন্তানটিয়ে “মা-মা” বুলি তেওঁৰ ওচৰ চাপেহি। কোনো গৰাকীয়ে অৱ-ভ্ৰমত দেখে, তেওঁ গৃহস্থালীৰ কামত ব্যস্ত। “মা! ভোম লাগিছে” বুলি সন্তানে তেওঁক সাৱটি ধৰিছেহি। কোনো গৰাকীয়ে আকৌ হেপাহ দীপ্ত চকুৰে ভাৱৰাজ্যত চাই থাকে,— তেওঁ সন্তানক ভাত-পানী খুৱাই পঢ়াশালীলৈ পঠাবৰ অৰ্থে সজাই পৰাই আছে। পঢ়াশালীৰপৰা ঘূৰি অহাত তেওঁ সন্তানক আহৰ দিছে। অল্পমত অক্ষৰ নিৰক্ষৰা কুমাৰীয়ে দেখে, তেওঁৰ ছোৱালীজনীয়ে তেওঁৰপৰা গৃহস্থালীৰ কাম শিকিছে; অক্ষৰ কামত তেওঁক সহায় কৰিছে। তেওঁৰ লৰাটোৱে পঢ়াৰতগৰু ম'হ চৰাইলৈ, খেতিৰ কাম কৰিছে। এনেবোৰ মনোচিত আঁক নীৰৱ আনন্দোপভোগ কৰা কুমাৰী বোধকৰোঁ জগতত বিৰল নহয়; আৰু এই আনন্দোপভোগৰ স্বাৰ্থ সম্পূৰ্ণ অনস্বীকাৰ্য্য।

অৱৈতাবস্থাৰ পুৰুষেও ঠিক একেদৰেই কল্পনাৰ চিত্ৰ আঁকি, বৰ্তমানত বিয় দি ভৱিষ্যতৰ সন্তান-বাৎসল্যৰ আনন্দৰে হিয়া নচুৱাই তোলে,— তেওঁ বিবাহিত গৃহস্থালী; সন্তান-পৰিৱালক লৈ স্তৰেৰে জীৱন নিৰ্বাহৰ কাৰণে কৰ্মঠাইলৈ ওলাই যায়; আৰু নিৰ্দিষ্ট সময়ত ঘূৰি আহে। তেওঁৰ সন্তানে কোনোদৰিহি

ওচৰতে থিয় দি, তেওঁৰ মুখলৈ চাই, মৰমৰ দাবীৰে না-না বুলি ধোজ; ভেৰী চেনেহতে প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হয়। আৰু সেই প্ৰতিজ্ঞা অবিগৰ্হে কাৰ্য্যত পৰিণত কৰে। কোনোবা কুমাৰৰ চকুত, তেওঁৰ অনাগত সন্তানৰ ডেকাকপ আৰু কৰ্ম্মোচিত ভাহি ওঠে। এইদৰে কল্পনাৰ মাঞ্জেদিয়ে, আগতীয়াকৈ, কুমাৰ-অন্তৰে আদৰ স্বাৰ্থ লাভ কৰে, ইয়াৰ সত্য অস্বীকৃতি সম্পূৰ্ণ প্ৰকৃতি বিকল্প।

দাম্পত্য জীৱনত নব-নাৰীৰ পক্ষে এনেবোৰ চিন্তা-হৰ্ষ তেনেই স্বাভাৱিক; নববিবাহিতাই পুৱাই বিছনাত শুই, বা আগবলতে গোপনে পাতল ছয়নিয়াহ কাট, কাৰণ, তেওঁ সপোন দেখিলে যে কোনোবাই তেওঁৰ কোলাত এটি সন্তান দিলে, আৰু কলে— “এটি তোমাৰেই সন্তান।” সন্তানৰ মুখখনি শাৰদীয় গুল্লাচতুৰ্দশীৰ ঘোঁৰাৰ দৰে উজ্জ্বল, তাৰ কান্তিত যেন গোটেই ঘৰখন উদ্ভাসিত হৈ উঠিছে। কোনোবাই দেখে,— তেওঁৰ সন্তান জগতৰ এক অপূৰ্ণ স্নেহৰ সজীৱ চিত্ৰ! পুৱাৰ বান্ধবৰ পৰশে নিশাৰ সপোনৰ মাধুৰী আতৰাই দিয়ে, দেহনিও অন্তৰত ভাহি উঠে, দিঠকত বিবাহিতাৰ অন্তৰত তাৰ কাৰণে কামনা জাগে, ‘পামনে?’ বা ‘কপ্তিয়া পাম?’ এই প্ৰশ্নই তেওঁৰ অন্তৰত লগে লগে বিবাদ আনি দিয়ে, আৰু তেতিয়াই ছয়নিয়াহ ওলাই আহে।

নববিবাহিতাজনেও সপোন দেখে— তেওঁ জনক। শিশু সন্তানৰ অনিয়ন্ত্ৰতা মুখখনি চাই সৰুই হব নোৱাৰে, অন্তৰৰ আবুলতা বাঢ়ি উঠে, আবেগৰ বেগত পিতৃক তাৰ মাকৰ কোলাপৰা নিজৰ কোলাত লৈ মৰমবাজক ভাষাৰে, গীত-

কবিতা গাই, মনৰ অসম আনন্দ প্ৰকাশ কৰে। তাৰ পিছত
দিঠকৰ শূন্যবহতাৰ অমূল্যত্বই দেখা দিয়ে, সপোনৰ আনন্দ-
মুখৰতা ওচি যায়, কামনাৰ অতিপ্তিত তেওঁ হুশিয়াই কাঢ়ে।
গহীন চকুৰে সহধৰ্মীৰ ফালে চায়, ভাষা অপ্ৰকাশ হৈ বয়।

এতিয়া আৰু বাস্তৱলৈ অহা যাওক। বিবাহিতাই যেতিয়া
পুৰসন্ধান কোঠালৈ মৰম কৰে, তেতিয়াও তেওঁ এক মৰমৰ
অৰ্থ গ্ৰহণ কৰে; তদুপৰি, সেই সময়ত, তেওঁৰ মনত সন্তান-
লাভৰ কথা ভাগি উঠে; আৰু মাতৃমূলত স্নেহানন্দৰ ঢৌ এটিয়ে
অজবত খেলি যায়। এই সত্য বোধকৰোঁ নাৰাতন্ত্ৰৰ অস্বীকাৰ
কৰিব নোৱাৰে। বিবাহিতজনেও এনেক্ষেত্ৰত সহধৰ্মীৰ লগত
সহযোগ কৰা দেখা যায়। আঁহৰ পৰা বা সঁচৰত বৈ তেওঁ
চকুৰ ভাষাৰ ভাণ্ডাৰ কয়—“নিজৰ হোৱাহলে আমি কিমান
সুখী হ'লোহঁতেন।” সহধৰ্মীয়ে তেতিয়া চুটকৈ, ‘কিয় মাতৃহজন’
বা ‘কিনো এওঁ’ বুলি ঠাৱ মাৰুৱে উচ্চাৰণ কৰে; কিন্তু, সি
মাথোন চকুৰ বুদ্ধিৰ পৰোচনা, প্ৰকৃতপক্ষে তেওঁৰ চকুত আনন্দৰ
দীপি ঘূটি ওঠে। অন্তৰত বাঞ্ছা উঠে—‘হুই বিহঙ্গ ভূমি!’
আৰু এই সকলোটিৰ মূলত পৰে সমিধান—‘সঁচাকৈয়ে আমি
সুখী হ'লোহঁতেন।’ আৰু জুয়োবো অস্তৰত তেতিয়া এক আনন্দৰ
ফণ্ডাৰা বৈ যায়।

এনেধৰণৰ সা-সপোন, কল্পনা-আশোচনা যেতিয়া বাস্তৱত
পৰিণত হয়, তেতিয়া জনক-জননীয়ে এক অচিন্তনীয় আনন্দ লাভ
কৰে; আৰু সেই আনন্দতেই পৃথিবীখনক আৰু আপোনাক
পাৰলৈ বিচাৰে। সন্তান-সন্ততিৰপৰা লাভ কৰা এই আনন্দ
প্ৰাৰণা কিমান, তাৰ আলোচনাৰ কাৰণে আমি আৰু বাস্তৱতালৈ

আগবাড়ি বাওঁ ।—

পুত্ৰকন্যাৰ কিবা বাধি বা বিচিনি হগেই পিতৃমাতৃ
বাকুল হৈ উঠে ; আৰু সিহঁতে আৰোগ্য লাভ কৰিলেই, তেওঁ
বিলাকে মনত অকুৰন্ত আনন্দ লাভ কৰে ; সন্তানৰ উপযুক্ত লাভ-
পালনৰ কাৰণেই পিতৃমাতৃয়ে সবহীয়া অৰ্জন আৰু অধিক সঞ্চয়
হেতুকে বুকুৰ ভেজ পানী কৰে । সন্তানক উপযুক্তভাবে খুৱাই-
পিন্ধাই ডাঙৰ-দীঘল কৰিব নোৱাৰিলে পিতৃমাতৃৰ মন বাধাহত হৈ
উঠে, জীৱনৰ প্ৰতি ধিকাৰ জন্মে । ভাল খুৱাই, ভাল পিন্ধাই,
ভাল দি, ভাল শিকাই, ভাল দেখুৱাই, পুত্ৰকন্যাক সম্ভাৱ বাসৰ
উপযোগী কৰিব পাৰিলেহে পিতৃ-মাতৃৰ মনত শান্তি পায়, তৃপ্তি
লাভ কৰে, জীৱন সার্থক বুলি ভাবে । পিতৃমাতৃৰ মৰম-চেনেহ
মূলত আত্মাৰ এই চিৰন্তন স্বৰ্গ নথকা হ'ল হয়তো
পাতনিতেই মানৱ সোঁত ফুটাই গ'লহেতেন ; মানুহে সংসাৰৰ
এই অসীম কষ্টক্লেণ সহ্য কৰিবলৈ বাধা নহলহেতেন । সন্তানৰ
প্ৰতি জনক-জননীৰ বি মৰম-চেনেহ, তাত গভীৰ তৃপ্তি আৰু
বিৰাট স্বৰ্গ থকা হেতুকেই, হয়তো সন্তানক বে লাভ
সাৱটি লৈ থাকে কয়,—

“Sweet my child I live for thee”

- :: -

সত্যৰ দ্বাৰাহে সত্য লাভ হয়, হিয়া দান কৰিলেহে
হিয়া পাব পাৰি ।

—মাৰ্চেল ।

কাব্যৰ উপেক্ষিতা ?

অধ্যাপক মহেশ চন্দ্ৰ দেৱ গোস্বামী ।

[‘আহাৱন’, ‘স্বৰভি’, ‘ভয়ন্তী’ প্ৰভৃতি আলোচনীৰ পাঠক পাঠিবাসকলৰ ওচৰত ‘স্মৃতি’ আৰু ‘ছয়ামণা’ৰ কবি গোস্বামী দৰ সুপৰিচিত । এওঁৰ কবিতাবোৰ প্ৰধানতঃ ভাৰতীয় দৰ্শন আৰু আধ্যাত্মিক চিন্তাধাৰাৰে সমৃদ্ধ । ক’ব হ’চাবে খ্যাত হলেও চিন্তামূলক প্ৰবন্ধলিখক স্বৰূপও এওঁৰ পৰিচয় অগ্নি পাইছে ।]

ভাঙ খাই উঠি বিচনাত পৰি কিতাপ এখন মেলি নললে চৌপনি নাহে, অবল মোৰে নহব, বহুতৰে । চুপৰীয়া বদন্ত মনটোৱৰ ওলাই যাব নোখোৱাত বিচনাতে দীঘল দিলেঁ টিঙ, ছাড্ড লৈ গলেঁ, বৰবৰুৱাৰ যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত “আহোৱবৰনী” কাব্যখন । অসমীয়া সাহিত্যক বৰবৰুৱাই কাব্যসমপদেৰে চহকা কৰি থৈ গল, কিন্তু আজি সেই বৰবৰুৱাক অসমীয়া পাঠক সমাজে সন্মান দেখুৱাব জনা নাই । ভাবিলেঁ বৰবৰুৱাৰ কাব্য অলোচনা কৰি এটা প্ৰবন্ধকে লিখা যাওক ।

বীৰ বমনী মূলাৰ বীৰত্বৰ কথা পঢ়োঁতে পঢ়োঁতে মনটো জাচি উঠিছিল । যৱনৰ হাড্ড আহোৱ বীৰসেনা নিপাত্ত হোৱাত চুৱেন আদিয়ে আশা-ভৱনা এবি বহি থাকোঁতে

মুলা আৰু সখীসকল উপস্থিত হৈ যি যিনি কথা কলে,
সেই কথাই গা বস্ত্ৰিৎ কৰি তুলিলে। মুলাই কৈছিল :

কি কাজ প্ৰাণত, যদি হবা কাপুৰুষ ?

নেদেখাৰা, যদি বীৰ্য্য বিপক্ষ-পক্ষ

সমৰ ক্ষেত্ৰত গই ? স্বদেশৰ হেতু

দেশৰ মঙ্গল অৰ্থে মুছৰ্গিবা প্ৰাণ ?

জগ্মিল মৰণ আছে বীৰপুৰুষৰ

এবাৰ মৰণ, কিন্তু এই জগতত

শতবাৰ মৰে ভীৰু প্ৰতি মুহূৰ্ত্তত।

পঢ়ি থাকোঁতে থাকোঁতে কেতিয়া টোপনি আহিল কৰ
নোৱাৰোঁ। দেখিনোঁ, স্বগীয় হিভেখৰ বৰবকৰা মোৰ ঘৰৰ
আগত। সসন্মানে ভেখেক বহিবলৈ দিলে। ভেখেক এনে
ভাৱে আহি ওলোৱাত আচৰিত হলে। ভেখেকে গহীনাই
মাতি দিলে,— “বোপা, মই তোমাৰ শলাগ লবলৈ আহিছোঁ।
ইমান দিনে অসমীয়া মাগুহে মোৰ প্ৰাণেৰে লিখা কথাবোৰ
পঢ়ি বুজিবৰ চেষ্টা নকৰিলে। তুমি কিভাপখন পঢ়া দেখি
মোৰ আনন্দ লাগিছে। পিছে, কেনে পাইছা বোপাই ?”
মই ভেখেক এই আপোন ব্যৱহাৰত নিঃসঙ্কোচ হৈয়ে কলে।
“কিভাপখন পঢ়ি বুব ভাল পাইছোঁ। কিন্তু মাজে মাজে
ঘছন্তো কথা বৰ অভিব্যক্তি যেন লাগে।”

বৰবকৰা—, “কিনো অভিব্যক্তি পালা ?”

মই— “এই বৰক মুছলৈ বোৱাৰ আগতে চাওক

মুলাগাভৰুৱে কোৱা কথাবোৰ। মুলাই দেখিছে। বামাযণ মহাভাৰত সোপাকে কঠস্থ কৰি তাৰ উদাহৰণবোৰ দি যোৱাটো অলপ কাণত বাজি যায়।”

বৰবৰুৱা — “বোপা, তুমি ভুল বুজিছা। এই ঘটনা ভোমৰ এই বিশ শতিকাৰ নহয়। এতিয়াৰ ছোৱালীয়েহে নেলাগে, লবাইও বামাযণ মহাভাৰতৰ কাহিনীবোৰ নাজানে। কিন্তু এসময়ত প্ৰতিজনী অসমীয়া ছোৱালীয়ে নিজে লিখিব পঢ়িব নোৱাৰিলেও লোবৰপৰা পুৰাণ-মহাভাৰতৰ কাহিনী শুনি কথা শিকিছিল। পুৰণি বীৰনাৰীসকল অসমীয়া গাভৰুৰ আদৰ্শ আছিল। মই মুলাৰ চৰিত্ৰ বৰ্ণাওঁতে তেওঁক এগৰাকী অসমীয়া গাভৰু হিচাপেই বৰ্ণাইছোঁ, ভিলমানো অভিযুক্ত কৰা নাই।”

মই — “আপুনি মুলাক অভিযয় প্ৰগলভো কৰি তুলিছে আৰু প্ৰাত বখাতে ডেউব মুখত বহুতো উপমা দি অপ্ৰাকৃতিক কৰি তুলিছে। এই ধৰক চাওৱ স্মৃত্যৰ বাতৰি পোৱাৰ পিছত মুলাই মুহিলাক যি ধৰণে কথা কৈছে,— ভাবপৰা গোটেই কাহিনীটো অভিযুক্ত কৰিছে। মুলাই নিজৰ গুণ-যশ কিয় বাক ইমানকৈ গালে ?

“ধুমুহা বতাহে হায় ভাঙে যদি ডৰা উদ্ভানৰ, হেৰা সখি, থাকে কি ছাঁয়াৰ পূৰ্বকপ ? সেই বৰি আভাসত দেখি কমলিনী হাঁহে স্মৰে মিচিকীয়া হাঁহি,

সেই বৰি স্থান দেখি অন্ত জলেত
নোহে কি নলিনী, সখি, কান্দি বিষাদিনী ?
মুলাবো প্ৰাণৰ বৰি অস্তাশ্লকপী
যৱন-যুদ্ধত আজি ডুবিছে অকালে,
কমলিনী মুলা হয় ! থাকিব কি কৰি
হাহি মুখে ?

মুলাইনো বাক ইমান দুখত ইমানবোৰ কথা কব
পাৰিছিলনে ? এনে দীঘলীয়া বক্তব্যই মূলক অলপ
অপ্ৰাকৃতিক বৰি তোলা নাইনে ?”

বৰনবৰা— “বোপা, মুলাই নিজৰ দুখ-শোক পাহৰিবলৈ
আব অন্তৰ ডাঠ কৰি লবলৈকে অভীতৰ কাহিনীবপৰা
আক প্ৰৱৰ্ত্তন।। বুদ্ধিৰ সকলো সম্ভাৱ গোটাই লৈছে।
যদিও আমি ভাবো যে অভিযয় দুখত মানুহৰ মুখবপৰা
কথা নোলা, তথাপি ইও ঠিক যে মন সবল থাকিলে,
আগত মগন উদ্দেশ্য থাকিলে আপোনা আপুনি মানুহ
প্ৰগলভ হৈ উঠে। বিশেষকৈ মূলাৰ এই দুখত সখিয়েক
মুহিলাই গান্ধনা দিবলৈ কৈছিল,—

“সমৰ প্ৰাদ্ৰন নোহে ভিকতাৰ ঠাই
কাৰ্য্যক্ষেত্ৰ, ভীৰীজাতি কৰ্ত্তৃ গৃহস্থৰ,
গৃহস্থালী কৰ্ম্মক্ষেত্ৰ, নীয়া অভিক্ৰম
কৰা নোহে শ্ৰাৱ্য সখি, নেদেখায় ভাল।”

মুহিলাৰ এনে দুৰ্ব্বলতা দুৰ কৰিবলৈ হলে মূলাৰ দৰে

সবহকৈ কথা কোৱাটো আবশ্যক । কাৰণ অকল মুহিলা
কিয়, নিস্তেজ হৈ পৰা আহোম কোঁৱৰ আৰু সেনাসকলকো
নতুন ভাৱত অনুপ্রাণিত কৰি তোলাৰ একমাত্ৰ উপায়
আছিল—মুলাৰ নিজৰ স্বামীশোক পাহৰি দেশপ্ৰেমৰ সোঁত
এটা বোৱাই দিয়াটো । মুলাই যদি অনুপ্ৰেৰণাৰ যোগান
নধৰে, আহোম ৰাজ্য ধ্বংসই হ'লহেঁতেন ।

মই— “ভাল বাক বুজিলেঁ । আপুনি মুহিলাৰ চৰিত্ৰটিও
দেখোন ভালকৈ ফুটাই সুতুলিলে ? মুলাই পাঠানৰ হাতত
প্ৰাণত্যাগ কৰিলে— মুহিলাই হৰাওৱাৰে কান্দিলে, আৰু
আপুনি মাখোন লিখি থলে,—

‘কান্দিলে মুহিলা পুত্ৰ সখীক স্মৰি

মায়াবয় সংসাৰত মায়াবদ্ধ প্ৰাণী

কি কৰি নিবাৰে মায়া ?”

তাৰ পিছত মুহিলাক আপুনি তেনেই উপেক্ষা কৰিলে
দেখোন, কিয় ? যি মুলাই সকলোকে নতুন প্ৰেৰণাৰে উত্থাপ্ত
কৰিব পাৰিছিল, সেই মুলাৰ মৃত্যুৰ লগে লগেই ভেঙৰ
সাথি মুহিলা ইমান নিস্তেজ হৈ গ'ল কিয় ?”

বৰবৰুৱা— “বোপা তুমি কাব্যৰ উদ্দেশ্য বুজাত ভুল
কৰিছা । কাব্যৰ উদ্দেশ্য মুহিলাৰ চৰিত্ৰ অঙ্কন নহয় ।
মুহিলা কোনো বুৰঞ্জীমূলক নাবীও নহয় । কাব্যৰ উদ্দেশ্য
মুলাৰ চৰিত্ৰ অঙ্কন— মুলাৰ আদৰ্শই কেনেকৈ আহোমৰ
গত নতুন ভেদ আনি দি অসমদেশ ৰক্ষা কৰাত সহায়

কৰিলে, ডাকহে মই বৰ্ণাইছোঁ । গোটেই অসম বুৰঞ্জী
লিখাও মোৰ উদ্দেশ্য নহয় । গতিকে মুহিলাৰ চৰিত্ৰ সন্ধানতে
এৰা আৱশ্যক হ'ল । আহোমবীৰসকলৰ দুৰ্বলতা বোকাৰ
পিছত বৰ্ণনাত নাই নমাব কোনো সাৰ্থকতা নাই ।”

মই — “তথাপিহে মুহিলা সম্বন্ধে আৰু এঘাৰ কথাও
নিলিখি আপুনি মুহিলাক অজ্ঞায় কৰা কুলি নেভাবেনে ?”

বৰবৰুৱা — “নিশ্চয় নাভাবেঁ । বৰং মুহিলাৰ কথা আৰু
লিখা হলে কাব্যৰ সৌন্দৰ্য্যহে হ্ৰাস হ'লহেঁতেন । আনকি
মূলাৰ সৰুকালৰ জীৱনী, চাওৰ জীৱনী আদি লিখাও মোৰ
উদ্দেশ্য নহয় । মোৰ উদ্দেশ্য মাত্ৰ মুছলমানে আহোম
বৰ্ণনাত কি কৰিছিল — সেই খণ্ড লিখাহে । সেইবাবে মই
কাব্য আৰম্ভ কৰিছোঁ, — কেনেকৈ এবাৰ পঢ়ি চোৱাঁ ।”

মই পুথিখন লুটিয়াই ঘটনাৰ আৰম্ভণিটো উলিয়ালোঁ

— ৰজাৰ ঘৰৰপৰা সন্ধিয়া বেলিকা

আছিল ঘৰত চাও সোৱামী মূলাৰ

মূলাৰ আৰাধ্য ধন, প্ৰাণৰ দেৱতা,

কিছু চিন্তাভাৱা আজি । সুখিলে মূলাই —

চিন্তা মুজ কিয় নাথ ? কি ভাবিছা তুমি

অন্তৰত ? কিবা ভাব খেলিছে হিয়াত ?

বৰবৰুৱা — “চোৱাঁ খুনমুণ্ডৰ হত্যাৰ পিছৰ ঘটনাতহে মই
বৰ্ণনা কৰিছোঁ । আৰু আগত উলিয়াই লৈ চোৱাচোন —
কাব্যৰ মূল উদ্দেশ্য কি পোৱা ?”

মই পাভ লুটিয়াই লুটিয়াই পালে—
 —গাওঁ আজি বীৰত কাহিনী
 বীৰ বমণীৰ ; সেই আহোম বংশৰ
 মূলা নামে বীৰাঙ্গনা— আসাম গৌৰৱ—
 কৰিলে যি প্ৰাণত্যাগ সমুখ যুদ্ধত
 ভুবকে সতে যুজি চানুগাকপিনী,
 আক্ৰমোড়ে বটুবাৰ যৱনে আসাম ।

বৰবৰুৱাই ঢেকঢেক কৈ হাঁহিলে— সেই চোৱা বোপা, মোৰ
 কাব্যৰ উদ্দেশ্য কিমান পৰিষ্কাৰকৈ লিখি থৈছে। ভোমালোকে
 একো খুঁত উলিয়াব নোৱাৰিবা ।

কোনোবাই এনেতে মাও দিলে— “দেউতা দেউতা—
 হঠাৎ সাৰ পাই দেখোঁ যে বৰবৰুৱা নাই— কিভাপখন
 বুকুৰ ওপৰত পৰি আছে আৰু গাঁৱ ঘামত ভিতিছে । মোৰ
 ছোৱালী মঞ্জুৱে মাতিছে— বাহিৰত মাংস অহা বুলি ।”

অল ইণ্ডিয়া বেভিঅ’ত পঠিত ।

—:~:—

কোনো কাম ভালকৈ কৰিব পৰাটোৱেই কামটো
 কৰাৰ প্ৰকৃত পুৰস্কাৰ ।

— ওবাৰ্ড ওৰ্ব ।

ভাৰতীয় কথাছবি ১

মোখলেছ আহমদ ।

[মু টোকা]

[এজন সাহিত্যানুবাগী ছাত্র-লিখক । ছায়া-চিত্র-

শিল্পৰ প্ৰতি বিশেষ অনুরাগী ।]

বৰ্তমান যুগত কথাছবিৰ প্ৰয়োজনীয়তা সৰ্বদে বহুলাই কোৱা নিশ্চয়াজন । জগতৰ আন আন দেশৰ লগতে আজি ভাৰতবৰ্ষ পৃথিবীৰ ভিতৰত দ্বিতীয় বৃহৎ দ্বিতীয় উৎপাদক দেশ । (World's second largest film producing country.) আমাৰ ভূতপূৰ্ব—সহকাৰী প্ৰধানমন্ত্ৰী স্বৰ্গীয় চৰ্দাৰ বল্লভভাই পেটেলে মন্তব্য প্ৰকাশ কৰিছিল,— ‘I am convinced that our films can be turned into an effective medium of propoganda for the national movement of an all around regeneration of the people.’

বৰ্তমানৰ কথাছবিবোৰ বাস্তৱপৰা আঁতৰি যোৱা যেন দেখা গৈছে । সামাজিক ছবি নিৰ্মাণ কৰি দেশৰ, সমাজৰ বে উৎকৰ্ষ সাধন কৰিব পাৰি, তাক প্ৰযোজকসকলে অন্তৰ্বেষে অহুত্তৰ কৰা মাই । বৰ্তমান ডেকা-গাভৰুৰ প্ৰশ্ন—কাহিনীকেই মাত্ৰ কেন্দ্ৰ কৰি চিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰাটোৱেই প্ৰযোজকসকলৰ কৰ্তব্য হৈ পৰিছে । দ্বিতীয়তে আমাৰ ছবিবোৰৰ সঙ্গীত বিভাগৰো

অবস্থা প্রায় শোচনীয় । ছবিৰ প্ৰায়বোৰ গীতত পাশ্চাত্য বা বিদেশী সুৰৰ অন্তৰ্ভবণ ; ভাৰতীয় গীত-মাত, বাদ্য-যন্ত্ৰৰ ব্যৱহাৰ নিচেই কম । গীতৰ ভাষা সস্তোষজনক নহয় । বিষয়বস্তুৰ অভাৱ । ইয়াতো কিছুমান অৰ্ণহীন আৰু তল্লাল শব্দৰ প্ৰয়োগ । প্ৰযোজকসকলে বিচাৰে কেনেকৈ তেওঁলোকৰ ছবিখন Box office hit হয় আৰু গীতাবাৰো Box office hit song হয় । অৰ্থাৎ প্ৰযোজকসকলৰ লক্ষ্য সদাৰ ধৰে মোনাটোহে ; সমাজ তথা জনসাধাৰণৰ কল্যাণৰ বাবে তেওঁলোকে চিন্তা নকৰে ।

আজি চোভিয়েট ৰাচিয়াৰ চিত্ৰ-শিল্প ইমান উন্নত কিয় ? কাৰণ, তাৰ প্ৰযোজক, পৰিচালক আৰু চিত্ৰ শিল্প বলমোদী সকলে সমাজ জীৱনত ইয়াৰ সাৰ্থকতা উপ দ্ৰি বাবৰ পা ৰছে । প্ৰায় বিয়াল্লিছ বছৰৰ আগেয়ে লেনিনে বগাছ'বৰ দিৱসে এনে মত প্ৰকাশ ৰাখিছিল,—“The cinema, so long as it remains in the hands of the common speculators, bring more harm than benefit not merely exercising a degrading influence upon the masses by the disgusting contents of its pictures. But as a matter of course, when the masses will take possession of the cinema and it will be in the hands of real workers of the socialistic culture, it will become one of the mightiest means of education of the masses.” সেই কাৰণেই আজি চোভিয়েট চিত্ৰ-শিল্প, জনসাধাৰণৰ শিল্প । আজি চোভিয়েট কথাছাৰু প্ৰযোজক লব্ধ, শ্ৰমিক, কৃষক, বজাৰ, ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু নৈমিত্ত আদিৰ কাৰণে

ধৰ্ম পৃথক আদৰ্শমূলক চিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰি, তাৰ যোগেদি জন-
সাধাৰণক শিক্ষিত আৰু জাতীয় মনোভাবাপন্ন কৰি গঢ়ি তুলিছে।
আৰু সৰু লৰা-ছোৱালীৰ কাৰণে আছুতীয়া প্ৰেক্ষা-গৃহ নিৰ্মাণ কৰি
আদৰ্শমূলক ছবিৰ জৰিয়তে সিহঁতৰ উচ্চ চৰিত্ৰ গঠনৰ পথত সমল
যোগাইছে। সৈনিকসকলৰ কল্পিত সমৰ চিত্ৰৰ (war picture)
যোগেদি দেশ-হিতৈষণা ভাব জগাই তুলিছে।

উচ্চতৰ শিক্ষামূলক, বুৰঞ্জীমূলক, ধৰ্ম্মমূলক সমৰচিত্ৰ আৰু
সামাজিক ভাৰতীয় ছবিও বে নিৰ্মাণ হোৱা নাই, এনে নহয়।
অতি সুন্দৰ উৎকৃষ্ট ভাৰতীয় ছবিতো নিৰ্মাণ হৈছে। সেইবিলাকৰ
ভিতৰত বহুতে আন্তৰ্জাতীয় খ্যাতি (International fame)
অৰ্জন কৰিছে। ‘শকুন্তলা’ ডক্টৰ কটনিচ, ‘সংসাৰ’ ‘নিচানগৰ’
‘অপনা দেশ’ ‘ধৰতী বিলাস’ ‘গেহলাল’ ‘মা’ ‘গুৰুজী’ ‘দহেজ’
‘বৈজু বাওবা’ আদি হিন্দী ছবি উল্লেখযোগ্য। উৎকৃষ্ট আদৰ্শ-
মূলক ছবিৰ নিৰ্মাণ ক্ষেত্ৰত বঙ্গদেশৰ প্ৰযোজকসকল আগৰণুৱা।
‘মহাপ্ৰস্থানৰ পথে’ ‘বজ্জীপা’ ‘স্বৰ্ণসিদ্ধা’ ‘দেবদাস’ ‘ৰামেশ্বৰ স্মৃতি’
‘বিৰামিছ’ ‘দাবলা’—(অন্তৰ্জাতিক খ্যাতিপ্ৰাপ্ত) আদি চিত্ৰই চিত্ৰ-
জগতক নতুন ৰূপ দিছে। অলপতে প্ৰসিদ্ধ প্ৰযোজক পৰিচালক
মেহৰুবাব “কল্যাণ” (collet) চিত্ৰ “জান” ছবিখনে ভাৰতীয়
চিত্ৰ বুৰঞ্জীত এটা নতুন ৰূপ দিলে আৰু চোহৰাব মোদীৰ সৰ্ব
প্ৰথম ভাৰতীয় “টেকনিক’ক’ল’ৰ” (Techni color) চিত্ৰ “ৰাজী
কী ৰাণী” য়ে অলপতে সদৌ ভাৰততে মুক্তিলাভ কৰি চিত্ৰ-
জগতৰ বুৰঞ্জীত এটি নতুন অধ্যায়ৰ পাতনি মেলিলে। তাৰ ওপৰিও
কল্যাণ কেদাৰনাথ চিত্ৰ “গেভা কল’ৰত” (Geva color, ‘নিৰ্মাণ
হব ধৰিছে। এনেভাবে আদি দেখিবলৈ পাইছে। যে, কেইজনমান

শিল্পীয়ে ভাৰতীয় ছবিৰ মানদণ্ড উচ্চ সোপানলৈ তুলি নিয়াত আন্তৰ্জাতিক নিয়োগ কৰিছে। সেই সকলৰ ভিতৰত ডি শাস্তাৰাম, বিমল বৰ, কণী মজুমদাৰ, চোহৰাব মোদী, মেহবুব আদিৰ নাম উল্লেখযোগ্য।

Technic, Photography, Art, Acting, Settings আদিৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰতীয় কথাছবিৰে আগতকৈ যথেষ্ট উন্নতি সাধন কৰিছে। বৰ্তমান ভাৰতীয় কথাছবিৰে যে আগতকৈ বহুগুণ শ্ৰেষ্ঠতা লাভ কৰিছে, এই বিষয়ে যোৱা বছৰত ভাৰতৰ শিল্পী, বোৰাঠী, মাদ্ৰাজ আৰু কলিকতা আদি মহানগৰীত অনুষ্ঠিত হোৱা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় কথাছবি উৎসৱত International film festival) আমেৰিকাৰ প্ৰসিদ্ধ প্ৰযোজক পৰিচালক মিঃ ফ্ৰেঙ্কচাপা চাহাবে এই বুলি কৈছিল—“Today the world very much needed spiritual guidance and only India would provide it.”

তেখেতেই নহব, উৎসৱত যোগদান কৰা চেণ্টিয়েট বাচিৰ, চীন, জাপান, ছেবলভিয়া, মিছৰ, ইটালী, আমেৰিকা, ফ্ৰান্স, যুক্তৰাষ্ট্ৰ আদিৰ প্ৰতিনিধিসকলেও ভাৰতীয় কথাছবিৰ বিস্তৰ প্ৰশংসা কৰি গৈছে। এনেদৰে আন্তৰ্জাতিক পৰিচালকসকলে যদি তেওঁলোকৰ নিজৰ স্বার্থ আৰু Box office নৈলক্ষ্য নকৰি দেশৰ, সমাজৰ অৰ্থাৎ জনসাধাৰণৰ উন্নতিৰ কাৰণে চিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰে, তেন্তে সঁচাকৈয়ে ফ্ৰেঙ্কচাপা চাহাবৰ উপকৃত মন্তব্য আখৰে আখৰে কলিয়াব আৰু তেতিয়াহে বিশ্বসভ্যতাৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধমান গতিপথত, ভাৰতীয় কথাছবি-শিল্পৰ বৰিষে চিত্ৰ-কলামোদী পথিক সকলৰ চকুত নতুন পোহৰ ঢালি দশোদিশ উদ্ভাসিত কৰি তুলিব।

ভাৰতীয় মনীষীৰ দৃষ্টিত ফ্ৰয়েডৰ মনস্তত্ত্ব !

মূল-লেখক—

অনুবাদিকা—

মহাপণ্ডিত বাহুল সাংস্কৃত্যায়ন । বন্দনা বৰুৱা ।

[একাধাৰে পৰ্য্যটক, পুৰাতত্ত্ববিদ, ইতিহাসজ্ঞ, বৈজ্ঞানিক, বিচাৰক, কলাকাৰ আৰু নেতা মহাপণ্ডিত বাহুল সাংস্কৃত্যায়নৰ নাম ছদ্মনা লোক সভা সমাকৃত বিষয় । 'মানব সমাজ', 'ভগ্নাসে গজা' 'বিশ্বতিকে গৰ্ভমে,' 'বিশ্বকী অপৰেখা', 'বৈজ্ঞানিক ভৌতিকবাদ', 'দৰ্শন-দিশদৰ্শন' প্ৰভৃতি এখেতৰ বহু গবেষণা-প্ৰস্তুত আৰু সাধনা-লব্ধ তথ্যবহুল গ্ৰন্থবোৰে বিশ্ব-সাহিত্য-জগতত সুগাতৰ সৃষ্টি কৰিছে । উপকল্প প্ৰবন্ধটো 'বিশ্বকী অপৰেখা'ৰ 'মন আৰু শৰীৰ' অধ্যায়ৰ 'ফ্ৰয়েডৰ মনোবিজ্ঞান' শীৰ্ষক প্ৰবন্ধৰ ভাঙনি ।]

আমাৰ মনৰ ইচ্ছাবোৰৰ জিভবত পৰস্পৰ-বিৰোধী ইচ্ছাও আছে । এই বিৰোধী ইচ্ছাসমূহৰ মাজত সঙ্গতি স্থাপন কৰাটো বহুসময়ত কষ্টসাধ্য হৈ উঠে । মনৰ সচেতন ভাৱে পৰস্পৰ-বিৰোধী দুটা ইচ্ছাৰ এটা খীকাৰ কৰি লয় আৰু আনটোৰ অস্তিত্ব অস্বীকাৰ কৰে । এনেভাবেই 'এটা ইচ্ছা সচেতন ভাৱৰপৰা ৰহি পৰে ; কিন্তু সি সম্পূৰ্ণৰূপে

বিলুপ্ত হৈ নাযায়। অচেতন স্তবৰপৰা ডাক বহিষ্কৃত কৰি, সমস্ত মনোজগতৰপৰা তাৰ অস্তিত্ব বিলোপ কৰি দিয়াটো সাধ্যাতীত। ক্ৰয়েডৰ মতে, এনে ইচ্ছাক সচেতন স্তবৰপৰা অচেতন স্তবলৈ প্ৰেৰণ কৰা হয় মাথোন।

ক্ৰয়েডে কৈছে যে শিশুৱে পাবমুহূৰ্ত্তে নিজৰ সকলো-প্ৰকাৰ আৱশ্যকতা পূৰণৰ অৰ্থে মাতৃৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। শৈশৱাবস্থাবেপৰাই শিশুৰ সকলো প্ৰযত্ন, মাতৃৰ ক্ৰিয়া-বলাপ, — শব্দ, মুখাকৃতি, সঙ্কেত, পদধ্বনি আদিৰ অনুযায়ী গঠিত হয়। মাতৃ-কণ্ঠৰ মাত শুনিলেই কানলৈ যাবলৈ ইচ্ছা কৰি শিশুৱে ফেকুৰিবলৈ ধৰে। সন্মুখত দেখিলেই কোলাত সোমাবলৈ উত্ৰাৱল হৈ উঠে। স্তন দেখিলেই মুখত গাঁথীৰ শোষণৰ কাম আৰম্ভ হৈ যায়। কান্দিবলৈ মাতৃয়ে শিশুক পিয়াহ দিয়ে, সেইকাৰণেই শিশুৱে মাতৃৰ সন্মুখত কান্দিবলৈ ধৰে। মাতৃ, শিশুৰ সকলোপ্ৰকাৰ ইচ্ছা পূৰণৰ অৱলম্বন। সেই কাৰণে মাতৃৰ প্ৰতি শিশুৰ ভাবধাৰাও বিভিন্ন বৰষুণ। বয়সৰ লগে লগে শিশুৰ অভিকটি আৰু অনুভাগ গৃহৰ অন্তৰ্গত লোকসকলৰ প্ৰতি-ধাৰিত হয়। প্ৰথম অৱস্থাত শিশুৰ মনোজগতত প্ৰতিকলিত হোৱা প্ৰতিবিম্ব পৰস্পৰ অসংবদ্ধ, অনসংবদ্ধ থাকে। কিন্তু, যেতিয়া মানস প্ৰতিবিম্ব অধিক স্পষ্ট হৈ উঠে, তেতিয়া শিশুৱে বুজিব পাৰে যে, তাৰ সকলো অনুভাগ-আকাংক্ষা, তাৰ ইচ্ছানুযায়ী ফলস্বৰূপী হ'ব নোৱাৰে। সি ইচ্ছা কৰে, — মাতৃৰ সৰু সকলোপ্ৰকাৰে তাৰ কান্দি

প্রতিষ্ঠিত হৈছে, সেইটো তেওঁৰ বৈজ্ঞানিক পদ্ধতিৰ কাৰণে নহয়, দাৰ্শনিক বস্তুৰ কাৰণেহে ; ইয়াৰ কাৰণে বৈজ্ঞানিক পদ্ধতি দাখী হ'ব নোৱাৰে ।

বিগত মহামুহুৰ সময়ত ইউৰোপত ব'মা-বিস্ফোৰণ, আত্মীয়-স্বজনৰ মৃত্যু আদিৰ ফলত মস্তিষ্ক আৰু জ্ঞানতন্ত্ৰ এক বিকৃত মহামাৰীৰ উদ্ভৱ হৈছিল । ইয়াৰ চিকিৎসা আৰু অধ্যয়নৰ কাৰণে বিজ্ঞানে বিস্তৃত পৰিসৰ জুৰি পৰীক্ষণ-পদ্ধতি চলাই, তাত যেনেভাবে সফলতা লাভ কৰিছিল, সি মানুহক বিশ্বাসস্থিত কৰি তুলিছিল । বিজ্ঞানৰ সফলতাৰ সংযমহীন ব্যৱহাৰ কৰি, নিজৰ মুৰ্খতা প্ৰতিপন্ন কৰাটো হৈছে,— ধাৰ্মিক, অৰ্থনৈতিক সম্ভাধাৰী, তেওঁবিলাকৰ পৃষ্টপোষক লেখক আৰু বাতৰি কাকতবোৰৰ কাম । ভিয়েনাৰ প্ৰসিদ্ধ মস্তিষ্ক, চিকিৎসক ফ্ৰয়েডৰ চিকিৎসা-পদ্ধতিৰ ব্যাখ্যা আৰু বিচিত্ৰ কল্পনাই যেতিয়া এনেধৰণৰ লোকসকলৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিলে, তেতিয়া তেওঁবিলাকে বুজিব পাৰিলে যে মুছ পশ্চাৎ কালীন পৰিবৰ্ত্তনশীল গতিটোক বন্ধ কৰিবৰ কাৰণে পৰোক্ষভাবে ই অমোঘ অস্ত্ৰ । তেওঁবিলাকে এই 'অদ্ভুত বিজ্ঞান'ৰ মহিমা-ভাৱ বৈজ্ঞানিক ভাৱভাগ পৰিত্যাগ কৰি, কঠিন কল্পনাভাগৰ মহিমা পৃথিৱীৰ চুকে-কোণে প্ৰচাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে । বাতৰি কাকতত প্ৰৱন্ধৰ পিছত প্ৰৱন্ধ প্ৰকাশিত হ'ল । কিতাপৰ পিছত কিতাপ প্ৰণোদিত হৈ বুকটলবোৰৰ শোভাবৰ্দ্ধন কৰিলে ।

এই কথা মনত ৰখা উচিত যে, ফ্ৰয়েডৰ ব্যাখ্যাৰ লগত

সেইবিষয়ৰ অনাগ্ৰ বৈজ্ঞানিকসকল একমত হ'ব পৰা নাই। ফ্ৰেডৰ প্ৰাক্তন শিষ্য আৰু সহকৰ্মী বুণ্ড আৰু এডলাৰেও বিৰুদ্ধ চিন্তাধাৰাই পোষণ কৰিছে, নোবেলপুৰস্কাৰ বিজ্ঞেতা পাবলভ আৰু তেওঁৰ মতবাদত বিশ্বাসী প্ৰযুক্তিবাদী-সকলে ফ্ৰেডৰ ব্যাখ্যাক বিজ্ঞান-বহিৰ্ভূত কল্পনা বুলি কৈছে।

ফ্ৰেডৰ অচেতন স্তৰ কোনো নতুন কল্পনা নহয়। হেনৰী মোডল্লেৰ দৰে প্ৰাচীন বৈজ্ঞানিকসকলে প্ৰতিপন্ন কৰি থৈ গৈছে,— ইলিয়ৰ দ্বাৰা প্ৰতিদিনৰ প্ৰতিঘণ্টাত বায়ু-জগতৰ যিমানবোৰ সংস্কাৰ মনোভগতে লহন কৰে, তাৰ অধিকাংশই সজীৱ চেতনাবপৰা লুপ্ত হৈ যায়, আৰু মনো-জগতত মনে মনে স্তম্ভ হৈ পৰে। এনেভাবে সজীৱ চেতনাৰ পৰা লুপ্ত হৈ গলেও সি নষ্ট নহয়, বায়ুমণ্ডলত বাষ্পাকাৰে বিলীন হৈ যোৱা পেট্ৰ'লিয়ম দৰে এটা ক্ষুদ্ৰভেদেই প্ৰজ্জ্বলিত হৈ উঠিব পাৰে। ফ্ৰেডে এই 'বিলুপ্ত' সংস্কাৰসমূহ অচেতন স্তৰত সঞ্চিত হৈ থাকে বুলি কৈছে। তেওঁ ঘোষণা কৰিছে যে সমাজৰ দ্বাৰা বহিষ্কৃত আৰু অতৃপ্ত বাসনাবোৰ এই অচেতন স্তৰতে সংগৃহীত হৈ থাকে। যদিও সচেতন স্তৰে এই বাসনাবোৰক আপোন ৰাজ্যৰপৰা নিৰ্বাসিত কৰি দিয়ে, তথাপি সিহঁতে, দীৰ্ঘৰ ৰাজ্যৰপৰা বহিষ্কৃত প্ৰেতাৰূপে দৰেই, সামান্য তৰিখা বা স্মৃতিগোপালই স্বপ্নত বা আন সময়ত বাহুহক নানাপ্ৰকাৰ পাপ কাৰ্য্যত লিপ্ত হনলৈ উৎসুক কৰি তোলে। এই অচেতন স্তৰ আৰু পুৰীভূত বাসনাৰ বিচাৰধাৰাৰ বাধ্যাবে

କ୍ରମେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ । ଏହା ହାତ ପ୍ରୋତାହାର ସିଦ୍ଧା କେହି
 ନବୁନ ଏବଂ ତାହା ମଧ୍ୟ ମିଳିବ ।

সুতরাং দর্শন-বিজ্ঞান নোনা গোলক বস্তু নয়।
ই হ'লে প্রত্যেক পাত সাধারণত লৈ যাব নোরাবে।
ই হ'লে প্রত্যেক পাত নিম্নিত দর্শনিক কাণ্টের দ্বৈতবাদ
অভিযুক্ত। প্রত্যেক পাত ক অর্থের বস্তুগত [Thing-in-
itself]। প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত আধাৰপিত কৰিছে।
সুতরাং প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রতিমূর্তি এটি অচেতন
স্তব। প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত
নিম্নিত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত
বস্তু। প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত
হয়, প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত
অনিব প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত
প্রতি। প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত
প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত প্রত্যেক পাত

শূন্যতা। না-এত সস্তা মানসঙ্গীতের আধার কামুকতা—
ইচ্ছা, ঘেম, চেষ্টা স্বাধ-স্বাধ সকল। কামুকতাবেই বিভিন্ন
রূপ। য.যে.এ. এই মৌলিক বাস্তুতাত্ত্বিক অবিভক্ত, অস্পষ্ট
কাঙ্ক্ষা। বা কেবল তুমি। নামের অভিহিত করিছে। এই
তুমি, কামুকতার ভিন্ন ভিন্ন রূপ। য.যে.এ. অচেতন স্তব্ধ
সংগৃহীত হৈ থাক। এনেভানেই য.যে.এ. অচেতন স্তব্ধ
কামুকতার অক্ষয় ভাবলরূপে দাঁড়ি ধরিছে। তেওঁ কৈছে

—জেলৰ বাৰতন—

দণ্ড শইকীয়া ।

ছুটি গল্প]

জেঠ মাহৰ টকা-কটা ব'ন্দ । বেণি ভাট দিয়ালৈকে একাঠ পানীত হালবাই আহি ছপৰীয়া মিনাবাম বহিল ভাতৰ পাতত । বহাগীয়ে কচুশাক এবাটিৰে দৈতে থেকেচ্ কৰি ভাতৰ কাঁহীখন মিনাবামৰ আগত থলেহি । ভাতকাঁহী থবলৈ পালেহে মান, পিল্, পিল্ পাল-পালকৈ গঠ, গেংলা, লেবেল', ভেদেঙ্গী আদি কৰি মিনাবামৰ ল'ৰা-ছোৱাগোঁজাক আহি ভাতৰ কাঁহীৰ ওচৰত ধূপ থালে ; যেন ত্ৰৈমাধি জাকহে কিবা' গেলা বস্তুত পৰিলহি । গেবেলৰ নাকৰপৰা ওলাই মুখত পৰা শেঙুনসোপা কেইবাবাৰো উলিওৱা-সুঁতৰা কৰি থকা দেখি মিনাবামে তাৰ ফটা চুৰীবাখনৰ আগটোৰেই মছি থলে । তাৰ নাকৰপৰা অবিৰাম শেঙুন ওলাই থকাৰ কাৰণে ছটা খালবেই সৃষ্টি হৈছে । যেন ছটি সৰু জুৰিহে, মুখ ব্ৰহ্মপুত্ৰক বিচাৰি ধাবমান হৈছে । . ....বাটিটোৰ কচুৰ আঙাখিনিৰ আধামান বাকালৈ মিনাবামে গোটেই ভাতখিনি মানি পেলালে । পাঁচখন হাত এবেলগে ভাতৰ কাঁহীত পৰিল ।

—“কিয় কিবা উজা-পোৰা কৰা নাছিল জানো ?” মিনাবামে বৈদীয়েকক সুধিলে ।

—“কিটোৰো আছিল উজাপোৰা কৰিবলৈ ; সদায় ঢেকীয়া আৰু বঙাল ওৰ আগবোৰ আৰু কিমান খাবা ? আমাৰ কপালত বঙা ল্যুঙৰ গছ শা শুটি নালাগে । কলোঁহে কলোঁ, বোলো বতৰৰ বন্ত

ভেলী, জিকা, ভাতকেবেলা কিবা ছুজোপা করক; তেতিয়া
ধাণবাৰেই নিদিলে। আৰ্জ্জিলেহে ফল ভুঞ্জিবলৈ পায়; এতিয়া
ভাতৰ পাতত বিচাৰিলে হয় ক'বপৰা? যি সময়ত আন
মাহুহে তৰিতৰকাৰীৰ গুটি সিঁচিছিল, তেতিয়া আপুনি কুৰিছিল
দেশৰ মেল-মিটিং কৰি। এতিয়া আকৌ।”

—“হৈছে হৈছে আক তোমাৰ বকলা ইমানতে ধোৱা; আছে
যদি জলকীয়া এটাকে দিয়া,” বাধা দি মিনাবামে কলে।
ইতিমধ্যে ভাতৰ ধানখন খালি হোৱা দেখি বহাগীয়ে ভাত
আনিবৰ কাৰণে বাকনী ঘৰলৈ সোমাই গল। জলকীয়া আৰু ভাত
লৈ বহাগী ওলাই আহিল।

—“তুমি যে সদায় মোক বাজহ, মেল আদিৰ পৰা বিৰত ৰাখিবলৈ
চেষ্টা কৰা, তিয় তুমি জানো নাজানা যে সেইটো কৰাৰো মোৰ
কৰ্ত্তব্যহে। বই ন ম এ সেই গায়নবৰা হিচাপে বাচি লৈছে যেতিয়া
মই এইবোৰ নকৰি পাৰো কেনেটক?”

—“এৱা, ৰাইজৰ কাম কৰি থাকিলেই খাবলৈ হ'ব নহয়? আজি
ছদিন ধৰি —নাই খাব এডাল, নাই মাহ এমুঠি। মই আৰু
এইদৰে চলিব নোৱাৰোঁ।”

—“ঐ এৱা আজি ভালেমান দিনো বজাব কৰা নাই, আজি
যাক বজাবলৈকে যাৰ লাগিব। কিবাকিবি অলপ বিনিমুটি
আনিব লাগিব। অন্ততঃ এভাগ মোৰাম্বাহ আনিবটো লাগিব।
মাহ নেদেখা আজি প্ৰায় তিনিমাহেই বুলিহি।”

বজাবৰ নাম শুনিয়েই গেঠুৱে কলে, “পিঠাই, মোলৈ ঢোলা
এটা আনিবি।” গেবেলাই কলে,—‘মোলৈ চিলঠ এখন আনিব
আনিব।’ লে.বলা আন ভেদেদ্বায়ে প্ৰকাশ পাতিয়েই কলে, •

এঁহি দি যববলৈ ইচ্ছা আয়াব নাই ; আয়াব অৰ্থাৎ বাইজব
জাগ মাথে একেধাৰে পোণত্যাগ, আক ইজুবসকলৰ ত্যাগ মানে
বঁকুতা ত্যাগ ! নহয় জানে ? আমাক খাবলৈ লাগে, বঁকুতা
বালাগে... ..”

এই কথা মাগোন সি কবলৈহে পালে, তিনিজন চৰকাৰি
লাভিলককে তাক হাতত তিজিবি লগাই সভাৰ মাজৰপৰাই
উলিয়াই লৈ গ'ল— খাজমজীৰ তথা চৰকাৰৰ পৰমকৰণত তাৰ
পঁপছত সি বিনাবিচাবে আঠমাহ কাৰাগাৰত পৰি থাকিল ।
ভাৰ বহাগীয়ে কিমান কষ্টৰে তাৰ লৰা-ছোৱালী কিটা ভীয়াই
ৰাখিলে ! তাক হুততো সি অজুমান কৰিব নোৱাৰে । স্বাধীন
দেশ যেতিয়া ফটামুখৰ পৰাধীনতা থকা উচিত ; নহলেনো স্বৰাঙ্গ
ইচ্ছা পৰে কেনেকৈ ! সেই আঠমাহৰ কথা মনত পৰিলে
বিনাবামৰ আজিও গাঞ্জিকাৰখাই উঠে । পাহৰিবলৈ চেষ্টা কৰিও
সেই কথা সি পাহৰিব নোৱাৰে ।

.....ষোৱা মাঘ মাহত যে ভোট নে ভুতটো হৈ গ'ল,
সি ভাত সেই বকুতা এম, এল, এ'ক কিমান যে সহায় নকৰিলে !
তাক গাৰ্বৰ মুখীয়াল মাজুহ বুলিলেই বকুতা ডাঙৰীয়াই নিৰ্বাচনৰ
আগত কিমান তোষামোদ কৰিছিল ! কোনোদিন গাওঁ নেদেখা,
কোনোদিন ভবিষ্যে শুকুতা বকুতাই সিদিনা বিনাবামৰ চোতালত
পৰি দি ক'লেহি,— “গাৱনবৰাৰ জানে! মাটি বাৰি বখেই নাই ?
... ..ষোক লগ গোৱা নাই কিয় ? ... ..ষাক মোৰ
হাতভেই দৰখাত এখন দিবাচোন । ...সকলো সুবিধা হৈ ৰাখ
গাৱনবৰা ! ৰাখোঁ তুবি যোক অলপ সহায় কৰি দিব লাগিব ।
খই ভোৱাব সকলো অজাৰ পূৰণ কৰি দিবলৈ গাত লৈছে,

কি কোৱা গায়নবৰা ?”

—“সকলো চাবৰ ইচ্ছা; আপোনাৰ নিচিনা এজন মাজুহক সহায় কৰিবলৈ পালে আমি ভালেই পাওঁ নহয়। আমাৰ দৰে হজুৱা-চহা কিজনক আপোলোকেই নাচাণেনো কোনে চাব ? থাক যই আমাৰ গাৰ্হৰ ভোটখিনি আপোনাকে দিয়াই দিব; আপুনি মোৰ কাৰণে আৰু গাৰ্হৰ পঢ়াশালীটোৰ কাৰণে কেই-পাতমান টিনপাতৰ ব্যৱস্থা কৰি দিব। নেদেখিছে আমাৰ ঘৰৰ অৱস্থা ?”

—“কোনো কথা নাই; মইনো তোমাৰ কাৰণে এইকণ কাষো কৰি দিব নোৱাৰিমনে ? আমিহো তোমালোকৰ কাৰণেই ত্যাগ কৰি কৰিয়েই লাওলোটা হলোহি। সময়মতে মাথোন মোক লগ ধৰিবা।”

ক’লৈ গ’ল সেই প্ৰতিশ্ৰুতি ? মিনাবামৰ দৰে ল ল হজুৱা-চহাৰ ভোটৰ বিনিময়তেই বকুৱাচাহাব এম, এল, এ, হ’ল। কিন্তু সিদিনা যেতিয়া মিনাবামে বকুৱাচাহাবক লগ ধৰিলে, মাটি, টিনপাত আদি দিয়াটো দূৰৰ কথা, মিনাবামক বকুৱাই চিনিকেই মোপোৱা হ’ল। উপৰাচি পৰিচয় দিয়াত বকুৱাই মিনাবামক মাজ ক’লে—“সেইবিলাকৰ বিষয়ে চিন্তা কৰিবলৈ মোৰ বৰ্তমান মুঠেই সময় নাই। মোৰ বহুত কাম; বহুত ডাঙৰ ডাঙৰ কাম পৰি আছে।”

মিনাবামে আৰু এবাৰ কথাও কবলৈ চেলু নাপালে। মিথ্যা হৈ সেইদিনা মিনাবাম ঘৰলৈ আহোঁতে বকুৱাচাহাবক দেখিলে হৰিলাল মাৰোৱাৰীৰ ঘৰৰ সমুখত জীপগাড়ী বন্ধাই

কোনোনা না.বাবুদেব-গ কখনো গাি ছে হং তা পিবা ডাঙৰ
কামৰ বখাকেই বেঁটে এং পাবিছে। মিন,বাংম পাবিল।
হুঁকতেও মিন বাবুদেব-গ বেঁটে দিগে। গা শ্রাবাৰ কৰিলে,
তাক সি মাটিৰ বেঁটা দাৰাৰ গাংগে তাক নাপাহৰে।

১ কাণৰ সাং মনোবাবু মিনবোৰ মাধামণ ভাবেই গৈ
থাকে। এবাৰ একো সন্মতি নাই মিনোবামৰ দৰে নগণ্য
মানুহ এওঁৰ খবৰ লোনেও নাপালে। এটা শিহোনভাৰ তাৰ
মাংসাৰিক দিগেবাব পাৰেও দাব। হুঁক মাটি বেঁটে পানী
কৰি সি মিনোবাব, গাণিত্তি সি স্তম্ভেৰ দিগে। মনোবাব
নাপায়। মনোবাব মনোবাব-গে। এবাৰ পুৰৈ যাল বেঁটা
ভেঁটেৰ ক'লো বাবুদেব-গ মাটি গুণেদে বাগৰ বে, হুঁক।
তাক ভাব এং বাবুদেব-গ বেঁটে বেঁটে মনোবাব-গে।
তাৰ মাংসাৰিক হুঁক নযব। মিনোবাব-গে। এটা সন্তানৰ
ৰাপেক হুঁক সি। সেই এবাৰ মানুহজ-গে। এবাৰ বেঁটা
কবলৈ গ'ল এবাৰ-গে। বেঁটা-গে। মনোবাব-গে।
অকণমান স্তম্ভেৰে। হুঁক-গে। এবাৰ বেঁটেৰে মাটিৰ বেঁটে
বহুবায়া বহুগুণীতা। হুঁক হুঁক-গে। নই; হুঁক পল্লবাই
অনাব বাবুদেব-গে। এটা গাণিত্তি হুঁক-গে।
পিতাকৰ অতিশয় মনোবাব-গে। হুঁক-গে। এবাৰ বেঁটে
নোয়াৰিলে। হুঁক-গে। হুঁক-গে। হুঁক-গে। হুঁক-গে।
আনন্দ-গে। হুঁক-গে।

..... এটা হুঁক-গে। হুঁক-গে। হুঁক-গে। হুঁক-গে।
হুঁক-গে। হুঁক-গে। হুঁক-গে। হুঁক-গে। হুঁক-গে।
কামৰ মেহবা-গে। হুঁক-গে। হুঁক-গে। হুঁক-গে।

কনি দিৰ নোবাবিমনে ?”

—“বাক আকৌ ভেলখানাব দাইলভাত নাখালেই হৈছে . . . . .”

ঘটাগীয়ে কয়।

হঠাৎ তাৰ চোতালত এক অসামান শাস্তিবক্ষক বড়ামূৰীয়াক দেখি মিনাবামৰ ক্ৰিভা তালুত লাগিল। পুলিছে শাস্তিৰে মিনাবামক হাতত শিকলি দি’ল, সিহঁতৰ “নাঙল যাব, মাটি ভাব” তথাটো হেনো চৰকাৰৰ কাণত পৰিছিলগৈ। সেইদিনা ভেঠ মাহৰ জিলা তাৰিখ। এইবছৰৰ ভেঠৰ বাৰখৰ সেইদিনাই ইয়তো শেষ হ’ব। ভেঠমাহৰ চিৰাংকটা ব’দতেই মিনাবামক পুলিছে লৈ গ’ল। ভেঠৰ কত খৰ তাৰ পিঠিৰ ওপৰেদি বাগৰি গৈছে ; সেইদিনাৰ কথাও সি নাভাবিলে।

—ঃঃ—

• নগাওঁ কলেজত ১৯৫৩ চনত অনুষ্ঠিত
মুকুমাৰ কলা—প্ৰতিযোগিতাত দ্বিতীয়
পুৰস্কাৰপ্ৰাপ্ত।

সংস্কাৰ মনোভাব লৈ কোনো জাতিয়েই
মহান হ’ব নোৱাৰে।

—জবাহৰলাল।

— নবোদয় —

কবিজ]

শ্রীমালিন চন্দ্র বৰা

['বণ', 'মধুৰ কবিতা' গ্ৰন্থটিৰ বচক এজন দৰদী
কবি । এওঁৰ চিত্তবিশোধনকাৰী, শ্ৰুতি-মধুৰ গীতবোৰে
অসমৰ সজীভ-ফুলনিত মধুৰ সৌৰভ বিলাইছে ।]

সৃষ্টিৰ আদিবেপৰা

আপোন কক্ষত ঘূৰি

নভত নিঙুট জ্বলে

সূৰ্য্য ভয়ঙ্কৰ ;

ভগাপি মানুহে আজি

বিচাৰিছে পৃথিবীত

নতুন সূৰ্য্যৰ কিয়

নতুন পোহৰ ?

দয়াহীন সভ্যতাই

পুৰণি সূৰ্য্যৰ ভেজ

স্বৰ্গৰ ধূলিৰে চাকি

কৰি ভেজহীন ;

ধবাত জলিছে নিভে

ভূপ্ৰহীন জ্ঞানল

মানুহে মানুহ মাৰি

ধৰি বাড়ি—দিম ।

নাগুহর শব্দে

পক্ষ ভাতি

কি বলা গেলি

কি প্রশংসা,

অন্য পক্ষ, কি

কি প্রশংসা

কি প্রশংসা

কি প্রশংসা

শব্দে কি

কি প্রশংসা

কি প্রশংসা

কি প্রশংসা

শব্দে কি

কি প্রশংসা

কি প্রশংসা

শান্তিবে বুঝাই।

—সমাপ্ত:—

ভাষ্য দ্বারা বাচি পকাতকৈ, বীৰ্য দ্বারা
বৰ্ণ কৰাই শ্রেয়।

—পাদোজী।

সম্পাদকীয়—

বৰ্তমান সমস্ৰত অসমীয়া ছাত্ৰৰ সাহিত্য চৰ্চা ।

সাহিত্য কি ? সাহিত্য জীৱনৰ অভিব্যক্তি, অক্লভুতিৰ প্ৰকাশ, ভাবৰ দাখান । সাহিত্য সন্দেহ মেৰুপু, সম্ভাৱ্য প্ৰাণশক্তি, সংস্কৃতিৰ মুগ্ধ চাতিৰ সীৱনী-স্বৰা । সাহিত্য প্ৰাণিৰ তমোমাস, তপ্তি, তানন্দ, পৰিপূৰ্ণতা ।

মানৱ দেহৰ সাধাৰণ জীৱনীশক্তি (vitality) এই জীৱনীশক্তিৰ গতি অক্ষয় বৰ্দ্ধনৰ নিছক উপাদানৰ আৱশ্যক । তাৰ ভিতৰত ঋণপ্ৰাণ এটা । আন সকলোবোৰ উপাদানৰ সুখল লাভ কৰিলেও, ঋণপ্ৰাণৰ অভাৱ ঘটিলে জীৱনীশক্তি কেতিয়াও সম্পূৰ্ণৰূপে বিকাশ হ'ব নোৱাৰে । ক্ষয় হোৱাৰেহে য'লৈ সম্ভাৱনা । সম্ভাৱ্য আৰু সংস্কৃতি বিশ্ব-জগতৰ জীৱনীশক্তি, তাৰ ঋণপ্ৰাণ সাহিত্য । ঋণপ্ৰাণৰ অভাৱপ্ৰস্তু, ৰোগ-পীড়িত, জীৱনীশক্তিহীন মুগ্ধ দেহ এটাই স্বাস্থ্যলাভৰ সপোন বোনা কৰি চীনৰ নন্দ আশ্বাৰ কেতিয়াও উপভোগ কৰিব নোৱাৰে । সাহিত্যবিহীন চাতি এটা

সেইদৰে সভ্যতা-সঙ্ক্ৰতিৰ পথ উন্মুক্ত কৰি জগতত আত্মপ্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰাটো অসম্ভৱ ।

“ছাত্ৰানাং অধ্যয়নং তপঃ” সত্যদৃষ্টা ঋষি-প্ৰণীত এই বাক্যৰ ছাত্ৰসকলে গীৰ্জনৰ মূলমন্ত্ৰ কৰি লোৱা কৰ্ত্তব্য । কিন্তু, পাঠ্য পথৰ গম্ভীৰ বোৰা হাব পৰীক্ষা-গৃহৰ প্ৰশ্নোত্তৰৰ কাকতৰ বলীয়া সাধৰ ফলস্বৰূপে অধ্যয়নৰ সীমা-ৰেখা আবদ্ধ, এনে ধাৰণা পোষণ কৰা নিশ্চয় ভুল । বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ড জ্ঞানৰ ভাণ্ডাৰ । ইয়াত শিৰিষাৰ দৰে বা জানিবলগীয়া বহুত বিষয় আছে । সেইবোৰৰ পিছত সন্নিবিষ্ট হৈ থাকিলে বা সেইবোৰ জানিবলৈ চেষ্টা নকৰিলে অধ্যয়ন সম্পূৰ্ণ নহয় । সাহিত্যও এনে এক বিষয়, — ইয়াত বিশেষ অনভিজ্ঞ হৈ থাকিলে সমাজ বা জাতিৰ প্ৰভুত বৰ্ণনা সম্ভৱ । মানমোচিত শ্ৰেষ্ঠ প্ৰযুক্তি স্বাধীন চিন্তাৰ বিকাশ সাধনৰ বাবে হলে সাহিত্যৰ অধ্যয়ন এবাৰ অসম্ভৱ ।

সংস্কৃতত এবাৰো বৰ্ণনা আছে, — “মা বদ সত্যম্ অপ্ৰিয়ম্” — সভ্য হলেও অপ্ৰিয় কথা বোনা অন্তৰ্হিত । তথাপি নবৈ উপায় নাই যে আমাৰ ছাত্ৰসকল আজি সাহিত্য চৰ্চ্চাৰ প্ৰতি প্ৰায়ে উদাসীন । তেওঁবিনাকৈ জাতি বাতৰীতি বা আন বিষয় আদিৰ প্ৰতি বি আগ্ৰহ বা উৎকণ্ঠা প্ৰদৰ্শন কৰে, সাহিত্য চৰ্চ্চাৰ ক্ষেত্ৰত তাৰ উদাহৰণ নিভাস্ত শোচনীয় সভ্যতাৰ প্ৰাণশক্তি, সমাজৰ মেৰুদণ্ড সাহিত্যৰ প্ৰতি এই উদাসীনতা কেতিয়াও জাতিৰ শুভ লক্ষণৰ পৰিচায়ক হ'ব

নোহাৰে । চাত্ৰসমূহেই দেশৰ ধৰণীস্বৰূপ, তেওঁলোকেই জাতিৰ আশা-ভাবস্বৰূপ । এনেহেতু তেওঁলোকেই যদি সমাজৰ, জাতিৰ উন্নতিবিষয়ক সাহিত্য প্ৰতি উদাসীনতা প্ৰকাশ কৰে, তেন্তেহে তেওঁবিলাকৰ দেশে ভবিষ্যতে কিমানখিনি আশা বৰিব পাবে ? অশ্ৰিত হলেও স্বীকাৰ কৰিবই লাগিব,— অসমীয়া চাত্ৰসকলৰ বচতেই আজি উদাসীনতা, অহেমচক্ৰ, অমানন্দময় চিন্তাৰ যুগল প্ৰমুখ্যে অসমীয়া সাহিত্যৰ বৰণলক্ষণ হৈছে । নিঃসঙ্গ কবি বহুনাথ চৌধুৰী, বৰিষ্ঠ কবিবৰগোপাল ভূঞা, মহিলা কবি নগিনী-বালা দেৱীৰ ভাষাতে চিনি নাগাব । অসমীয়া সাহিত্যৰ উপগ্ৰাস যা গল্প কিতাপ কবিতাৰ বাহিৰে আন বিতাপ নপড়ে । ই সঁচাকৈয়ে কি হ’লো নহয় জানো ?

অসমীয়া ছাত্ৰৰ সাহিত্য চৰ্কাৰ বন্ধা ভাবি আমি দুখ কৰোঁ, আনন্দ প্ৰসন্ন ওলাব, কিন্তু, এই দুখৰ মাজতো দুখৰ বেঙণিৰ ভুৰুকি মাৰে — যেতিয়া আমি নীৰবে চিন্তা কৰোঁ — অসমীয়া চাত্ৰসকল অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰতি ইমানেই উদাসীননে ? তেওঁবিলাকৰ অৰন্ত সাহিত্য চৰ্কাৰ স্পৃহা ধনিস্থানো নাইনে, নিশ্চয় আছে । আজি কেইবছৰমানৰ আগতে, কলিকতা মহানগৰৰ তাত্ত্বিক লীলাব বুকুত জাহ যোৱা অমূল্য বক্তাৰ জীনটোৱেই জানো এই উক্তিৰ জন্তু জন্ম নহয় ? বক্তাদেৱে অলপ দিনৰ ভিতৰতেই সাহিত্য-ক্ষেত্ৰত অভাৱনীয় উন্নত সাধন কৰি যি আদৰ্শ এৰি থৈ

গ'ল, সি অসমীয়া ছাত্রসকলৰ অন্তৰ্ভৰণীয়।

সোভাপান বিষয় যে, আমাৰ ছাত্রসকলৰ বহুতৰে গল্প কবিতা, উপন্যাস আদি লিখাৰ অভ্যাস দেখা গৈছে। এই অভ্যাস প্রশংসনীয়, শুই বন্ধি নোৱাৰি। কিন্তু, গল্প বা উপন্যাসেৰে সাহিত্য চৰ্চাৰ বাট মুকলি কৰিবলৈ গলে, অভিশয় সতৰ্ক হোৱা প্ৰয়োজন। লিপিকা লিখাৰ সামান্য ব্যতিক্ৰম আৰু অসাবধানতাই পাঠকৰ মনৰ বচিনিকাৰ ঘটাব পাৰে। 'হাফেজৰ স্তব'ৰ পৰি 'ঈয়ুত মানন্দ' চন্দ্ৰ বৰুৱাদেৱে "অসমীয়া লিপিকাগললৈ 'ব'ৰি" শীৰ্ষক প্ৰবন্ধত [আৱাহন ১৪শ বছৰ চমক ৭] এই 'ব'ৰি'ৰ বৈচিত্ৰ্য, — "ডেকা-গাভৰুৰ প্ৰেমৰ বৰ্ণনা দিওঁতে যদি পাঠকৰ মনৰ চকুত ডেকা আৰু গাভৰুৰ নাঙঠ কপ হুটা দেখুৱাব লগা হয়— তেন্তে আমি উলটি পঙুৰ বাজালৈ যাবাই ভাল"। আমাৰ বোধেৰে বৰুৱা দেৱৰ কথাৰ যথেষ্ট সাৰ্থকতা আছে।

বচস্কেত্ৰত আমি দেখিবলৈ পাইছোঁ যে, ছাত্রসকলৰ অনেকেই সাহিত্য চৰ্চাৰ প্ৰথম সোপানত কৃতকাৰ্য্যতা লাভ কৰিব নোৱাৰি বা প্ৰেৰণা নাপাই নিৰুৎসাহ হৈ পৰে। আৰ্থিক অনাটনত প্ৰবাস কৰিব নোৱাৰি বা আলোচনীৰ পাণ্ডিত্য প্ৰকাশ হোৱা নেদেখি ছাত্র-লেখক নিৰাশ হৈ পৰিব পাৰে। সেইবুলিয়েই ছাত্রসকল সাহিত্যৰ প্ৰতি উদাসীন হবনে? নিজৰ স্বাধীন চিন্তা, প্ৰকাশিত শক্তি বিসৰ্জন দিবনে? এনে কব'লো কেতিয়াও সুভিক্ষিত হব নোৱাৰে। কিয়নো, প্ৰথমে

নিৰাশ হলেও সময়ত তেওঁলোকে কৃতকাৰ্য্যতা লাভ কৰিব পাৰিব, তেওঁলোকৰ লিখনীপ্ৰস্তুত তথ্য জাতিয়ে আগ্ৰহেৰে গ্ৰহণ কৰিব। বিখ্যাত ঔপন্যাসিক চাৰ্লছ ডিকেন্স আৰু জৰ্জ বার্নাৰ্ডশ্বৰ জীৱনতেই ইয়াৰ জ্বলন্ত প্ৰমাণ জিলিকি আছে :

ছাত্ৰ জীৱনতে যিটো শিকি লোৱা নাযায়, পিছত পূৰ্ণ বয়সত তাক শিকোঁটো বৰ কঠিন। পকা বাঁহক জানো বেকা কৰিব পাৰি ? সেইবাবেই ছাত্ৰসকলে আজৰি সময়খিনি অৱ্যৰত খনচ নকৰি, সেই সময়খিনিত মূল্যবান, সাৰস্বতী কিতাপ-পত্ৰ পঢ়িবলৈ অভ্যাস কৰা উচিত। সেই সময়খিনি প্ৰৱন্ধ, বচনা আদি লিখোঁতে ব্যয় কৰিব পাৰে, কিন্তু, এই ক্ষেত্ৰত অৱীৰতা প্ৰকাশ কৰা উচিত নহয়। সদায় মনত ৰাখিব লগে যে, ছাত্ৰ জীৱন প্ৰকৃততে জ্ঞান আহৰণৰহে সময়, বিভৱণৰ সময় নহয়।

যিসকল ছাত্ৰই সাহিত্য-সাধনাত ত্ৰুতী হব খোজে, যিসকল ছাত্ৰৰ অন্তৰত সাহিত্য চৰ্চ্চাৰ স্পৃহাৰ জ্বলি উঠি উঠি জ্বলি আছে, সেইসকল ছাত্ৰই অসমীয়া সাহিত্যৰ লগতে ইংৰাজী, বঙালী, হিন্দী সাহিত্যৰ বিষয়েও জ্ঞান আহৰণ কৰিবলৈ যত্ন কৰা উচিত। ছাত্ৰ জীৱনৰ সাহিত্য চৰ্চ্চাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ গৈ লক্ষপ্ৰতিষ্ঠ সাহিত্যিক শ্ৰীযুত ডিম্বেশ্বৰ নেওগদেৱে এটি প্ৰৱন্ধত লিখিছে “... .. কাৰ্য্যকৰী শিক্ষা [practical training.] স্বৰূপে ছাত্ৰসকলে নিজৰ আৰু অসমীয়া সাহিত্যৰ বিশেষ উপকাৰ সাধিব পৰা অনেক কাৰ্য্য

আছে, অসমীয়া গাৰলীয়া গীত, নাট, সাঁথৰ, ফকৰা, সাধু, উপা-
 ধ্যান আদি সংগৃহীত হবলৈ এতিয়াও বাৰী ; ছাত্ৰসকলে
 আদৰ্শ সময়ত ছেগ বুজি এইবোৰ গোটালে একোটা লেখৰ
 কাম কৰা হয়” । মনস্তত্ত্ববিদ পণ্ডিতসকলৰ চিন্তাধাৰা, তথ্য-
 বোৰে বচ সাহিত্যৰ লগতে আন আন সাহিত্যকো আজি
 সত্য-অন্বেষণৰ পথত অগ্ৰসৰ হবলৈ স্তুবিধা দিছে । অস-
 মীয়া ছাত্ৰসকলে আজিৰ এই বৈজ্ঞানিক যুগত এনেধৰণৰ
 সাহিত্য অনুশীলন কৰা একান্ত কৰ্ত্তব্য । তেতিয়াহে তেওঁ-
 লোকে বিবিধ সম্ভাৱেৰে অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপভৰ্ত্তিক কৰি
 তুলিব পাৰিব বুলি আশা কৰিব পৰা যায় । তেতিয়াহে
 সাহিত্য-ৰথী বেজবৰুৱাদেৱে অসমীয়া ডেকালৈ বিঙিয়াই কৈ
 যোৱা কথাৰ সাৰ্থক হব,— “অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতি,
 অসমীয়া সাহিত্যৰ উন্নতি অসমৰ উন্নতিৰ প্ৰথম চাপ ।”

মৃত সাহিত্য-শিল্পীসকলৰ প্ৰতি—

শ্ৰদ্ধাঞ্জলি !

১৯৫০ চনৰপৰা আজিলৈকে অসমৰ বুকুৱেদি বহুত দুমুহা বাগৰি গৈছে। ইয়াৰ ভিতৰত লোকপ্ৰিয় ববদলৈৰ মৃত্যু, '৫০ চনৰ ১৫ আগষ্টৰ ভূমিকম্প, তাৰ পিছৰ বানপানী, আৰু কপৰ্কাঁৱৰ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা, বাউলী কবি কমলানন্দ ভট্টাচাৰ্য্য আৰু মনীষী বাণীকান্ত কাকতিৰ মহাপ্ৰয়াণ উল্লেখযোগ্য ঘটনা।

পৰ্বত-ভৈয়ামৰ মাজত সম্প্ৰীতি স্থাপন কৰিবলৈ উঠি-পৰি লগা ভাগী নেতা লোকপ্ৰিয় ববদলৈদেৱক অকালতে হেৰুৱাই আমি মৰ্মাহত হৈছোঁ। তেখেতৰ কৰ্মবহুল জীৱনৰ কথা সকলোৰে বিদিত। অসমীয়া সংস্কৃতি-ফুলনিৰ এজন নিপুণ মালী, প্ৰথম অসমীয়া বখাচনি নিৰ্মাতা, “শোণিতকুঁৱৰী” “কাৰেঙৰ লিগিৰী”, “লভিতা” আদিৰ নাট্যকাৰ জ্যোতিপ্ৰসাদো আমাৰ মাজৰপৰা অতি বয়সসময়তে আঁতৰি গ'ল। তেখেতৰ “লুইতৰ পানী যানি অ' বৈ”ৰ দৰেই হয়তো তেখেতৰ কৰ্ম-প্ৰতিভাৰ লুইতখনো আমাৰ মাজত যুগ যুগ ধৰি বৈ থাকিব। এই একে সময়তে আন এজন সুৰশিল্পী, কলাকাৰ কমলানন্দ ভট্টাচাৰ্য্যদেৱেও আমাক শোকাবুল কৰি, অকালতে মৰ্ম্যাবাব পৰা বিদায় ললে। তেখেতৰ “বিলত ভিৰেবিবায় পুহমুপাহি ঐ,

পান্ডিত্য ভিবেবিৰায় পানী"ৰ সূৰতে সূৰ মিলাই আমাৰ কবলৈ
মন যায়, "চকুত ভিবেবিৰায় 'কমলা'ৰ জ্যোতি ঐ, হিয়াত
ভিবেবিৰায় বাণী"। এইসকলৰ লগতে অসমীয়া ভাষা-
সাহিত্যৰ কৰ্ণধাৰ, অসম-মাতৃৰ সূযোগ্য সন্তান ডক্টৰ বাণীকান্ত
কাকতিদেৱকো সিদিনা আকস্মিকভাবে ছেৰবাই আমি
শোকাভিভূত হৈ পৰিছোঁ। তেওঁৰ যুত্নত অসমৰ যি ক্ষতি
হ'ল, সি বৰ্ণনাতীত। সেই ক্ষতিপূৰণ কৰিবলৈ আকৌ কোনোবা
এজন "বাণীকান্ত" হৈ উপজিব লাগিব। অগ্ৰাণ্ড গ্ৰন্থৰ কথা
বাদ দিলেও, কেবল অসমীয়া ভাষা, ইয়াৰ গঠন আৰু বিবৰ্ত্তনেই
(Assamese, its structure and development)
ভেৰেতক অসমতেই নহয় সমগ্ৰ ভাৰততে অগ্ৰ কৰি ৰাখিব।
এই আটাইকেইগৰাকী যুত্কৰ অমল আত্মাৰ প্ৰতি আমি
আমাৰ শ্ৰদ্ধাঞ্জলি অৰ্পণ কৰিছোঁ।

— :: —

“নবোদয়”ৰ বিষয়ে —

সম্পূৰ্ণ সাহিত্য চৰ্চ্চাৰ ভেটিত, নগাৰৰ উদীৰ্ঘমান সাহিত্য-
সেৱী ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ সমবেত প্ৰচেষ্টাৰ ফল-প্ৰসূত “নবোদয়
সভা”ই আত্মপ্ৰকাশ কৰা আজি প্ৰায় ডেৰ বছৰেই হলহি।
মোৰা মাঘ মাহতেই আমি “নবোদয়”খনি প্ৰকাশ কৰাৰ জল্পনা-
কল্পনা কৰিছিলোঁ। পিচি ‘আলচা কথা নহয় সিদ্ধি, মাটিত
আছে কথা বিধি’ বখাননে ইয়াকো চুলে। বিশেষদৈৰ্ঘ্য অৰ্থৰ

অভ্যন্তরেই আমি আলোচনীখনক সময়মতে বাইজৰ আশল
উলিয়াই দিব পৰা নাহি লা। বহুত যোগ বিৰোধ কৰি
শেষত মানিবা বিতান পাপৰ পকাশ কৰিবলৈ সিদ্ধান্ত লোৱাৰ
পিছতো প্ৰথম পাবলি শতাব্দত আমি আৰু এখোজ পিচ পৰি
ব লা।

গিনি নদ , ... পানাব পৰাই জুকিয়াই গৈছে।
 মান ... বাইজব সহান সহানুভূতি
 পালে ... হন । বৰ্ত্তমান কাল . মি
 বহুত ... শি ... মনত বৰ ...
 মাথিব ... * বা ইনাক তিনিগীয়া অ ...
 চমৌলে ... নদ থাকিল ।

বিভিন্ন শক্তি প্রাপ্তি

৬৩ পৃষ্ঠাত প্রদানিত নিম্ন র্থ' প্রদত্ত সম্পূর্ণ বচনাধীনব এটা
অংশহে; বাদী অংশ আংশল প্রকাশ করা হব। স: ন:

নতুন অসমৰ নতুন সাহিত্য

স্মৃতিতৰ্থ	ভীৰনী	১১০
বাধাব স্তব	চুট গল্প	২১০
শেষ পতাক	নাটক	২১০
কৃষ্ণকান্তৰ উইল	উপন্যাস	২১০
অজিয়ারা	নাটক	২১০
ধেমদাস	উপন্যাস	২১০
অগিৰ কেঁচু	নাটক	২১০
জাতি আৰু মানুহ	উপন্যাস	২১০
জ্ঞান দুলাল	নাটক	২১০
অজীয়া নাটৰ সাধু	গল্প	২১০
চম্পাৱতী	নাটক	২১০
গল্পগুচ্ছ	গল্প	২১০
মোণিত কুঁৱৰী	নাটক	২১০
ধুমুহাৰ পাছত	উপন্যাস	২১০
কৃষ্ণকান্ত	নাটক	২১০
জাতীয় সঙ্গীত	গান	২১০
জালিকি মধুৰী	শিশুস হিত্য	২১০
শঙ্কুজা	নাটক	২১০
কথাবশৰ শেষছোৱা—	আখ্যান	২১০

ভক্তি বিবেক	ধৰ্মগ্ৰন্থ	২১০
কুমাৰ সম্ভব	নাটক	২১০
ৰাজৰ্ষি	উপন্যাস	২১০
মানস প্ৰতিমা	নাটক	২১০
বিদ্রোহী	উপন্যাস	২১০
কবিতা হৰণ	নাটক	২১০
নাৰায়ণ	জীৱনী	২১০
বেউলা	নাটক	২১০
লবাব জাতক	গল্প	২১০
নৰকাসুৰ	নাটক	২১০
জীৱনৰ গতি	উপন্যাস	২১০
ছত্ৰপতি শিৰাজী	নাটক	২১০
কাব্যভূমি	সমালোচনা	২১০
ত্ৰিৰামচন্দ্ৰ	নাটক	২১০
ভূফান	উপন্যাস	২১০
বঙমহল	নাটক	২১০
লভিতা	নাটক	২১০
অকণিৰ মহাত্মা		২১০
পিয়লি ফুল	নাটক	২১০
কীৰ্ত্তন	নামঘোষা সহ	২১০

ভক্ত প্রহ্লাদ	শিশু-নাটক	১।০	ডোভিড কোপাৰ ফিল্ড	২৪৬
মামতী	ধৰ্মপুৰি	৫০০	মাথুৰা, খুৰু ক	গল্প ২৪৭
ঐচমেশ্বৰ সাধু	গল্প	১।০		

অসমীয়া অভিধান—

৮৫০

Anglo-Assamese Dictionary 7/12/-

চপলা বুকষ্টেল

অসমৰ বৃহত্তম পুথক প্ৰতিষ্ঠান ।

শ্রিলংকা, অসম ।

—নগাওঁ ডেইলী—

মাৰোৱাৰী পাৰ্টি, নগাওঁ ।

(৫য় শ ১০ নং ১০০)

আমাৰ ইয়াত খাঁটি গন্ধৰ মিঠা, মজৰ ঘিট, মাখন,
ক্ৰীম আৰু গাখীৰ নিয়মিত দামত সদায় পোৱা যায় । এবাৰ
আমাৰ কথাৰ সত্যতা পৰীক্ষা কৰ চাওক ।

আপোনাৰ কিতাপ, বহু আদি বন্ধাই চাওক । কম
খৰছতে ধুনীয়া কামে মনত সন্তোষ দিব ।

লোকেলে বুক বাইণ্ডিং

ওৱাৰ্কচ ।

নতুন বজাৰ—নগাওঁ ।

Some indispensable Help-books
by a Distinguished Educationist.

For Inter Examinees.

1. Notes on Coleridge's *Essays* [Book No. 4] 3-0-0.
2. Notes on *Plutarch's Lives* 3-0-0.
3. Notes on *Milton's Poems* 3-0-0.
4. Inter-English *Grammar* 3-8-0.

For Matric Examinees.

1. Notes on *Shakespeare's Plays* 2-12-0.
2. Notes on *Milton's Poetry* 2-0-0.
3. *Matric English Composition* 3-4-0.

For M. E. Examinees.

1. *Middle English Model Essay* 2-0-0.
2. *Model Essays and Letters* -12-0.

DUTT BROTHERS.

BOOK SELLERS and PUBLISHERS.

Policebazar, Shillong P. O.

অসমীয়া, ইংৰাজী, হিন্দী, বঙালী, মিকিৰ, উৰ্দু, আৰবী
আদি ভাষাত—

— সকলো ধৰণৰ —

- * ছপাব কাম...আধুনিক প্ৰণালীৰে ঠিক সময়ত
গ্ৰাহকৰ পচনমতে কৰি দিয়া হয় ।
- * বিয়াৰ চিঠি...ধুনীয়া ধুনীয়া কাগজত সস্তাত ছপাই
দিয়া হয় ।
- * স্কুল কলেজৰ...কিতাপ, কাগজ, বহী, চিলঠ,
পেঞ্চিল, লাইব্ৰেৰীৰ কিতাপ, ধৰ্মপুথি আৰু
অফিচৰ আৱশ্যকীয় স্টেচনাৰি বস্তু খুচুৰা আৰু
পাইকাৰী দৰত বিক্ৰীৰ কাৰণে সদায় মজুত
থাকে ।
- * ববৰ ষ্টাম্প...নগৰত মাত্ৰ আমিয়েইহে কৰোঁ ।
- * ধাৰাপাত...সস্তাত খুচুৰা আৰু পাইকাৰী দৰত
দিয়া হয় ।

পুথিঘৰ প্ৰেছ

চহৰৰ বৃহত্তম ছপাশাল আৰু পুস্তক-প্ৰতিষ্ঠান ।

ডাকাইপি ডি, নগাঁও ।

সোভাগমল ঘোষৰাত

মাহোৰাৰীপাৰি ডি,

নগাওঁ ।

(জয়ন্তী টকাৰ কাষত)

টিন-ফুড, গাখাঁৰ, মাখন, বিস্কুট, হাৰলিক্‌স্.,
পেৰী কোম্পানীৰ লজেন্স. টাক, চিগাৰেট,
সাই মেচ'ন, প্ৰসাধন সামগ্ৰী আৰু সকলো
মনোহাৰী মাল আমি সদায় সুলভ
মূল্যত যোগান ধৰোঁ ।

লিলি সোণৰ

সকলোপ্ৰকাৰ গহনা গ্যাৰাণ্টি দি বিক্ৰা
কৰা হয় ।

বিঃ দ্ৰঃ- সাল ১৯৫০ ৰ পৰা ৮.৯.৫০ আছিল । যিসকলে

আগৰ গহনা বদলাবলৈ আছে, সোনকালে বদলাই ল'ব

বাণী-মন্দিৰৰ পূজাৰ এটি অনুপম অৰ্ঘ অন্ননী বৰাব

কবিতা-সত্তাৰ “**ধূলি**” গঢ়িছেনে ?

(অবিহণ ॥৮০ জনা নাথোন)

আলোচনীয়ে লিখিছে :—

“**ধূলি**”ৰ যোগেদি ডেকা কবিয়ে নিজৰ সাৰ্থকতা ভালধৰণে
প্ৰকাশিব পাৰিছে ।” —সোণাবজ্যোতি ।

“কেইবাটাও কবিতাত কবি-পোহৰৰ একোচেৰেঙা কটকটায়
পোহৰৰ চিন দেখা পাইছে ।” —বাবৰেছ ।

‘**প্রভো**কটি কবিতাই আঁঙলগা আৰু পটি ভাললগা ।’
—বৰব ।

“কবিৰ কবি-প্ৰাণবপৰা ওলোৱা ভাষা শুৱলা আৰু ভাববাহা
উচ্চ হৈছে ।” —জাহ্নুজি ।

“কবিতা কেইটিৰ ভাব-ভাষা-ছন্দ আদি সকলোপ্ৰকাৰে সুন্দৰ
হৈছে ।” —ইনচাক ।

বাতৰিকাকতে কৈছে :—

“**ধূলি**, ‘**ভবি**’, ‘**উপেক্ষিতা**’ আৰু ‘**প্ৰেম**’,—এই চাৰিটা কবি-
তাত কবিৰ নবীন হলেও পৰিপূৰ্ণ অৱস্থাৰ আবেগবানি উজাৰ
খাই পৰিছে ।” —সন্তান অগনীয়া ।

“প্ৰায়শো কবিতাই গভীৰগতিকা ছন্দত লিখা হলেও গভীৰ-
গতিকা ভাবপ্ৰবণতা তাত নাই ।” —বাইজ ।

“কবিতা কেইটিত কবি-প্ৰতিভা নিশ্চয়ভাৱে প্ৰকাশ পাইছে ।
কবিতা কেইটিৰ ভাষা আৰু ছন্দ-মাথুৰা সঁচাকৈয়ে উপভোগ্য ।”
—কলম দেৱক ।

অষ্টমী বসন্ত “কুসুম” বিষয়ে

কবি-সাহিত্যিকেরও অনাইকে :

“কুমি”র “আমি জানো আছো ?” ‘চবি’, ‘উপেক্ষিতা’ আদি কেইটিমান বচনা বিশেষ ভাল লাগিল ।”

—ঐযুত ডিবেশ্বর নেওগ ।

“আমি জানো আছো ?” ‘মহাকাল’, ‘অজুৰ’ আদি কবিতা পঢ়ি ভাল লাগিল, বিশেষতঃ চিন্তাশীলতার চিন ফুটি ওলোতা কারণে ।”

—অধ্যাপক শ্রীযুত প্রকুমদত গোস্বামী ।

“কবিতা কেইটির ভিতরত মই ‘প্রহ’ কবিতাটো উৎকৃষ্ট বুলি জ্ঞাওঁ । ‘কামনার মধুবন’ বচি অসমীয়া কাব্য-সাহিত্য ক্ষেত্রে কবির ঐতিহ্যৰ্জন হওক ।”

—ঐযুত আনন্দচন্দ্র বৰুয়া ।

“পুৰিষন এক হলেও অসমীয়া সাহিত্যত ই ওৰ হাঁই লাভ কৰিব বুলি মোৰ বিশ্বাস ।”

—ঐযুত ভগীৰাম বৰুয়া ।

“নানবী”র লিখিত এনে বিভাগ আৰু পঢ়িবলৈ পোতা নাইনে ।”

—ঐযুত বলিনচন্দ্র বৰা ।

“মই আপোনাবলগা এনে বিভাগ আৰু বিচাৰে ।”

—ঐযুত ভবপ্রসাদ রাহবোকা ।

“কিতাপখন প্ৰাইজ আৰু আইজেনবীৰ কাৰ্যেণ বেচ উল্লেগী হৈছে ।”

—ঐযুত অৰেন্দ্র চৌধুৰীকন ।

নববীৰ্য্যক বিৰ্ভৱক কবিতাবে
কলিত্ব বিদ্য মৰ ।

প্রাতিপাদ—
কল্যাণক, মল্লিকবিদ্য লভন ।
কৌতুকবি পতি, মৰাঠী ।